

LJUDSKI TEDNIK

CENA 20 lir.

TRST 9. dec. 1949

LETO ČETRTO številka 195

Poština plačana v gotovini.

Spedizione in abb. post. II. gruppo

V korist Novoletne jelke
bo igralo Slovensko narodno gledališče
11. decembra
Sneguljčico
v Fenice

PINO TOMAŽIČ ZGLED IN PROGRAM

15. decembra bo minilo osem let, odkar so fašistični krvniki na openskem strelišču ustrelili v hrbet Pina Tomažiča, Simona Kosa, Ivana Ivančiča, Ivana Vadnala in Vika Bobka. Osem let je minilo, toda ideali in cilji, za katere so se ti anti-fašistični junaki borili in padli, še niso popolnoma uresničeni, program Pina Tomažiča še ni izpolnjen, fašisti, ki so menjali samo svojo barvo, ne pa idej, se še vedno zaganjajo proti nam in nam kratijo najosnovnejše narodnostne, socialne in kulturne pravice.

Zato se danes s prav tako svežim in živim čustvom spominjamo teh podlih junakov, zlasti pa Pina Tomažiča, ki si je že pred mnogimi leti jasno začrtal pot, po kateri smo kasneje hodili v narodno-osvobodilni borbi, kakor v onih težkih in temnih dneh, ko jim je fašistični svinec pretrgal življenje.

Pomen dela, programa in idej Pina Tomažiča pa je danes še tem globlji, ko razni lažni internacionalisti imenujejo vso našo borbo nacionalistično, ko se te borbe sramujejo in pljujejo nanjo.

Pino Tomažič je že zgodaj cutil, kakšna je njegova dolžnost do delovnega ljudstva in do slovenskega naroda. Bil je resničen internacionalist, ki se je zavedal, da internacionalizem ni v zanikanju lastne narodnosti, temveč v borbi za nacionalne pravice, ko jih oporeka in tepta vladajoče italijansko meščanstvo. Ko se je vrnil iz Jugoslavije, kjer se je boril za svoje napredne ideje in bil zato obsojen in izgnan, je širil med mladino pravilno pojmovanje narodnostnega vprašanja sploh, vprašanje slovenskega ljudstva na Primorskem pa še posebej. O tem priča njegovo delo med mladino v mestu in na deželi, o tem pričajo njegovi stiki s slovenskimi in italijanskimi tovariši, njegovi spisi v ilegalnih listih «Iskra» in «Plamen», s katerimi je vnašal v naše socialno in revolucionarno vsebino.

Še pomladi leta 1940. je v «Plamenu» zapisal: «Naš narod se je vedno moral boriti za obstanek in je napredoval le z neizmernim trpljenjem. Pa čeprav so bili sovražniki sto in stokrat močnejši, ga niso mogli zatreti kljub vsem porom.

Boj za naš obstoj, za naš jezik, za pridobitve, s katerimi se pred svetom upravičeno ponašamo, je bil dolga stoletja strahovit, našo zgodovino smo pisali z našo krvjo. Toda Trubar, Prešeren, Levstik, Cankar in drugi so pregnali temo s svetlo plamenico. In ta plamenica ne bo v naših rokah nikoli ugasnila.

Ko se je bližala druga svetovna vojna, je Pino Tomažič takoj razumel, da se bliža borba na življenje in smrt za naš obstoj, za uničenje fašizma, proti njegovim osvajalskim in imperialističnim načrtom. Se vztrajneje je začel organizirati antifašiste in jih pripravljati na oborožen upor. Tedaj si je začrtal tudi program, ki vsebuje v sebi smernice naše poznejše borbe; ideje, ki so bile glavno gibalno Osvobodilne fronte. Ta program se je glasil:

Neposredna borba proti fašizmu do osvoboditve in odcepitve Trsta od fašistične Italije. Združitev vseh naprednih sil delovnega ljudstva v enotno fronto. Sodelovanje najširših slovenskih delovnih množic z italijanskim proletariatom v eni fronti.

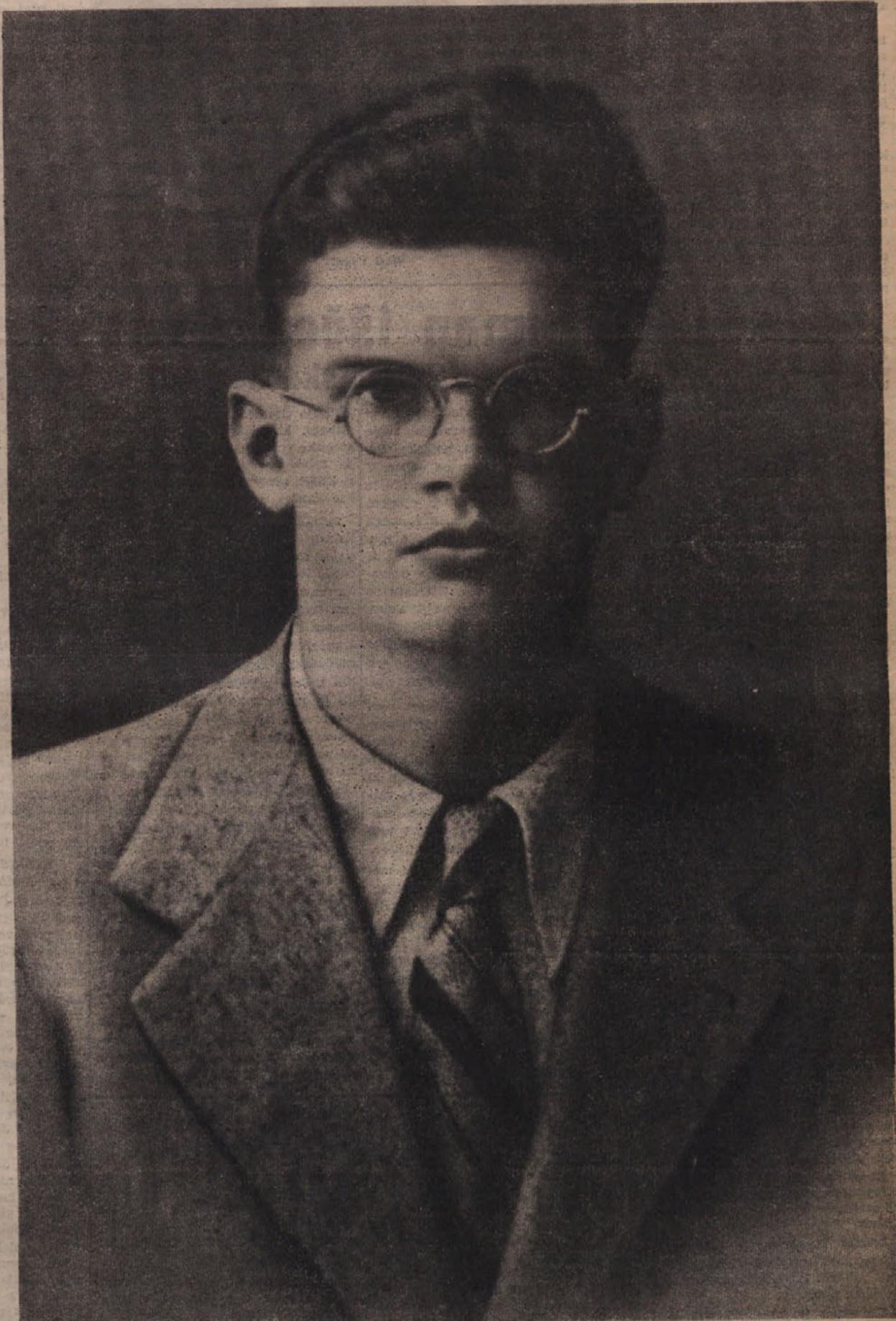
Ne zanikamo italijanskega značaja Trsta. Ker pa leži geografsko na pretežnem slovenskem ozemlju, mora nujno pripadati k zaledju. Italijanskemu ljudstvu mesta Trst bo zagotovljena najširša politična, gospodarska in kulturna avtonomija.

To je program bratstva in program pravičnega reševanja narodnostnega vprašanja pri nas. Po tem programu se je bratstvo med slovenskim in italijanskim delovnim ljudstvom v skupni borbi ustvarjalo in uresničilo, narodnostno vprašanje pravilno postavljalo in reševalo.

Ta program pa je danes še vedno aktualen, ker težijo reakcionarne sile bratstvo uničiti, pravični narodno osvobodilni borbi pa dati pečat nacionalizma.

Ravno zato pa so nam ideje Pina Tomažiča še vedno vodilo v naši borbi, zato se moramo za te ideje še dalje boriti in jih uresničevati. Nam to nalaga njegova dediščina.

Poroka junakov, ki so padli z njim in vseh junakov in borcev narodno osvobodilne borbe, katerih predhodnik je bil ravno Pino Tomažič, nam to nalaga kot našo življenjsko nalogo. Ko si danes, posebno po objavi resolucije in neznačajni gonji Informbiroja, postavljamo vprašanje, kakšen naj bo lik pravega komuniste, moramo reči da nam je ravno Pino Tomažič zgled pravega komuniste. Zato nam je njegov zgled v bodrilo, ko nadaljujemo njegovo borbo za čistost revolucionarne linije, za socialne pravice delovnega ljudstva, za nacionalne pravice Slovencev na Tržaškem ozemlju, za bratstvo med našimi narodi in za zmago resnice.

«Mlad sem, užival sem mnogo. Nič me de, ako bom ustreljen, kajti pred menoj je padlo in padlo bo za menoj na milijone tovarišev in tovarišic, ki so brez dvoma bolj vredni, da bi živeli, nego jaz.

Ljubim življenje, svoj narod, ljubim otroke, naravo, naše gore, naš Kras in morje. Ravno zato, ker ljubim vse, kar je okrog mene, dam svoje življenje brez vsakršnega koli obžalovanja.

In ko boste živeli v svobodni domovini, povejte vaši mladini, da smo se z vsemi silami borili proti fašizmu, proti imperializmu, za odpravo izkoriščanja človeka, od človeka, za ljudsko demokracijo. Spominjajte se nas in onih, ki so darovali najdražje — svoje življenje — pred nami, in oni, ki bodo darovali življenje za nami za svobodo delovnega ljudstva».

(Iz poslovnega pisma, ki ga je napisal tov. Pino Tomažič svojim tovarišem nekaj ur pred ustrelitvijo).

KRONIKA

Dr. Aleš Bebler je bil imenovan za stalnega delegata pri OZN z nalogo, da zastopa FLRJ v Varnostnem svetu. Dr. Jože Vilfan pa je bil imenovan za namestnika zunanjega ministra.

Francija je ob koncu drugega leta Maršalovega plana dosegla svojstven rekord: medtem, ko je imela leta 1947 samo nekaj desetisočev brezposelnih, se je sedaj število brezposelnih dvignilo na 600.000.

Višinski se je z ladjo «Amerikaa» vrnil v domovino z zasedanja OZN.

V Londonu so se razširile vesti da misli Bevin odstopiti. Uradni krogi so to vest zanikali.

Z globo 39 milijonov dolarjev so Američani kaznovali 7 držav Maršalovega plana, ker niso pri prevozu blaga obvezno uporabljale tudi ameriških ladij.

Približno 250 delavcev, ki grade novo tovarno za uran v Oak Ridge je stopilo v stavko, ker so pri gradnji uporabljali delavce, ki niso bili vpisani v sindikate.

Cete kitajske ljudske vojske so osvobodile mesto Nanking.

Zdi se, da bo kmalu zaključen sporazum Štirih o avstrijski pogodbi. Baje v Londonu samo še diskutirajo o problemu beguncev in razseljenih oseb. Nasprotno pa so se Štirje namestniki sporazumeli glede 35. člana o petrolejskih koncesijah, ki naj bi jih Avstrija prepustila ZSSR.

En milijon prebivalcev ima danes Izrael.

V italijanskem parlamentu so razpravljali o problemu javnih hiš. Senator Terracini je dejal, da bi moral senat enoglasno glasovati za njih zaprtje. Pritožila se je, da je 38 senatorjev zahtevalo tajno glasovanje. Dejal je, da hočejo s tem skriti za tajnim glasovanjem interese lastnikov hiš in skriti pred javnim mnenjem tudi njihovo amoralnost.

Jugoslavija je bila izvoljena v Svet mednarodne organizacije za prehrano in kmetijstvo (FAO).

Na amerškem veleposlaništvu v Londonu so bila pogajanja med ZDA in Italijo o preusmeritvi italijanske industrije v vojno proizvodnjo. S tem bo nov del italijanske industrije pod krinko atlantskega pakta prešel v ameriške roke.

Milenti je Popovič bo nadomestil finančnega ministra FLRJ Dobrivoja Radosavljeviča med njegovo boleznijo.

Zaradi finančnih težav v zvezi z razvrednotenjem Šilinga je avstrijska vlada predložila parlamentu v odobritev samo zakonodajski načrt o finančnih operacijah za prvo četrtletje leta 1950, namesto proračuna za vse prihodnje leto.

Zopet so izgnali iz Poljske 9 Francozov za represalijo, ker je francoska vlada izgnala 29 Poljakov.

Maršal Timošenko je bil imenovan za naslednika Rokosovskega kot vrhovni poveljnik sovjetske vojske na zahodu.

Poplave v pokrajini Ferrari so povzročile 3 milijarde lir škode. Število brezposelnih se je v Zahodni Nemčiji povečalo za 70.947 v času med 31. oktobrom in 30. novembrom. Sedaj znaša celotno število brezposelnih 1.387.513.

V Londonu se je pričela anglo-kitajska konferenca. Ta konferenca ima namen ojačiti prijateljske in trgovinske odnose med Anglijo in LR Kitajsko. Na njej sodeluje 300 delegatov. Ob tej priložnosti je bila v Angliji prvič razobešena rdeča zastava ljudske republike Kitajske z zlato peterokrako zvezdo.

V mnogih krajih v Indoneziji se je v teh dneh zopet zaostрил položaj. Zlasti na vzhodnem delu Jave se nadaljujejo vojne operacije. Med tamkajšnjimi Nizozemci je zavladala prava panika. Po vsej Italiji bo 10. decembra stavka uslužbencev.

Pariz: Zasedanje šefov generalštabov maršaliziranih držav. Od leve proti desni: šef francoskega štaba general Lechkes, šef ameriškega štaba general Bradley, šef britanske mornarice v severnem morju admiral lord Fraser

Truman išče krivce za svojo vojnohujskaško politiko

V ZDA ustvarjajo vladajoči krogi vojno psihozo, da opravičijo svojo vojnohujskaško zunanjo politiko. Seveda so naleteli pri tem na odpor. V amerškem ljudstvu je namreč le preveč živ lik Roosevelta, njegovo prizadevanje za sožitje med ljudstvi; vse preveč se spominjajo ljudje njegove politike miru. Zanimivo je, da danes ni v Bell hiši nobenega Rooseveltovega sodelavca več. Ostranili so jih, ker jim niso bili po volji, kakor jim tudi danes že ni več po volji Rooseveltov lik. Nova zunanja politika zahteva danes, da oblatijo v amerškem ljudstvu še samega Roosevelta.

Tako se je našel pred dnevi neki Georges Racey Jordan, bivši major ameriškega letalstva, ki je po radiu izjavil, da je bivši Rooseveltov svetovalec in sodelavec Harry Hopkins, ki je med vojno vodil dobavljanje materiala ZSSR v okviru zakona o epsojilu in zakupu, izročil ZSSR tudi veliko količino tajnih dokumentov, informacije o atomski bombi in material za izdelovanje atomske bombe. (Hopkins je kot znano umrl). Omenil je Henryja Wallace in ga obsodil kot največjega krivca v tej zadevi. Prav tako je Jordan omenil še dve osebi iz Bele hiše, za katere pa je izjavil, da o njih ne sme govoriti, ker mu je to prepovedal ameriški Kongres.

Wallace je o teh izjavah dejal, da so bile potrebne samo, da z njimi

oblatijo Rooseveltovo ime. General Groves, ki je bil med vojno vodja atomske proizvodnje, pa je izjavil, da sploh ne ve za pošiljanje urana v ZSSR med vojno, in da to bolje, kot kakšen «carinski uradnik».

Politični opazovalci so takole analizirali «Hopkinsovo zadevo»: Med vojno so bile v okviru zakona o epsojilu in zakupu z Anglijo tudi tajne klavzule, po katerih so izmenjavali znanstvene izsledke in izkušnje med obema državama s posebnim poudarkom glede atomskih raziskovanj. Nič ni čudnega, če so tudi z ZSSR sklenili takšno pogodbo, toda podatki, ki jih je dobila ZSSR so brezpomembni.

Opazovalci so poudarili, da je «Hopkinsova zadeva» enostavno propagandna republikanec, ki hočejo na vse načine diskreditirati demokrate za volitve v prihodnjem letu. Dejstvo je, da Jordan kot navaden letalski major ni mogel imeti med vojno dosti vpogleda v proizvodnjo atomske energije in z vsem, kar je bilo s tem v zvezi. Prav zanimiv pa je tudi članek Lillinkhala, ki je nedavno odstopil. Ta nam pove dosti več in ravno nasprotno, kot uradna propaganda. Ta je v «News and world» zapisal, da morajo ZDA menjati monopolni sistem atomske energije za «dobrobit znanosti in človeštva». Tega mnenja so tudi ameriški znanstveniki, ki izjavljajo, da atomska energija že davno ni skrivnost, ker znanost nima državnih meja.

KITAJSKA LJUDSKA ARMADA PRED VRATI CHENG-TUJA

Cete kitajske narodno osvobodilne vojske so popolnoma zavzele Cungking 1. decembra ob 17. uri. Prebivalstvo mesta je navdušeno pozdravilo prihod osvobodilne vojske v mesto. Položaj v mestu je ostal takoj po osvoboditvi normalen. Preskrba z vodo in električnim tokom ni pretrgana. V bojih za mesto je ljudska armada zaplenila na reki Jangce 6 ladij.

1. december je razglasil Svet osrednje ljudske vlade LR Kitajske za dan osvoboditve Ljudske republike Kitajske in narodni praznik. Predlog za to je dal ljudski politični pesvečevani svet 9. oktobra, Svet osrednje kitajske vlada pa ga je odobrila 2. decembra.

Cete narodno-osvobodilne vojske sedaj prodirajo naprej. Dne 2. decembra so osvojile Lung-chang, ki je samo 100 milj oddaljen od Cheng-tuja nove prestolnice kuomintangove vlade. Ljudska armada, ki je vkorakala v Lung-chang je s tem pretrgala tudi cesto iz Cungkinga v Cheng-tu. Druga kolona narodno-osvobodilne vojske prodira iz Cungkinga na zahod z veliko hitrostjo, kljub temu, da nacio-

nalisti ob svojem umiku sistematično rušijo mostove in ceste.

Nacionalisti so v popolnem razkroju. Preteklo nedeljo je zasedal v sedaj že zavzetem Cungkingu Kuomintang, najvišji organ stranke. Z zasedanja so poslali resolucijo, v kateri kličejo zopet na «vlado» Cangkajška, Li Tsung Yenu pa zapovedujejo, naj odstopi. Kot vse kaže se je Cangkajšek odzval prošnji za pomoč. Po 11 mesecih polpregnanstva je prevzel predsedstvo nacionalistične Kitajske. Li Tsung-Yen pa je odšel v Ameriko, kamor si je sel po njegovi izjavi «zdravit želodec».

Nacionalistični prvaki beže na vse strani. Zato je izdalo ministrstvo za zunanje zadeve LR Kitajske sporočilo vsem bivšim diplomatskim zastopnikom na Kitajskem, v katerem jih opozarja, da skušajo pripadniki Kuomintanga najti zatočišča za svoje čete v Vietnamu in drugih državah, ki meje na Kitajsko. Tam pa pripravljajo njih vrlitev v ugodnem trenutku. Zato je sporočila prihodnim vladam, da so one odgovorne za njih ravnanje in da bodo same nosile vse posledice.

Forrestalova blaznost

vpliva na načrte ameriških imperialistov

Kot smo že poročali v naši zadnji številki, je bila v preteklih dneh v Parizu vojaška konferenca Clanova atlantskega pakta. Če smo mogli prej o sklepih te konference z večjo ali manjšo gotovostjo le ugibati, imamo sedaj na razpolago uradno poročilo o delu konference, ki nam v skopih besedah dokazuje, da so bila naša ugibanja utemeljena. Uradno poročilo pravi, da je bil izdelan skupni strateški načrt dvanajstih, da je bil fiksiran načrt proizvodnje orožja in vojaške opreme v skladu z nalogami posameznih dežel, da bo vsa delavnost posameznih regionalnih skupin, v katere so razdeljeni člani pakta, centralizirana v okviru stalnega komiteja v Washingtonu, v katerem so ZDA, V. Britanija in Francija ter da bodo

odslej imeli vojaški ministri dvanajstih držav svoje periodične sestanke, od katerih bo prvi čez tri mesece.

Če so torej ti sklepi znani iz uradnega poročila, pa ostajajo vse podrobnosti strateških načrtov, programa oborožitve in vsi praktični ukrepi za njih izvedbo tajnost, zaprta v predale ministrov in generalov. Vendar se zdi, da je bistvo vsega v petih točkah, ki jih je izdelal ameriški general Bradley in ki med drugim vsebujejo ameriško zahtevo, da mora maršalizirana Evropa spraviti skupaj 70 oboroženih divizij. Vzporodno s tem bodo močno ojačane angloameriške vojaške posadke v Nemčiji, ameriške vojaške dobave pa bodo podaljšane za dobo petih let. Z novimi pošiljkami bodo ZDA začele takoj, ko se bo ameriški vojaški minister Johnson vrnil v Washington in predložil Trumanu poročilo o uspehih ameriške napadalne politike. Določene pa so bile tudi količine ameriške pomoči, ki jih bodo dobile posamezne države in tudi kakšnim vrstam orožja morajo te posamezne države prikladiti njih proizvodnjo. Koordinacijo posameznih strateških con in pokrajinskih skupin bo vodil še prej omenjeni stalni odbor, v katerem pa ima odločilno besedo en sam glas, to je Brandleyev. Temu stalnemu odboru bo podrejen tudi Montgomeryjev vrhovni štab, ki bo pa še naprej imel nalogo favorizirati unifikacijo Evrope pod ameriškim nadzorom. Z vsem tem si je ameriška vlada krepko zagotovila despotsko vlogo v taboru maršalizirancev in te še trdneje vpregla v svoje imperialistične načrte.

Dejstvo, da se je ta pravkar minula vojaška konferenca razvijala z bliskovito naglico, ki je vsem enajstim maršalizirancem dovoljevala samo naglo kimanje z glavami, pomeni, da se ameriškim imperialistom in njihovim vazalom zelo muči pri pripravljanju napadalne vojne proti taboru naprednih sil Ameriški imperialisti se namreč dobro zavedajo, da se na njih nasprotni strani z prav tako naglico stopnjuje prizadevanje vseh demokratičnih miroljubnih množic sveta, da preprečijo blazne imperialistične načrte. Prav to prizadevanje miroljubnih sil hočejo ameriški imperialisti prehiteti v zavesti, da jim bo onemogočeno izvesti njih naklepe, če bo svet enoten v borbi za mir in enakopravnost med narodi.

govitev glasovanja. Med tem pa so sprejeli resolucijo južnoameriških držav, ki nalaga mali skušnji naloge, naj ona preuči kitajsko pritožbo proti Sovjetski zvezi.

NADZORSTVO OZN NAD KOLONIJAMI

Glavna skupščina je odobrila vrsto zakonov o nadzorstvu OZN nad kolonijami. Ker so se tem zakonom uprle prizadete države, je njih sprejem brez praktične vrednosti. Poročajo, da se je proti odločitvam Glavne skupščine OZN o italijanskih kolonijah in predvsem o Somaliji pritožil abesinski cesar Haile Selasie rekoč, da bi bilo edino pravično priključiti Somalijo Abesiniji.

Delo v odborih OZN

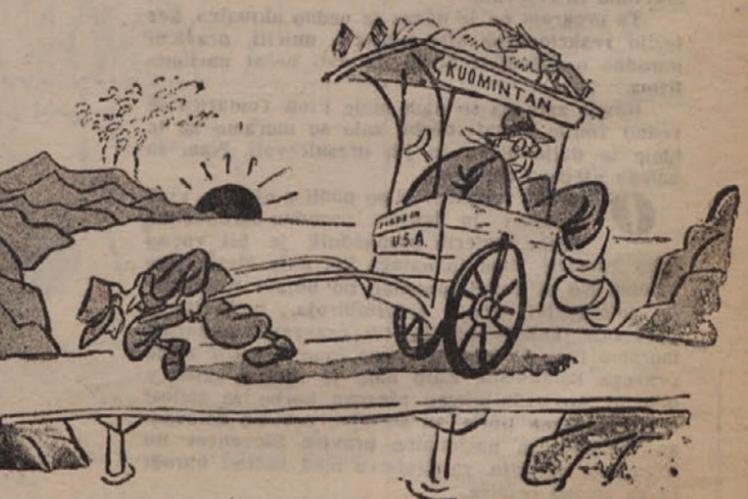
SOVJETSKI OSNUTEK MIROVNEGA PAKTA DOKONČNO ZAVRNJEN

Debata o ukrepih za mir in o mirovnem paktu med petimi veleislami, ki ga je predložila Sovjetska zveza, se je zaključila tako, da so bili sovjetski predlogi zavrnjeni, sprejet pa je bil angloameriški predlog, ki se oslanja na dvanajst točk listine OZN. Jugoslavija se je obeh glasovanj vzdržala. Pred glasovanjem je večina delegatov govorila o tem, da se besede Sovjetske zveze razlikujejo od njenih dejanj in so v dokaz tega navajali pritisk Sovjetske zveze na Jugoslavijo in grožnje proti njej. O jugoslovanskem stališču do tega vprašanja je govoril Kasanovič, ki je obtožil Sovjetsko zvezo, da se obnaša do Jugoslavije kot caristična Rusija in končno dejal, da nobena kleveta ne more prikriti zgodovine komunistične partije Jugoslavije, ki je pod Titovim vodstvom organizirala borbo proti nacističnim zavojevalcem.

KITAJSKA PRITOŽBA PRED MALO SKUPŠČINO

Nacionalistična Kitajska s svojo pritožbo proti Sovjetski zvezi o «njenem vmešavanju v kitajske notranje zadeve» nima sreče in so ji obrnili hrbet celo ideološki pristaš reakcionarnega Kuomintanga. Ja pač tako da se za muhovino nihče ne zmeni. Britanski delegat je celo dejal, da je pri tem treba opustiti vsako sentimentalnost in se pač sprijazniti s stvarnostjo, ki je pač ta, da je danes edini predstavnik Kitajske njena ljudska vlada, ki jo bo treba prej ali slej priznati. Jugoslovanska delegacija pa je vse skoli stala odločno na stališču, da nima nacionalistična Kitajska ničesar več iskati v OZN in da se bo zaradi tega Jugoslavija vzdržala glasovanja o vseh predloženih resolucijah.

Ko je delegat nacionalistične Kitajske spoznal, da s svojo resolucijo nikakor ne bo prodril, se je obrnil po navodila k svoji vladi (bogve, kje jo je našel, ko se tako elastično premika) in prošil za od-

Kuomintang beži čez lužo — v Ameriko

PROCES PROTI KOSTOVU

REPRIZA BUDIMPEŠTANSKE KOMEDIJE

V Sofiji se je pričel proces proti Trajču Kostovu, namestniku predsednika ministrskega sveta in tajnika CK bolgarske komunistične partije. Poleg njega sedi na zatožni klopi še 10 oseb, med njimi finančni minister Ivan Stefanov, pomočnik ministrstva za gradnje in ceste Nikola Pravlov, pomočnik predsednika komiteja za gospodarska in finančna vprašanja Nikola Načev in po budimpeštanski praksi tudi jugoslovanski državljani, blivši svetnik poslaništva FLRJ v Sofiji, dezertar Blagoje Hadžipanzov.

«Borba» tako-le komentira ta proces: Če bi hoteli uničiti vohunsko agenturo, ki se je usidrala v bolgarsko partijo in državni aparat, ki jo je vodil Trajčo Kostov, bi bil ta proces logičen in nujen. Toda že iz besedila obtožnice je razvidno, da to ni smoter tega procesa. Besedilo obtožnice in izbira obtoženih, priča o tem, da bo proces proti Trajču Kostovu v Sofiji REPRIZA BUDIMPEŠTANSKE BURKE

V Budimpešti je proces kompromitiral njegove inscenatorje in organizatorje, ki so hoteli dokazati da Jugoslavija pripravlja zaroto proti Madžarski kot falsifikatorje in krivoprišežnike. Dokazal je, da je šlo za nov poskus, da bi Jugoslavijo podredili nadzorstvu ZSSR in ji vsilili iste nepravilne odnose kot so med ostalimi vzhodno evropskimi državami in ZSSR.

Sofijski proces ima namen, da dobi sovjetska politika pred svetovnim demokratičnim mnenjem proste roke za nova podjetja, izzivanja in obmejne incidente, skratka za nadaljevanje sovražnega ravnanja proti FLRJ.

Sofijski proces se je pričel ob objavi nove budimpeštanske resolucije informbiroja proti Jugoslaviji. Zato uporablja «izsledke» te resolucije in v obtožnici ugotavlja, da je Jugoslavija fašistična država, kot Calderisova Grčija in Frankova Španija, «otodje napadalne politike imperialistov», država «katere vodstvo se je spremenilo v direktnega pomočnika in netilca nove vojne».

TO JE NOVO V SOFIJSKEM PROCESU, TAM MORAJA POTRDI TI «VERODOSTOJNOST» BUDIMPEŠTANSKE RESOLUCIJE

Proces v Sofiji ima tudi drugo smotro. Na njem hočejo preplasti bolgarsko ljudstvo, ki se ne strinja s politiko današnje vlade, ki je potisnila državo v odvisnost ZSSR.

opravičiti gospodarske nesreče in politične krče, ki so jih povzročili ti neenakopravni odnosi in odvratni pozornost bolgarskega ljudstva od tistih problemov, ki ga tarejo. Prekriti hočejo pravega povzročitelja njegovih težav in pokazati, da ni nevarna za neodvisnost Bolgarije sovjetska vlada, ki je dejansko ukinila neodvisnost Bolgarije. Seveda ima Sofijski

PROCES TUDI NAMEN USTRAHOVATI KOMUNISTE V OSTALIH LJUDSKO-DEMOKRATICNIH DRŽAVAH

ki se ne strinjajo z uslužnim stališčem svojih vodstev nasproti sovjetski vladi in izražajo naklonjenost za borbo jugoslovanskih komunistov in narodov Jugoslavije, bolgarskega ljudstva vse, kar je Jugoslavija storila za Bolgarijo

Trajčo Kostov

Obtožnica hoče zbrisati v obeh med vojno in po njej. Prijateljstvo do Jugoslavije je vse preveč usidrano v bolgarskem ljudstvu, ki ne veruje današnji sofijski vladi, ko kleveta Jugoslavijo. Zato obtožujejo Jugoslavijo osvajaških načrtov, podpirajo sovinistične strasti in mržnjo do vsega, kar je jugoslovansko.

Obtožnica hoče prikazati, da je Dimitrov nasprotoval ideji južno-slovsanske federacije. Sedaj prikazuje obtožnica južno-slovsansko federacijo kot zamisel imperialistov, zamisel ki jo je zastopal v Bolgariji Kostov, (ki je bil v resnici njen nepomirljiv sovražnik in je sabotiral njeno uresničenje za raznimi pretvezami). To je poskus, da bi kompromitirali pred bolgarskim ljudstvom zamisel o federaciji Južnih Slovanov, ker je ta njemu blizu. Tega so se zavedali prav dobro tvorci obtožnice.

Prav tako skuša obtožnica prikazati težnje pirinskih Makedoncev za rešitev svojega nacionalnega vprašanja, kot zamisel imperialistov, katere uresničenje je omogočil vohun Kostov. Znano je, da je Kostov kot sovražnik Jugoslavije in zagovornik zamisli Velike Bolgarije, nasprotoval rešitvi makedonskega nacionalnega vprašanja. Zato obtožnica obljublja pirinskim Makedoncem, da bodo razglašeni za vohune imperialistov če se ne bodo enkrat za vselej odrekli svojim nacionalnim težnjam. Avtorji obtožnice so hoteli torej opravičiti preganjanje Makedoncev v Bolgariji in jim izbiti iz glave sleherni misel za združitev s svojimi brati v republiki Makedoniji.

PO OBTŽNICI VIDIMO, DA NJENI AVTORJI NISO HOTELI OBRACUNATI Z IMPERIALISTIČNIMI VOHUNI

Obtožnica kaže, da bo celotni potek procesa takšen, da bo vseboval vse elemente za borbo proti Jugoslaviji.

Zanimivo ob tem procesu je, da so prav tako kakor Rajka tudi Kostova peljali pred sojenjem v Moskvo, ker so ga «pripravili» za proces. Tudi

KOSTOV DAJE DOLGA PRIZNANJA IN SE PUSCA V NAJMANJSE PODROBNOSTI

in se «spominja» vsega, tudi tega, česar ni govoril in delal.

Prav tako so tudi v Bolgariji, kot na Madžarskem

IZKORISTILI TA PROCES ZA MNOŽICNE ABETACIJE KOMUNISTOV

in poštenih rodoljubov, katerih «zločin» je bil v tem, da se niso strinjali s politiko svoje vlade, ki spravlja svoje deželo v vedno večjo odvisnost od ZSSR.

Vsi znaki kažejo, da je proces v Sofiji organiziral ista roka kot v Budimpešti. Toda čeprav so se sestavljali obtožnice še tako trudili, da bi povežali vohuna Kostova z jugoslovanskim vodstvom, niso mogli ovreči vrsto dejstev, ki razgaljajo te poskuse kot navadni falsifikat in izmišljotino.

«BORBA» TAKO-LE PIŠE O TRAJČU KOSTOVU!

On je v imenu bolgarskega CK sodeloval pri sprejetju resolucije IU, bil njen podpisnik, propagator in izvajalec. Njegovo stališče do FLRJ, KPJ in njegovega vodstva je bilo vedno do skrajnosti sovražno. V imenu vodstva bolgarske partije je izvajal politiko likvidacije oborožene vstaje v Makedoniji. Z Bojanom Balgaranovim ob pomoči Sartorova je likvidiral makedonsko partijo kot del KPJ in jo priključil bolgarski vojski, kar je bilo popolnoma v skladu z njegovimi načrti o sanšefanski Bolgariji. **KOSTOV JE NASPROTOVAL VOLJI DIMITROVA PO ZBLIŽANJU Z JUGOSLAVIJO,**

kar je ustrezalo tudi željam in razpoloženju bolgarskega ljudstva. Sabotiral in javno nasprotoval je ideji federacije in pravilni rešitvi makedonskega sporazuma itd. To hoče prikriti obtožnica in pokazati Kostova kot zaupljivo osebnost jugoslovanskih voditeljev, ki so vedeli o njem to, da je sovražnik bolgarsko-jugoslovanskega zblizanja, da je vohun in izdajalec svoje partije in ob tem določevali tudi svoje stališče na njega.

Kostova so v bolgarski partiji nekateri ljudje zelo skrbno prekrivali. Ti so dobro vedeli, kakor tudi ostala bolgarska javnost, da je Kostov zakrivil propad bolgarske partije leta 1942. Tedaj so izveržili Kostova ustrelili vse aretirance, skoraj ves Centralni komitet, ki je bil tedaj v Bolgariji. Kostov pa je bil obsojen na zapor. Tedaj se je povezal z Geševim, šefom sofijske policije in z njim tudi z inozemsko obveščevalno službo. Vse to ni oviralo Kostova, da ne bi takoj po vojni zavzel vodilnega položaja v partiji in da ga je komaj odstopil Dimitrovu, proti kateremu se je vztrajno boril.

DEJSTVO JE, DA SO BILI JUGOSLOVANI PRVI, KI SO RAZKRINKALI KOSTOVA

koti zdajalca, vohuna in sovražnika. Zanimivo je tudi, da so iz bolgarske strani objavili demanti, ko je Tanjug objavil, da so Trajčo Ko-

OB TREH RESOLUCIJAH KOMINFORMA

Nové klevete vsebujejo strah pred resnico

Pred seboj imamo tri resolucije informacijskega urada nekaterih komunističnih partij, ki so bile sprejete na njegovem zadnjem zasedanju v Budimpešti. Za zaključke, ki jih moremo in moramo pogetati iz obdobja od prve resolucije informbiroja, ki je sprožila nezasišano gonjo proti Jugoslaviji in jugoslovanski partiji, pa do teh poslednjih treh resolucij, je posebno zanimiva, poučna in zgovorna ona resolucija, ki nosi naslov: «Komunistična partija Jugoslavije v rokah morilcev in špijonov». Zanimiva, poučna in zgovorna v popolnoma obratnem smislu, kot pa so si njen učinek in smoter zamislili njeni režiserji.

Kominformistična gonja proti Jugoslaviji stoni od prvega trenutka dalje na lažeh in klevetah. Lansko leto so v informacijskem uradu svečano augotovili prehod klike Tito — Ranković iz demokracije in socializma v buržoazni nacionalizem. Logično in v skladu s komunistično moralo bi bilo, da bi to svojo augotovitvo dokazali. Vendar smo na dokaze, vsaj take, ki bi kaj dokazovali, čakali zaman in bomo še čakali zaman. Namesto njih smo dobili ploho klevet in laži stopnjevanih do imperialističnih oblik nasilja proti mali in neodvisni državi. Vso to dobo od junija lanskega leta do danes pa so spremljale preproške napovedi, ki so napovedovale zlom «Titove klke» od meseca do meseca pod udarci zdravih sil v vrstah jugoslovanskih komunistov.

Taka avanturistična politika je spravila štab kominformovske kontrarevolucije v težaven položaj, kajti laži so se sproti razkrinkavale kot laži in klevete kot klevete, preproške napovedi o zlomu «Titove klke» pa kot puho agitačjsko sredstvo za varanje demokratičnih množic širom sveta o stanju v Jugoslaviji. Vzoredno s tem pa si je utrjevala pot v svet resnice, za katero je znano, da je ni mogoče za dolgo utesnjavati v izumetničene resolucije. Država, narodi in njih politični voditelji, ki so jih kominformovski grobokopi že ponovno in ponovno pokopali, proglasili sto in stokrat za izdajalce socializma in demokracije, so s svojo pojačano borbo in s svojimi pojačanimi napori za zmago socialistične graditve v Jugoslaviji in za socialistične odnose med socialističnimi državami ugledili pot resnice, ki je danes nujno prodrta že do vsakogar kjer koli v svetu, ki je resničnojuben, ki je za resnico dovozen in ki ni slepo orodje v rokah kominformovskih demagogov. Svoje socialistično bistvo je Jugoslavija v tem času potrdila tako vsvojih mednarodnih odnosih in prizadevanjih kakor z velikimi zmagami socialistične graditve doma.

S svojim junaskim vzgledom v borbi za neodvisnost in za enakopravne odnose med narodi in državami, so si Jugoslavija, njeni narodi in njih vodstvo pridobili simpatije širokih demokratičnih krogov v svetu. Najvidnejši predstavniki naprednih sil v raznih zapadnoevropskih državah ter številni preprosti ljudje, delavci, intelektualci in borci iz vse Evrope se prihajajo seznanjat s stvarnostjo v Jugoslavijo samo in se na lastne oči prepričujejo o podlosti protijugoslovanske gonje. Ker vsi ti ljudje in še mnogi drugi iz vrst samih vodilnih predstavnikov delavskega razreda v drugih državah o svojih spoznanjih ne morejo in nečejo

molčati, se kominformovski besmašuje nad njimi s tem, da jih proglašajo za izdajalce, za trockiste, da jih zapira, kjer jih more in terorizira na vse mogoče načine. Pri tem ne gre več za posamezne primere, pač pa za akcije velikega obsega, kot na pr. na Češkoslovaškem, v Bolgariji, na Madžarskem, Poljskem, na Norveškem, v Italiji itd. itd. . .

Vidite, vse to so dejstva, ki informbirojevskemu štabu ne grede v račun in ki danes že dokaj jasno nakazujejo, kakšen bo konec kominformistične politike, če bo še dolgo gazila po blatu, ki ga sproti ustvarja, in prav ta dejstva so narokovala kominformovskemu štabu resolucijo, ki nosi naslov «Komunistična partija Jugoslavije v rokah morilcev in špijonov», ki v glavnem ponavlja laži in klevete iz prve resolucije in v vse naknadne časopisne kampanje, katere dodatni minus pa je še v tem, da je v protislovju tako s prvo resolucijo kakor sama s seboj. Da so mogli v njej narediti nastali stvarnosti v svetu in njihove strahu pred njo, so mogli pač proti še enkrat do znanih stvari in popolnoma averodostojnih» zaključkov, da je socialna osnova jugoslovanskega režima na vasi v kulakih, v mestih pa v kapitalističnih elementih, da v osrednje in krajevne organe pristopajo politični elementi, ki so pripadali starim buržoaznim strankam, kulaki in drugi elementi, ki so sovražniki ljudske demokracije, da je omogočeno tujemu kapitalu široko pronicanje v gospodarstvo dežele in da je končno vse kar je jugoslovanskega fašistično.

Prva kominformovska zapoved se zaradi tega glasi: Borba proti vohunom in morilcem Titove klke je mednarodna dolžnost vseh komunističnih in delavskih partij; druga pa: Za komunistične in delavske partije je ena izmed najvažnejših nalog ta, da se na vse načine ojača v njihovih vrstah revolucionarna budnost.

Kdor zna brati med vrsticami bo z lahkoto razumel, da te zapovedi izražajo dejstvo, da je borba jugoslovanskih delavnih ljudi in jugoslovanske partije za socialistične odnose med socialističnimi državami in za resnico prerastla okvir Jugoslavije in da zajema že znatne sile v svetovnem demokratičnem gibanju.

Najlepši in najbližji primer za potrditev tega imamo kar pri nas na Tržaškem ozemlju, kjer je pri sprovajanju gorajših zapovedi Kominforma tukajšnji veljak Vidali v dolgem uvodniku poleg običajnega čvakanja zapisal: Voditi moramo neizprosno borbo v naših vrstah proti oportunistu in pojačati budnost proti infiltraciji in delovanju sovražnih agentov v naših vrstah in v demokratičnih organizacijah.

Ali berete med vrsticami? «Babičeva klika štirih razpršenih mačkova, mrhovina na cesti, ki jo zjutraj pomete cestar, upolitični mrtev, in s timer so nas še izvolili nazvati, je kar naenkrat postal tako nevaren, da je treba pred njim pojačati borbo in budnost pred njegovo infiltracijo v kominformistične vrste».

Prepozno Vidali in družina! Mrtev, ki ste mu brali aDe profundis je bolj živ, kot si mislite, bolj zdrav, kot vi, njegovi nepoklicani zdravniki.

zelo nesrečna okoliščina glede tedne o Dimitrovu. Tako so ZELO NESPRETNO OPOREKALI DEJSTVO, DA JE DIMITROV GOJIL SIMPATIJE

za borbo, ki jo vodijo jugoslovanski komunisti za enakopravne odnose med socialističnimi državami, «Borba» tako zaključuje svoj članek: «Iz same obtožnice, ki je pravi mozaik laži, obrekovanj, izmišljotin in falsifikatov - se

PROTI ZELJI NJENIH SEŠTAVLJALCEV ODRAZA RESNICA

o naši državi, ki se s svojo Partijo na čelu bori za pravične odnose med socialističnimi državami, za neodvisnost malih držav, za stvarnost narodov».

«SVETO MESTO»

v vrtincu političnih sporov

Prejtnji teden so pred posebno politično komisijo določili, da bo odslej naprej Jeruzalem mesto pod stalnim mednarodnim nadzorstvom. Ta člen je bil odobren z 12 glasovi, nobenim proti in 5 vzdržanimi. Mesto bo imelo svojo vlado pod nadzorstvom OZN.

Tako so končno našli način, akako bi prišle verske in nacionalne težnje Židov, Arabcev in kristjanov do enakih pravic».

Naše čitatelje bo gotovo zanimala zgodovina Jeruzalema, ki jo v naslednjem podajamo na kratko:

To mesto so imenovali Arabci od tiste noči, ko je angel Gabrijel prenesel Mohameda iz Meke na prostor, kjer je stal židovski tempelj v Jeruzalemu z «El Huds», ali «Sveto mesto». Po vrstnem redu svetih mest zavzema «El Huds», tretje mesto pri muslimanih, takoj za Meko in Medino. Tako je prišel oltar in žrtveni kamen Židov v zvezo z muslimansko vero. Ko je potem leta 636 Islam osvojil «El Huds» so nad žrtvenim kamnom postavili velikansko mošejo, ki je danes znana kot Omarjeva mošeja.

Dokler so vladali v Jeruzalemu Mohamedanci, Zidje niso smeli k templju in k njegovemu svetemu oltarju. To so jim prepovedali z grožnjo smrti na mestu. Trenutno vlada v tem delu Jeruzalema arabska legija kralja Abdulaha. Stoletja so Zidje branili ta prostor. Prvi so bili Babilonci, ki so z bakljami zažgali to židovsko svetišče. Faraoni, Arabci, Filistejci, Nebukadnezar, Vespazijan in Tit so sistematično porušili vedno znova obnovljeni tempelj. Dolgo časa po križarskih vojnah je sultan

vseeno dovolil Židom, da so se smeli zbirati pod zahodnim kamenim zidom templja. Ta zid je pozneje postal znameniti «Zid solza, lejer prosijo Zidje Mesijo, naj postavi tempelj v njegovem starem blesku».

Poleti 1948 so bili Zidje ponovno pregnani iz tega svetega prostora. Ves židovski del Jeruzalema južno vzhodno od templja je bil porušen v bojih med Zidi in Arabci.

Ko so križarji zasedli Jeruzalem je Omarjeva mošeja postala časna katoliška cerkev. Velikanski kamen sredi prostora, kjer je stal nekdanji tempelj, priča o najvažnejših dogodkih Novega testamenta. «Pravi» svetil kraj krščanstva je pa cerkev Svetega groba. Ob zadnjih arheoloških preiskavanjih tega prostora pa izražajo strokovnjaki resne dvome v to, da bi bil ves na tem prostoru pokopan Kristus. To cerkev je prvi zgradil Konstantin in je bila pozneje večkrat porušena in zopet obnovljena. V njeni notranjosti se pričakajo različne sekte in vere za klopi in kapelice.

KRONIKA

V Padričah so dosledni revolucionarni borci in internacionalisti ponoči odstranili reklamno desko «Primorskega dnevnika».

Tržaško porotno sodišče je oprostilo škvadrsta Tonona Carmela, ki je bil obtožen, da je leta 1943. sodeloval pri uničevanju in plenjenju židovskih in slovenskih trgovin.

Stavka uslužbencev telefonskega podjetja TELVE, ki traja že 13 dni, se še vedno nadaljuje.

V ulici Cavana je policija prišla brata Karla in Albina Turca, ki sta se med seboj pretepala in se ranila, pri čemer jih je dobil tudi neki policijski agent.

Zaradi tihotapstva bo moral sedeti tri leta 27-letni Gagliardo Mario iz ul. Guardiella Scoglietto 161.

Sedem mornarjev ladje «Argo», ki se je potopila v Dalmaciji, se je vrnilo v Trst. Ko se je ladja, ki se je zaradi hude nevihte razbila na čereh, potapljala, je skočilo 14 mornarjev posadke v morje. Sedem se jih je rešilo s plavanjem, tri trupla je kasneje morje vrglo na obalo otoka Zirje in so jih pokopali, štiri mornarje pa pogrešajo. Mornarji so izjavili, da so jugoslovanske oblasti zelo lepo ravnale z njimi.

Konj je odgriznil mezinco konjarju Belleamri Giuseppe.

Informbirejci so v Mačkovi- ljah napadli antifašističnega borca Sturmana Josipa Slavka. Med njimi se je najbolj «odlikoval» Purger Aleksander.

Drugi okraj mestnih delov «Portici» in dela Stare mitnice si je izvolil svoj okrajni odbor OF.

Vojška uprava je izdala ukaz, s katerim se proglašajo gradnja stalnega sejmišča za mednarodni vzorčni velesejem v Trstu za javno koristno, nujno in neodložljivo. Dela za izgradnjo se bodo končala do konca leta 1950.

V Dolini in Boljuncu so informbirejci s svojim poskusom proslave AVNOJ-a popolnoma pogoreli. V Dolini je imel smolo Bidovec, v Boljuncu pa Vera Zužek.

Egiptovski mornar se je zmenil z neko plesalko iz «Mexico Club-a» za ljubavni sestanek in ji dal za ta namen na račun 6.000 lir. Ko pa je plesalka dobila denar, je mornarju enostavno ušla. Zato je mož poklical na pomoč policijo, ki je uvedla preiskavo.

V bolnici je umrl 83-letni upokojeni starček Del Sasso, ki je na ulici nesrečno padel in si zlomil kolk leve noge.

Dva delavca iz ladjedelnice Sv. Marka sta izvršila samomor. V morje je skočil 48-letni delavec Karel Bisi in utonil, iz četrtega nadstropja v svojem stanovanju v ul. Cunicoli pa je skočil na ulico 49-letni Massari Domenico.

Miklavžev sejem na Akvedotu je bil letos mnogo bolj obširen kot druga leta. Iz vseh pokrajin Italije se je nagnetlo mnogo prodajalcev, ki so na vse pretege hvalili svojo kramo ter povzročili domačim trgovcem precejšnjo konkurenco. Njih blago je bilo namreč bolj poceni. Seveda kaj se kakovosti tiče, je pa drugo vprašanje. Po Akvedotu se je vse dni prevalila velika množica kupcev in radovednežev, skorci na drevesih drevoreda pa so jih odesnaževali, da je bilo veselje.

Vodstvo pivovarne Dreher je preklelo ukrep o odpustitvi 26 sodarjev, ki so stavkali. Stavka sama pa ni dosegla nobenega uspeha.

Tržaški partizani in partizani iz Italije, ki so bili navzoči na proslavi AVNOJ-a v Ljubljani, so poslali maršalu Titu pozdravno brzojavko.

Porotno sodišče je obsodilo v procesu zaradi ustrelitve bivšega fašističnega tajnika učitelja Caharije iz Nazrežine Rupla Ivana na 17 let ječe, Škrka Rudolfa na 3 leta in 4 mesece, ostale obtožence pa je oprostilo.

Električni tok bo odslej omejen samo dvakrat na teden in ne trikrat, kot je bil doslej.

Okrajni skupščini OF v Nabrežini in na Opčinah

OKREPIMO OSVOBODILNO FRONTO

da bo lahko čim uspešneje branila interese demokratičnega prebivalstva Trsta

V NABREŽINI

Vse te misli in ugotovitve so izrazili glede nalog OF delegatje OF na okrajni skupščini v Nabrežini. Otvoril jo je tov. Pertot Slavko in pozdravil predstavnice glavnega odbora OF. Politično-organizacijsko poročilo je podal tov. Husu. Dejal je, da je skupščina važna zlasti v tem času, ko šovinistična reakcija stopnjuje ofenzivo proti slovenskemu življu na Tržaškem ozemlju in mu hoče vzeti vse narodnostne, kulturne in socialne pravice, pri čemer se okorišča z gonjo kominformistov in hlapčevstvom tako imenovanih «slovenskih demokratov». V tem pogledu se razvoj dogodkov na deželi ne razlikuje od razvoja dogodkov v mestu. Tudi v Nabrežini so razni kominformisti brez hrbtenice, katerih preteklost in obnašanje v narodno osvobodilni borbi jasno pričata njihov oportunistem, s svojimi lažmi in obrekovanjem začasno zmedli nekatere poštene ljudi. Zaradi njih rovarjenja so se italijanski reakcionarji v Nabrežini opogumili in organizirali tako imenovano zvezo «italijanskih demokratov», v kateri so združene vse skupine od MSI pa do «levičarjev». S politiko informbirejcev so se okoristili tudi «slovenski demokrati», ki so izdajali svoje ljudstvo že med vojno in po njej. Toda tudi ti ljudje se ne bodo mogli usidrati med našim poštenim demokratičnim ljudstvom. To so navadni hlapci imperializma, kar je priznal sam bivši župan zgoniške občine Gruden, ko je dejal: «Ko sem bil župan te občine, sem bil hlapec ZVU».

Kako je vsa politika informbirejcev hinavska, nam priča tudi to, da so se znaka SIAU posluževali samo za časa volitev, da pa te SIAU danes nihče več ne orozenja. Njihov oportunistem se razkriva med drugim tudi ob ravnanju njih župana v Zgoniku, ki je na predlog predstavnika Ljudske fronte, da se uveljavi enakopravnost slovenskega jezika, dejal, da zokon tega ne priznava.

Pred OF se postavljajo važne naloge, zato se morajo njeni odbori okrepiti in se ustanovljati novi, kjer jih še ni. OF mora zajeti vse Slovence in jih voditi v njih pravični borbi.

V imenu glavnega odbora OF je po-

Nedejski okrajni skupščini OF na Opčinah in v Nabrežini sta velikoga pomena že zato, ker sta to prvi skupščini po objavi resolucije informbireja, ki je vnesla zmedo in razdor tudi v tržaško okolico. Ti skupščini dokazujeta, da so se resnično revolucionarne sile opomogle in okrepili ter da je nastopil čas, da zopet pozive svoje delovanje. Zato sta skupščini tudi pravi mejnik in rezultat vztrajne borbe doslednih demokratov. Skupščini dokazujeta, da so tradicije narodno osvobodilne borbe med našim ljudstvom globoko ukoreninjene in da jih trenutna zmeda ni mogla trajno izbrisati. Kominformisti so s svojim varanjem, demagoškimi frazami in terorjem le malo časa uspevali, sedaj pa jih pošteni demokratični ljudje vedno bolj zapuščajo. K temu je pripomogla tudi njih politika sama, saj so dejansko opustili vsako borbo za naše nacionalne pravice in s tem opustili tudi borbo proti imperializmu in šovinistični reakciji.

Osvobodilna fronta, ki združuje vse napredne in zavedne Slovence, je v Trstu in tudi po vaseh glavna pobornica naših narodnostnih pravic. Njena naloga pa ni samo v tem. V sklopu borbe vseh poštenih demokratov v svetu in v Jugoslaviji se mora tu pri nas boriti proti lažem informbireju, za resnico, pravico in pravilne odnose med socialističnimi državami in med narodi. Razen tega pa je osnovna naloga OF ohranitev in krepitev slovensko-italijanskega bratstva brez katerega si Slovenci na Tržaškem ozemlju ne moremo niti zamišljati uspešne borbe za naše nacionalne pravice.

zdravil delegate tov. Branko Babič. Orisal je najbolj važne naloge OF v sedanjem položaju in prikazal, v čem je bistvo spora med informbirejem in Jugoslavijo. Po enem letu in pol od objave resolucije IB je popolnoma jasno, da gre tu dejansko za odnose med socialističnimi državami in narodi v teh državah. Resolucija je pri nas povzročila ogromno škodo, imperialisti jo izkoriščajo v svoji borbi proti naprednim silam, mi pa smo s svojim stališčem, z zahtevo po pravičnih odnosih med socialističnimi državami storili le svojo dolžnost. Tov. Babič je izrecno poudaril važnost slovensko italijanskega bratstva in obsodil ono napačno in nepo-

šteno naziranje, češ da so nas Italijani izdali in se ni moči zanesti nanje. Pošteni Italijanski demokrati, ki so jih informbirejci prevarali, niso odgovorni za vse to, kar se je zgodilo. Tov. Babič je tudi razkrinjal hlapčevstvo in izdajalsko politiko demokratske zveze.

Naša borba za resnico in pravico bo težka, toda dovolj imamo moči, da se borimo na dveh frontah, kajti naše pravične težnje podpira in brani v svetu vedno večje število demokratičnih ljudi.

Končno so delegatji izvolili glavni odbor in sprejeli resolucijo, ki povzema glavne misli in zahteve referata in diskusije.

NA OPČINAH

V nedeljo dopoldan je bila tudi na Opčinah okrajna skupščina OF za openski okraj. Skupščino je vodil tov. Presel Miro, ki je ob otvoritvi pozdravil zastopnike glavnega odbora OF tovarija: Ukmarja, Stoko, dr. Kukanjo in Jelinciča. Dr. Kukanja je v imenu izvršnega odbora OF pozdravil navzoče delegate in želel skupščini uspešno delo.

V svojem političnem referatu je tov. Bole Stanko orisal položaj Osvobodil-

ne fronte posebno po resoluciji IU. Osvobodilna fronta je ostala zvesta načelom, ki so se utrdila v narodno-osvobodilni vojni in ki jih je ponovno poudarila konferenca v Škedenju lanske leto. Po napadnih vojaške uprave na slovensko šolstvo pa mora OF združiti v borbi vse Slovence in kot osnovna sila SIAU, vse demokratično prebivalstvo STO-ja za narodne in socialne pravice delovnega ljudstva, za poštovanje mirovne pogodbe, za narodno enakopravnost. Da bo OF kos

svojim nalogam jo je treba organizacijsko utrjevati, širiti njene vrste, zapeljane pritegovati, jih pripravljati in vzgajati v duhu bratstva. Tam, kjer je organizacija omtvela, jo ponovno obuditi v življenje, da bo postala res braniteljica narodnih in socialnih pravic demokratičnega prebivalstva naše cone.

V diskusiji, ki se je razvila po političnem referatu, so posamezni delegatji prikazali stanje v vaseh, kjer se nadaljuje izpadi kominformistov. Preučujejo širjenje glasila OF Primorskega dnevnika, tržejo letake in podobno. Diskusija je tudi pokazala, da n.p. pionirska organizacija v openskem okraju ne deluje, roditeljski svet se ne sestaja, najbolj dejavna organizacija pa je ASIZZ.

Na podlagi teh ugotovitev je skupščina sklenila, da mora Osvobodilna fronta postati jedro vsega političnega in prosvetnega delovanja po naših vaseh. Zato si j skupščina postavila naslednje naloge:

Vključiti v svoje osnovne odbore predstavnike vseh organizacij, ki naj pod vodstvom OF aktivizirajo delo po vaseh, organizirati dopisništvo, ki naj osvetljuje vaše probleme v glasilu OF, biti v tesni povezavi z občinskimi svetniki, ki naj v občinskih odborih tolačijo zahteve svojih volivcev.

Osnovna naloga OF pa naj bo nadaljevanje borbe proti imperialistični in kolonialni politiki za uveljavljanje pravic Slovencev, čuvanje in krepitev enotnosti Slovencev in utrjevanje slovensko-italijanskega bratstva, krepitev vezi z matičnim narodom proti reakciji in kominformistom. OF mora seznanjati demokratično ljudstvo s socialistično stvarnostjo v FLRJ ter v povezavi z zastopniki Ljudske fronte reševati vaše gospodarske probleme.

Na organizacijskem področju moramo utrjevati odbore OF, nuditi oporo vsem množičnim organizacijam, boriti se za pridobitev prostorov, posebno za prosvetne prireditve, kjer pa to ni mogoče, preskrbeti si nove.

Delegati so nato izvolili 35 članov za okrajni odbor OF.

Ob zaključku so delegati poslali mestnemu svetu resolucijo, v kateri zahtevajo uporabo gledališča «Verdij» za predstave SNG.

LE ENOTNOST DELAVCEV OBEH CON bo okrepila zvezo Enotnih sindikatov STO - ja

Ze večkrat smo ugotovili, da je sedanje oportunistično vodstvo Enotnih sindikatov povzročilo med delavstvom pasivnost in dalo s tem delodajalcem v roke kar najboljše orožje za borbo proti delavcem. Pod pritiskom zavednih delavcev so se začeli informbirejci nekoliko gibati, njih «partija» se je začela vsaj na videz zanimati za sindikalna vprašanja, sklicali so razne sestanke in skupščine, a položaja niso spremenili. Sleg ko prej je pasivnost ostala in na desetisoče delavcev stoji popolnoma ob strani.

Vodstvo Enotnih sindikatov bi sicer še dalje rado spalo, toda konferenca za obnovitev razrednih sindikatov ga je prisilila, da kaj ukrene. No, iztulitali so akcijo za razdeljevanje sindikalnih izkaznic, kateri naj bi sledil konec januarja 1950 nekaj udomačen kongres. S tem mislijo poživiti svojo sindikalno dejavnost.

Vsa ta prizadevanja pa so le bob ob steno. Dokler bodo informbirejci vodili tako sindikalno politiko kot doslej, politiko popolnega podrejanja sindikatov načrtom in ciljem tržaške informbirejske centrale, jim vsi kongresi in «teseramenti» ne bodo prav nič pomagali. Za svoj kongres bodo morda zbornili skupaj par tisoč svojih

pristašev, oddali tudi s pritiskom nekaj sindikalnih izkaznic, toda večina tržaškega delavstva bo še vedno stala ob strani.

Da vlada v tovarnah oporekati, to je znano vsem delavcem. V Tovarni strojev, ki je bila svojčas prava trdnjava razredne in sindikalne zavesti delavstva, si mnogi sindikalni zapuinki kljub akciji za razdeljevanje izkaznic niti ne upajo terjati od delavcev članarine. Najbolj vneti vidaljevci sicer šušljajo med seboj o kongresu, toda konkretnega se še nič ne vidi. V konoplarni delavke glasno izjavljajo, da prav nič več ne zaupajo v tovarniški odbor, ki se boji zameriti se delodajalcem in ne štiti več interesov delavk.

Vsakdo bi pričakoval, da je sindikalna zavest boljša vsaj med pristaniškimi delavci, ki naj bi bili nekaka trdnjava informbirejskih Enotnih sindikatov, saj so pristanišniki plačali celó članarino za nekaj mesecev naprej in s tem malce napolnili prazne blagajne vodstva ES. Toda tudi med temi delavci vlada do sindikalnega vodstva in do sindikatov sploh popolno nezaupanje. Članarine namreč niso plačali prostovoljno, temveč so jim jo enostavno odtegnili od njihovih pre-

jemkov, ker so voditelji pristaniških družb ali zadrug sami vreti informbirejci.

Pri tem je poučen primer nekega tovariša pristaniščenika, ki je šel pozdravit kongres KP STO v Izolo. Voditelji pristaniških delavcev in strokovne zveze pristaniščenikov so hoteli nahujskati delavce, da bi tovariša nagnali z dela, pa se jim to ni posrečilo. Nato so ga premestili iz stare v novo luko, čeprav je delal v stari luki že mnogo let. Tovariš tega ni sprejel in zahteval o tem pismen ukaz. No, Jurag je šel zato po pristanišču pobirat podpise z zahtevo, da se omenjeni tovariš premesti, a je dobil samo 18 podpisov. Ta primer najbolje dokazuje, da tudi pristaniški delavci ne odobravajo takih nasilnih metod in da njih vodstvo nima več dovolj poguma, da bi postopalo kar na svojo pest.

Medtem pa je sindikalni akcijski odbor za obnovitev razrednih sindikatov izdal na delavce poziv, naj zahtevajo sklicanje pravega kongresa Enotnih sindikatov obeh con Tržaškega ozemlja. S tem je odbor izrazil težnje in zahteve velike večine delavstva, ki ve, da bi bil kongres par tisoč Vidaljevkih pristašev le komedija in da bi ta kongres prav nič ne izboljšal sindikalnega položaja. Delavci dobro

vedo, da ne bo njih borba imela prav nobenega uspeha, dokler bodo Enotni sindikati le domena vidaljevcev in dokler ne bodo vključevali zopet desetisoče delavcev, pripravljenih odločno braniti svoje interese. Zato pa se mora združiti delavstvo obeh con, kakor je bilo združeno takrat, ko so Enotni sindikati s svojo borbo želi velike uspehe.

Omenjeni poziv postavlja v glavnem naslednje zahteve:

- a) sindikalni kongres z udeležbo delegatov, ki jih izvolijo vsi delavci obeh con Tržaškega ozemlja, ki imajo izkaznico Enotnih sindikatov, veljavno za leto 1948—1949;
- b) izvolitev vodstva Zveze enotnih sindikatov Tržaškega ozemlja;
- c) novoizvoljeno vodstvo naj izda novo sindikalno izkaznico Zveze enotnih sindikatov Tržaškega ozemlja;
- d) teritorialni kongres naj se pripravi in izvede z iskreno voljo vseh, da ozdravijo krizo sindikatov Tržaškega ozemlja, tako da se obnovijo sindikalne sile cone A s povratkom zaupanja med delavce. V ta namen se mora kongres pripraviti in izvesti po načelih proletarske demokracije.

Le na podlagi teh zahtev bomo lahko dosegli ponovno okrepitve Enotnih sindikatov, poživljenje njih dela in ono borbenost, ki je vsa pojojna leta ljubovala raznim ofenzivam delodajalcev. Z enotnostjo in resnično razrednimi sindikati pa se bomo lahko uspešno borili proti vsem nadaljnjim napadom izkoriščevalskega razreda.

O proračunu tržaške občine za leto 1950

Na prvi pogled spoznamo, da ni proračun tržaške občine za leto 1950 delo naprednih ljudi. Stoletna borba širokih ljudskih množic za pravično obdavenje se mu prav nič ne pozna. Tržaška občina hoče kriti vse svoje potrebe iz indirektnih davkov, ki bremenijo na enak način največjega bogataša in najrevnejšega siromaka. Davku od potrošne najnujnejših življenjskih potrebščin se ne more nihče izogniti. Ze v stari Avstriji je šibaj znameniti ekonom in sociolog Gumpowicz proračun monarhije z ugotovitvijo: «Kar plačujejo bogati, so drobline. Najtežja bremena države nosijo gladojuči». Seveda ni bil tedanji avstrijski proračun od daleč tako krivičen za široke množice, kakor je danes proračun tržaške občine. Od vseh rednih dohodkov v proračunu v znesku 1.700.947,970 lir odpade na občinske davščine takse in doklade znesek 1.584.018,370

proračunu v svojem poročilu.

Splošno prepričanje je, da je število uslužbencev za delokrog, ki je predviden v proračunu, znatno previsok. Treba ga bo spraviti v sklad z dejansko potrebo in sredstvi tržaške občine. Treba bo omogočiti številnim uslužbencem občine koristno zaposlitev na novih toriščih, ki se jih mora občina oprijeti, ako hoče smotno opravljati svojo nalogo. Občina mora znatno razširiti svoje pridobitno udejstvovanje. Seveda na zdravil gospodarski podlagi. V proračunu ni videti prav nobene iniciative in to je tudi njegova temeljna napaka. Tudi če bi letošnji proračun ne prinesel občini olajšanje obstoječih javnih bremen, bi vendar svoje žrtve laže prenašal v nadi, da bo žel sadove v bližnji bodočnosti. Ta proračun pa mu ne daje prav nobene nade.

Niso časi za odpustanje uslužbencev na lahko roko, toda proračunsko stanje občine ne dopušča sentimentalnosti. V prvi vrsti mora priti v poštev premikanje odvisnih uslužbencev na nova torišča. Dejstvo je, da je prejšnja občinska uprava v vprašanju uslužbencev grešila in bolj kot je bilo potrebno večala njih število. Tudi politični razlogi so bili za večanje merodajni. Upravičeno se pri tej obilici uslužbencev zgražajo slovensko ljudstvo, da nima tržaška občina v svojem sensuznamu nobenega Slovenca.

Zlasti se je neupravičeno povečalo število uslužbencev centralne uprave. Od občinske uprave so namreč odpadli mestni stražarji, ognjegasci, učitelji, gozdni čuvaji in vse osebe Acegata. Zaradi tega se je delo centralne uprave zmanjšalo. Povečanje osebja se zato ne da nikakor opravičiti, čeprav poročevalec to poskuša. Tržaška javnost zelo poudarja, da je odstotek odvisnih uslužbencev velik. Občinska uprava pa se je tega dejstva

spomnila le pri slovenskih učiteljih, ki jih ni bilo preveč, in je ukinila 23 slovenskih razredov, tako da so združili različne razrede v en razred ter ne bodo v velemestu Trstu morali poučevati, kakor so pred sto leti v maun gorskih vaseh. Na slovenskih solah je tržaška občina vsilila nekulturni prihranek.

Proračun ne upošteva navedene preobilice občinskih uslužbencev. V členu 149 (pri izdatkih) dočloča znesek 9.506.000 lir za nagrado uradnikom anagrafskega urada za revizijo registra prebivalcev, ki jo bodo opravili izven uradnih ur, češ da morajo med uradnimi urami opravljati svoje redno delo. V členu 152 (izdatki) je prav tako določenih 5.860.400 lir za nadurno delo uradnikov, ki bodo izpopolnjevali volilne imenike. Splošna obilica občinskih uslužbencev omogoča občinski upravi, da najde dovolj sposobnih delavcev za delo, ki ga navajata navedeni postavki, v rednem delovnem času. Prihranili bodo skupnih 15.366.400 lir. Za visoke številke proračuna to ne pomeni senzacionalnega izboljšanja, toda s tem prihrankom bodo med drugim lahko opustili oni nekulturni prihranek z ukinjenimi slovenskimi šolskimi razredi in odpustjenimi učitelji.

Občina se mora oprijeti novih podjetij obrtnega, trgovskega in industrijskega značaja. So velika mesta ki izkazujejo pri svojih podjetjih, pridobitnega značaja, zelo aktivne bilance. Pogoj pa je dobro gospodarstvo.

Iz sedanjega proračuna ne čutimo dobrega gospodarstva. Vsa najvažnejša mestna podjetja združena v ACEGAT-u (vodovod, elektrika, plinarna in električna železnica) niso vključena v proračun. Prešla so v upravo vojne uprave zaradi nezadovoljivega gospodarstva in pasivnosti. Tudi vsa gospodarska podjetja,

ki so ostala v občinski upravi, so pasivna, čeprav se resnična pasivnost zakriva ponekod z nerealno knjiženo lastno najemnino. To velja za «Ribji trg», kjer navajajo lastno najemnino za letnim zneskom 80.140 lir! Najemina pri občinskem avtomobilskem parku je navedena s 5.000 lirami na leto. Občinska kopališča so pasivna za več kot 24 milijoni. Pasivno je pokopališče in pasivna je mestna klavnica.

Proračun izkazuje primanjkljaj v znesku 2.007.305.690. Kriji ga bo italijanski državni zaklad, kamor so se mestni očetje zatekli.

Slovenski občan bo imel iz tega proračuna bore malo koristi. Popolnoma so zanemarjene vse slovenske kulturne potrebe, medtem ko je za italijanske kulturne potrebe poskrbljeno v mnogih postavkah s prav znatnimi zneski. V proračunu so se pri izdatkih za slovensko šolstvo izognili slovenskemu imenu in so slovenske šole navedene kot «zavodi, ki so na novo ustanovljeni». Osebnih izdatki za slovensko šolstvo znašajo 12.020.000 lir. Tržaška občina potrosi več na leto za mestno biblioteko kakor za vse slovensko šolstvo. Slovensko prebivalstvo je za zdravo, krepko občinsko avtonomijo za vse občine tržaškega ozemlja. Prav neprijetno je čitati opravičevanje poročevalca, da večje občine pri sestavljanju proračuna striktni ukazi vojne uprave, ki omejujejo občino na najnujnejše izdatke za funkcioniranje občinske službe. Vendar se ne moremo ubraniti vtisa, da je prišlo do tega zaradi slabega gospodarstva. Sposobna uprava se mora boriti za pogoje svojega obstoja s solidnim iniciativnim delom, ki bo tržaški občini prihranilo moledovanje kritja nepotrebnih stroškov iz državnega zaklada italijanske države.

Vladajoča skupina v občinskem svetu je bore malo prispevala v svojem tisku in v teku proračunske razprave k milejši presoji njegovega proračuna. V svoji šibki vlogi se popolnoma neumestno zaletava v faktorje, ki niso krivi vse revščine, ki jo razkazuje proračun in proračunska razprava.

V. R.

CVETKE iz tržaških listov

L'Unità

Takoj ob začetku seje je titin Hrvatini poskusil z običajno provokacijo in spregovoril po slovensko. Zupan ga je povabil, naj odloži svoj govor itd.

Torej so nam informburojenci še enkrat potrdili, da je zanje uporaba materinskega jezika v miljskem svetu provokacija. Kaj mislita o tem Košta in Bidovec?

Mladi kominformisti niso peli: «Bandiera Rossa trionferà e i s'ciavi la pagherà, kakor piše «Primorski dnevnik», temveč: «Bandiera Rossa trionferà e i titini la pagherà!»

No, kdo bo uplačal, bo šele zgodovina pokazala. Ti mladi informburojenci pa so zankrat v plačilnih razbilih na stopnicah v tretjem nadstropju steklo na vratih «Primorskega dnevnika». Junaki pa takli!

DELO

«Delo» piše: «Zanikanje borbe tržaških ljudskih množic od leta 1945. do resolucije I.U. bi bilo zločin. Tega si niti mislimo ne.»

Kako pa to? Saj so še do pred kratkim trdili, da je bila vsa ta borba esramotna preteklost in njih Mitko bi dodaj s nacionalizem najčistejše vode. So morda napredovali? Mi ne mislimo tega. Pač pa so uvideli, da sramotenje pretekle borbe med našimi ljudmi ni donosek posel.

... ali pa onih fašističnih zločinov, ki se po nalogu svojih beograjskih gospodarjev prizadevajo v občinskem svetu ustvariti sukupno z italijanskimi nacionalisti vzdušje Dantejevega pekla.

Za urednike pri «Delu» pomenijo obramba slovenskih pravic, ali točneje v slovensčini spregovorjene besede občinskega svetnika Ljudske fronte tov. Dekleve gustavjanove vzdušja Dantejevega pekla. In takim ljudem je del slovenskega zavedenega ljudstva dal v roke obrambo svojih pravic!

LAVORATORE

Pod naslovom «Tekma atomskih laž» piše «Lavoratore»: «Kar sme rekli, mora zadostovati, da ljudje razumejo, kako daleč sežejo sposobnosti za izmišljanje in nesramnost pisunov, plačancev imperializma. In če so ti ljudje sposobni tako lagati o dogodkih, ki se razvijajo pred očmi vseh ljudi in katere je lahko nadzorovati, si lahko predstavljate, kako lažejo, ko pišejo o daljnjih deželah...»

Pri «Lavoratoru» imajo popolnoma prav, da se imperialistični in buržoazni novinarji debelo lažejo, toda zakaj jih njegovi novinarji posnemajo in celo prekašajo? Zato se jim omenjene besede prav lepo prilagajo in bi vsak mislil, da so jih napisali sami sebi. Kaj naj na primer mislimo o Vidalijevem uvodniku v isti številki lista, kjer pravi: «Med deželami, ki bi morale dajati (mislil imperialistom) hrano za to-pove, sta Italija in najbrž tudi Jugoslavija, čeprav se o tem uradne ne govori. Kaj ni to bujna fantazija, vredna buržoaznih novinarjev?»

Vidalij je v istem uvodniku napisal tudi tole: «Nedavna titovska aprosla. va» v Excelsloru je bila manifestacija solidarnosti med angloameriški-imperialisti, independentisti in titovci.

Ne bomo se spuščali v polemiko glede te aproslove, ker bi se le osmešili. To pa raje prepuščamo na primer listu «L'Unità», ki je o tem sprejemu poročal. Po tej logiki bi bil tudi sprejem na sovjetskem poslanstvu v Rimu ob obletnici proslave Oktobrske revolucije, na katerem je bil poleg Storce, Angležev in Američanov tudi Togliatti, ali pa še lepši sprejem v Washingtonu, manifestacija solidarnosti med SZ in imperialisti. Mi pa ne mislimo tega, ker se še nismo skregali s pametjo kot Vidalij.

Novakova mama

Novakova mama, ki je vzgojila 6 svojih otrok, ima zdaj okrog sebe že vnuke in pravnukke. Se vedno je čvrsta, za vse se zanima in dobre volje je. S čudovitim potrpljenjem jim pripoveduje resnične in pravičljive zgodbe, da se otroci kar težko ločijo od nje, ko morajo domov k svojim mamicam. Vse ima enako rada, najljubši pa ji je morda vnuk po sinu Mirku, ki je padel kot talec...

Zdaj, pred praznikom naših otrok, boče tudi Novakova mama prispevati svoj delež. Plete nogavice, ki naj jih Dedek Mrz razdeli partizanskim sirotam. Pa ne plete le Novakova mama, tudi druge žene hito, da bo Novoletna jelka čim bolj bogata, da bodo otroci čim bolj veseli. Tiste žene pa, ki niso še prijele za pletilke, naj jih posnemajo, da bo lahko čim več otrok obdarovanih!

lir. Od tega pa znaša sam davek na potrošnjo 1.047.478.000 lir. Tako so redni dohodki iz indirektnih davkov v tržaški občini v novem proračunu petnajstkrat večji, kot dohodki iz direktnih davkov. Povsod na svetu iščejo viře za kritje izdatkov javnih ustanov pri prenožnih slojih. Teh je v Trstu dovolj. Italijanske centralne davčne oblasti so za časa italijanske vladavine zelo visoko ocenjevale njihovo premoženja. Med vojno in v zgodnji povojni dobi pa je bilo veliko prilik za kopičenje kapitalov. Tem virom ni v proračunu posvečena nobena pažnja, kar je poglavitna napaka tržaškega proračuna. Od leta 1941 so se indirektni davki pomnožili 35 krat, medtem ko so se direktni davki pomnožili le 6 krat.

Na strani izdatkov v proračunu boče zopet v oči podobna napaka. Izdatki občine za uslužbeno osebje znašajo 2.154.939.000 lir. Vsi redni dohodki občine v znesku 1.700.947.970 lir krijejo komaj 80% izdatkov za uslužbeno osebje! Samo na osebje centralne uprave občine odpade 1.055.075.000 lir. Od vse te velike vojske uslužbenega osebja ima občina tako malo dobička, da mu ne more iz rednih dohodkov plačevati niti vseh plač in mezd. To je obupen zaključek. Občina, ki se te resnice zaveda in ki mu je procvit ožje domovine pri sru, mora navdati žalost ob revni bodočnosti nekdanj visoko aktivnega mesta. Nič ga ne more potolažiti poročevalec o

Gonja proti slovenskim šolam se načrtno izvaja od Trsta do Gorice

Gonja proti slovenskim šolam ni omejena samo na Trst, temveč je v zadnjem času našla izraza tudi v Gorici. Gre torej za proračunan splošen napad na slovensko šolstvo. Ta napad vodi v Trstu in Gorici italijanska šovinistična in reakcionarna buržoazija, ki bi rada zatrla slovenski živelj.

V Trstu so tokrat našli za svojo gonjo prelovež Stednje, v Gorici pa za menjavanje pojma materinskega in občevalnega jezika. Prosvetno ministrstvo v Rimu je namreč pod vplivom goriških italijanskih šovinističnih krogov poslalo vsem slovenskim šolam ukaz v obliki okrožnice, ki se glasi:

«Opozarjamo, da se sme dovoliti obiskovanje vseh vrst in stopenj šol s slovenskim učenim jezikom samo učenecem s slovenskim materinskim jezikom, ne pa otrokom tistih, ki so s tako svečanim obveznim aktom, kakršen je opclja, izjavili, da je njihov občevalni jezik italijanski.»

Iz tega ukaza se takoj vidi vsa tendencioznost in zloba. Občevalni jezik je seveda v Gorici zaradi dolgega fašističnega zatiranja in raznarodovanja po uradnih, v mnogih trgovinah itd., italijanski, to pa še ne pomeni, da je zato vsakdo, ki uporablja italijanščino tudi Italijan. Mnogi optanti so izjavili, da je poleg slovenščine njihov občevalni jezik tudi italijanščina, s tem pa se niso odpovedali svoji narodnosti.

Ta ukaz pa je krivičen tudi iz drugih razlogov: je nezakonit in protiustaven, ker noben zakon ne predpisuje, v kakšne šole morajo starši posiljati svoje otroke, da o njegovi nedemokratičnosti niti ne govorimo. Slovenske šole v Gorici so poleg državne šole in se v njih poučuje tudi italijanščina.

Ta krivični ukaz je ogorčil vse goriške Slovence, DFS je postala v Rim svojo delegacijo, ki je predložila ministrskemu predsedniku in prosvetnemu ministru protestno noto zaradi novega napada na slovenske šole.

Preganjanje slovenskih šol pa je dobilo še drugo obliko. Tako so v

Krminu zahtevali od očetov otrok, ki imajo italijanski priimek, da morajo dati pismeno izjavo, da so Slovenci. Drugače ne smejo njihovi otroci obiskovati slovenskih šol. Če pa je na primer oče Italijan in mati Slovenka, ne sme njun otrok obiskovati slovenske šole, pa čeprav oba tako želita.

Italijanskim šovinistom v Gorici pa so trn v peti tudi slovenski učitelji in profesorji, ki poučujejo na italijanskih šolah. Primer prof. Rožiča, ki so ga premestili proti njegovi volji s slovenske gimnazije na italijansko, proti čemur so hoteli nahujskani italijanski šovinistični dijaki protestirati s stavko, je tudi zelo značilen za miselnost teh ljudi.

V Trstu pa se nadaljuje borba za slovenske šole. V ljudski dom je šla

netočnosti, s katerimi je hotel ukrep VU upravičiti.

Tendenciozno je ob razpravljanju glede proračuna govoril o slovenskih šolah na zadnji seji občinskega sveta tudi demokristjanski svetnik šolnik Gridelli. Dejal je, da imajo slovenski učenci na razpolago razmeroma več učilnic in učiteljev kot italijanski, da je na osnovnih šolah v tržaški občini 15.149 italijanskih otrok nasproti 2318 slovenskim, da dobiva hrano v šoli mnogo več slovenskih otrok kakor pa italijanskih itd. Pri tem pa je pozabil na vse krivice, ki jih je prizadejal Slovincem fašizem ter je hotel biti celo objektivni in je dejal: «Slovenska manjšina ne bi smela ukinilve 22 razredov čutiti kot pritisk. Slovenska šola se je morda preveč razširila, sedaj pa se je približala stvarnosti.»

Vse to kaže, da reakcionarji in šovinisti še niso zadovoljni z ukinitvijo 22 razredov slovenskih šol ter da bi radi našo šolo sploh likvidirali, ukinitev teh razredov pa naj bi bila le prvi korak. To je poudaril v občinskem svetu tov. Dekleva.

Pod pritiskom demokratičnega ljudstva je VU delno popravila svojo krivico in je sprejela odpustitve učiteljev nazaj v službo. Toda teh učiteljev ni poslala poučevati, temveč jih je do delila v pisarne in h kontroli šolskih obehov. VU pa ni popravila krivice, ki jo je prizadejala slovenskemu šolstvu.

Proti preganjanju slovenskega šolstva je protestirala tudi Gospodarska delegacija FLRJ v Trstu. Poslala je glavnemu štabu VU na STO-ju protestno noto zaradi diskriminacije, ki jo vodijo okupacijske oblasti proti slovenskemu prebivalstvu na Tržaškem. Protestna nota se končuje takole:

«Gospodarska delegacija FLRJ v Trstu s to noto odločno protestira proti takemu postopanju VU, ki je nasprotno z določbami mirovne pogodbe z Italijo v odnosu do slovenske šole, in pričakuje, da bo VU preklicala svojo odredbo o ukinitvi slovenskih razredov in odpustitvi slovenskih učiteljev.»

V VSAKO SLOVENSKO HIŠO LJUDSKI TEDNIK!

KRONIKA

Spominske plošče padlim borcem so odkrili v Tavčarjevi ulici, na Rdeči hiši na Poljanski cesti, kjer sta med drugimi delala tudi narodni heroj Majda Silc in sekretar SKOJ-a tega terena M. ha Cop. V zeleni jami so odkrili spomenik 79 padlim borcem in talcem, ter spomenik padlim borcem in talcem v Sent Vidu pri Ljubljani.

Veliko kinodvorano so odprli v Litostroju, v kateri je prostora za 1000 delavcev. Kinoaparaturu je izdelala tovarna «Iskra» v Kranju.

Pionirji iz Postojne so obiskali oficirje v Sent Petru. Vojaki in oficirji so pionirje sprejeli z godbo. V domu so si ogledali razstavo vsakovrstnega orožja in opreme. Oficirji in pionirji so odigrali tudi šahovsko tekmo.

Zaradi špekulacije z živilskimi potrebščinami je bila v Sežani obsojena Sav Ivanka na 7 mesecev in 3000 dinarjev kazni. Jajca, maslo, mleko itd. je prodajala po visokih cenah.

Društvo Francija-Jugoslavija je na sestanku odločilo, da bo brez obotavljanja nadaljevalo z utrjevanjem prijateljstva med francoskim in jugoslovanskimi narodi in da bo posebno utrjevalo sodelovanje na kulturnem področju.

7 združnih domov so zgradili v mariborski oblasti v zadnjih dveh mesecih.

V reškem pristanišču so popolnoma obnovili pomola Kerševanja in Ive-Lola Ribarja. Građe obrambne zidove pri sušaskem valolomu in na pomolu «Prvi maja». Prihodnje leto bo vse reško pristanišče popolnoma obnovljeno.

29. novembra so odprli v Zagrebu Mestni muzej, ki kaže razvoj od Kaptola pa do razvitega središča v 18. stoletju z re-produkcijami starih listin in dokumenti, ki govore o življenju zagrebškega prebivalstva.

Zvezna vlada je izdala novo uredbo o gmojni podpora za otroke, in sicer v obliki podpore za novorojenčkovo opremo, podpora za izboljšanje prehrane matere in dojenčka ter v obliki stalne denarne doklade za otroke in enkratne podpore družinam, ki imajo več otrok. Doklado bodo izplačevali za vsakega otroka, rojenega v zakonu ali izven, za adoptiranega otroka, vnuka, pastorka in tujega otroka brez staršev, in sicer redno do izpolnjenega 17. leta, za one, ki se seljajo, pa do 23. leta.

Vrtinar Stevan Delavski iz Titovega Velesa je izumil model stiskalnice za opeko iz suhe zemlje. Novi stroj pomeni prevrat v izdelovanju opeke. Surova opeka se zelo počasi suši, pozimi celo po več mesecev, večkrat pa mora izdelovanje surove opeke iz mokre glin v zimskem času stati. Zmogljivost novega stroja znaša 16.000 kosov opeke na uro.

Pri avtomobilski nesreči se je težko poškodoval minister za finance pri zvezni vladi Dobrovič Radosavljevič. Peljal se je na avtoritve nove radijske postaje v Beograd.

Maršal Tito je sprejel skupino jugoslovanskih izseljencev iz ZDA, ki se že del časa mudijo v Jugoslaviji. Gostje so izjavili, da so bili na svojem potovanju stalno v stiku z delavnimi ljudstvom ter da so se seznanili tudi s političnimi in gospodarskimi vprašanji FLRJ. Navdušeni so nad gradnjo nove FLRJ.

Z izobraževalnimi tečaji so začeli po vseh okrajih. Najbolj aktivni izobraževalni tečajev bodo dobili nagrade, tudi najbolj predavatelji bodo nagrajeni.

Novo univerzo so odprli v Sarajevu. Za zdaj ima sledeče fakultete: medicinsko, agronomsko, šumarsko, pravno in tehnično. V kratkem pa bodo odprli še leposlovno in živnozdravilsko fakulteto.

Volitve v Krajevne ljudske odbore

NOV KORAK NAPREJ v graditvi socialistične Jugoslavije

Po vseh krajih se pripravila ljudstvo na volitve v krajevne ljudske odbore. Volivci imajo redne predvolivne sestanke, na katerih obravnavajo vse pravilnosti in nepravilnosti delovanja dosedanjih ljudskih odborov in možnosti najširšega in najplodnejšega delovanja novih odborov, ki si jih bo ljudstvo v kratkem izvolilo.

Novi odbori bodo imeli veliko večjo možnost samostojnega delovanja, prav tako pa bodo morali sodelovati z najširšim krogom volivcev.

To določa novi zakon o ljudskih odborih, ki omogoča oz. zahteva sodelovanje najširših plasti ljudstva v upravi države. Ljudstvo se bo tako preko svojih voljenih

odborov upravljalo samo in reševalo svoje lokalne probleme kot na pr. ustanovljalo in razvijalo ter vodilo najraznovrstnejša gospodarska podjetja, organiziralo in pospeševalo obrtniško dejavnost, organiziralo dopolnilno preskrbo, uredilo živilske trge, ustanovljalo kmetijske postaje, ambulante za živino itd.

Gospodarski razvoj vsakega posameznega kraja da temelje tudi dohodkom krajevnega proračuna in je eden izmed pogojev krajevnih samouprave, kajti namen samo uprave ni le v administrativnem opravljanju poslov, temveč predvsem v gospodarskem udejstvovanju

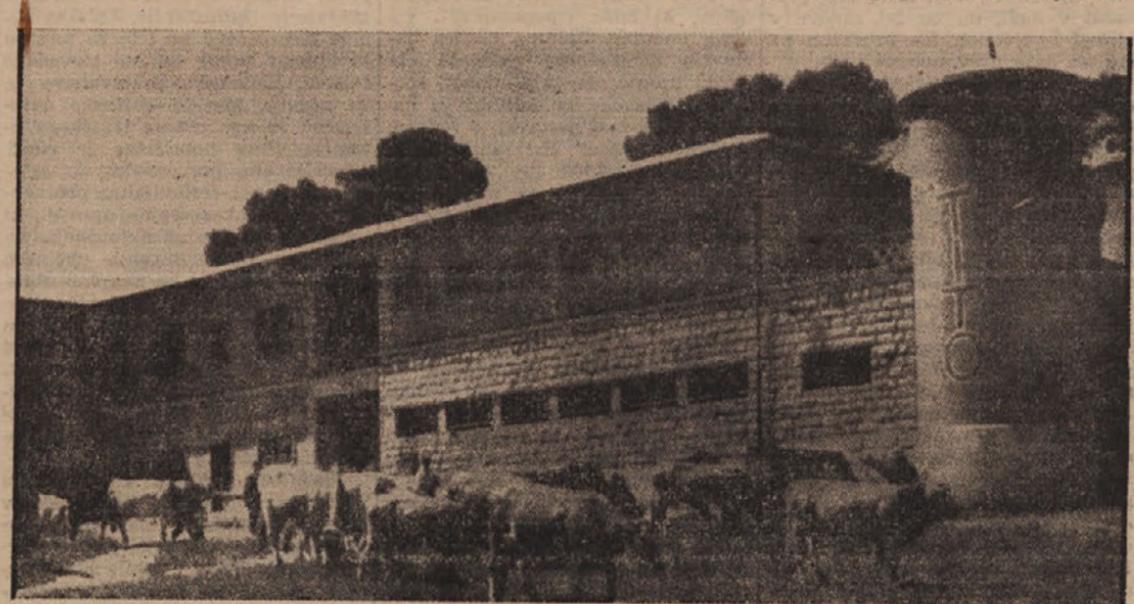
nju za izboljšanje življenjskih pogojev krajevnega prebivalstva.

Poleg ljudskih odborov delujejo sveti, v katerih se manifestira široka povezava ljudstva s krajevnimi odbori. Ti so ustanovljeni za uspešnejše izpolnjevanje lokalnih in splošnih nalog, po njih se volivci aktivno udeležujejo lokalne uprave. Te svete sestavljajo poverjeniki iz ljudstva, ki jih izberejo množične organizacije, ustanove in podjetja. Vzporedno s sveti se organizirajo komisije državljanov, katerih skupine delujejo po ustanovah in podjetjih in morajo biti v pomoč lokalnemu gospodarstvu.

Izvoljene pa so bile že skupine ljudskih inšpektorjev, katerih naloga je odkrivati pomanjkljivosti in napake v lokalnem gospodarstvu, v podjetjih, menzah, industrijskih magazinih itd.

Poleg rednih zborov volivcev svetov, komisij in skupin ljudskih inšpektorjev pa sodelujejo pri samoupravi odbori Osvobodilne fronte, ki so že sami na sebi najbolj oblika sodelovanja vseh delovnih množic z Organi ljudske oblasti.

Taka široka samouprava je posledica socialistične revolucije in socialistične izgradnje Jugoslavije. Ljudstvo nima imenovanih Zupanov in upraviteljev kakor so še vedno v nekaterih drugih državah ljudskih demokracij, temveč si svojo voljo izražajo sami. Ti voljeni novi ljudski odbori so tudi porok, da bodo izrinili iz upravnega aparata še zadnje ostanke kapitalističnih in kulaških elementov na vasi, da bodo še zadnji izkoriščevalci razkrinkani in onemogočeni v socialistični skupnosti jugoslovanskih narodov.

Ob podpori države se obdelovalne zadruge razvijajo, grade domove, skladišča, hleve. Na sliki združni hlev v Poreču v Istri

Uspehi tretjega leta petletke

Skoro v vseh rudnikih, gradbiščih in tovarnah v Makedoniji delajo že za četrto leto petletke. Mnogi delavci pa so izpolnili že celotni petletni plan. Najbolj uspešni so bili gradbeni delavci, ki so prvi v Makedoniji uvedli nov način dela.

Letni plan električne energije je izpolnilo 11 hidroelektrarn in 13 termoelektrarn. Hidroelektrarna Mariborski otok je izpolnila plan 33 dni pred rokom, največja termoelektrarna v državi v Trbovljah 28 dni pred rokom, beograjska pa 26.

Med 150 delavci tekstilnega podjetja «Kosta Stamenkovič» v Leskovcu je cela vrsta večkratnih udarnikov, ki so izpolnili ob koncu tretjega leta petletke celotni plan in se obvezali, da do 29. novembra 1951 izpolnijo še drugo petletko.

Delavci Jugoslovanskega kombinata gume in obutve v Borovu, ki je največji delovni kolektiv v vsej FLRJ, so tudi izpolnili letni plan. V 11 mesecih letos so izdelali za 20 odst. več obutve kot v celem letu 1948 z istim številom delavcev. Dan republike je kolektiv počastil s tem, da je izdelal 30.000 parov obutve čez določeno normo.

27. novembra je zatulila sirena v Crnučah ob Savi in naznanila, da je kolektiv elektromehanične delavnice izpolnil letni plan. Delavnice so sodelovale pri graditvi daljnovega iz Doblarja ob Soči preko Skofje Loke do Ljubljane. Daljnovod je dolg 98 km. Izdelale so vso hidromehanično opremo, zatvornice, dvigalne naprave in drugo za hidrocentralo Savica, dalje dele za eno najmodernejših hidrocentral Moste pri Zirovnici itd.

V železarni Zenici so na Dan republike pognali v pogon novo Siemens-Martinovo peč velike zmogljivosti termoelektrarn v FLRJ.

29. novembra so graditelji Nove Gorice prebili predor skozi Panovec dolg 225 m. Pri gradnji predora se ja posebno odlikovala mladinska brigada Ferdinanda Seponje.

V Nišu so v okviru tretjega leta petletke otvorili novo livarno, ki je tri in polkrat večja od prejšnje. Polnitev kupolnih peči je v novi livarni mehanizirana.

V Kostolcu ob Donavi so dovršili veliko termoelektrarno Veliki Kostolac z zmogljivostjo 10.500 kw.

Zgraditev te nove elektrarne je velikega pomena za preskrbo z električnim tokom industrije v Beogradu ter za vsa področja od Zrenjanina do Užice, Niša in Leskovca v Srbiji. Po montaži še nadaljnjih agregatov bo Veliki Kostolac ena največjih termoelektrarn v Jugoslaviji.

Dadjedelnica «Tretji maja» na Reki je dokončala novo 4000 tonsko ladjo «Titograd». Ta prekoceanska motorna ladja je četrta te vrste. Istočasno je uspešno opravila poskusno vožnjo ladja «Sarajev». Prvi dve ladji tega tipa «Zagreb» in «Skoplje» že izvršujeta svoje prevozne naloge.

Vseh 68 lokalnih industrijskih podjetij v Sloveniji je že izvršilo plan. Kolektiv idrijskega rudnika živega srebra je tudi že 28. novembra izpolnil svojo letno obvezo. Pred Dnevom republike so tudi rudarji kostolskega premogovnega bazena izkopali poslednjo tono premoga po letošnjem planu. Dalje kolektiv tovarne cementa v Kaštelu v Dalmaciji, tovarna stekla v Paračinu itd.

USPEH KOLEKTIVIZACIJE GOSPODARSTVA

Državna živinoreja je izpolnila petletni plan

Razvoj industrije zahteva tudi povečan razvoj kmetijstva, bodisi za preskrbo naraščajočega števila delavstva, bodisi gojenja industrijskih rastlin. Razne industrijske rastline, ki so jih v malem gojili v posameznih pokrajinah, goje zdaj na velikih poljih po nasvetu poskusnih postaj. Tako zdaj že v velikih količinah pridobivajo bombaž, razne oljne rastline, kavčukove in druge subtropske rastline.

Tudi plansko gojenje živine prinaša vedno nove uspehe. Živinoreja je že izpolnila petletni načrt na državnem sektorju. Za dvig kralitete živine je bilo na novo ustanovljeno ali obnovljeno 16 državnih kobilar in 8 žrebčarn ter 25 živinorejskih postaj za okrog 5.000 plemenskih krav. Vsa državna posestva goje tudi plemenske svinje, poleg teh pa obstaja še 10

seleksijskih postaj za svinje in 22 ovčarskih postaj za okoli 50.000 ovac. Državna posestva zavzemajo preko 6 odst. orne zemlje. Vsega je 144 državnih ustanov s posestvi in živinorejskimi postajami, 24 živinorejskih farm s 85.000 pašniki, 10 ribiških ekonomij in 4 ribarska posestva. Poleg državnih posestev pa je okrog 1000 ekonomij raznih podjetij, ki obsegajo preko 113.000 ha površine. Državna posestva so vzorno urejevana, važna pa so tudi za predelovanje prehrambenih artiklov.

Vzporedno z razvojem državnih posestev pa rastejo tudi kmetijske obdelovalne zadruge in to po številu kakor tudi po kvaliteti proizvodov. Politika komunistične partije na vasi dosega stvarne uspehe.

Tovarna «Jugovinil» že

Ponosnim velikanom petletke, tovarni strojev «Prvomajska», tovarni težkih strojev «Ivo Lola Ribar», «Rade Končar», «Litostroji» in drugim se je pridružil 29. novembra še en velikan z obale Jadranskega morja - tovarna plastičnih mas «Jugovinil».

Pisali smo že o tej veliki tovarni, ki je 29. novembra, na Dan republike začela obratovati.

Sredi Kaštelanskega zaliva blizu Splita so pod ogromnimi cementnimi skladi delovni ljudje zgradili to novo tovarno «Jugovinil».

Po nedokončanem tovarniškem dvorišču, po poteh, ki še niso asfaltirane, bi sodili, da so tudi tovarniške stavbe še mrtno, da stroji še niso montirani. Toda tvornica dela že nekaj dni in čeprav ljudje, ki so delali na njej, niso še nikoli videli podobne tovarne, so mojstrsko opravili svoj posel.

«Jugovinil» je velik kombinat. Okrog in okrog so velike stavbe, nove kemijske tvornice. Na desni strani je skladišče soli. S pomočjo elektrolize

dobivajo iz nje klor v plinastem stanju. Iz karbida, ki predstavlja drugo surovino za proizvodnjo polivinil-klorida, pridobivajo drugo važno surovino - aceten. S spajanjem teh dveh surovin se pridobiva polivinil-klorid.

Proces proizvodnje polivinila je že precej popoln, vendar je te vrste industrija v mnogih deželah še nepoznana. Do sedaj ima te vrste industrijo samo Amerika, Svica, Italija in Nemčija. Jugoslavija je torej peta država na svetu, ki si je postavila tvornico za proizvodnjo tega dragocenega materiala.

Tovarno so postavili v Kaštelanskem zalivu, kjer pridobivajo sol. Tu znaša slanost morja 38 odst, 20 milj oddaljena od Kaštela pa je tovarna karbida, iz katerega pridobivajo aceten in tako se obe surovini prevažata v «Jugovinil» po morju, kar predstavlja najcenejši prevoz. V skladišču za sol je naloženih okrog 150 vagonov soli, kar zadostuje za prve dneve proizvodnje.

V posebnem oddelku se sol čisti in

pretvarja v tekočino. Sol tope v čistij vodi in iz nje odvajajo nepotrebne primesi. Za dovod čiste sladke vode so zgradili 14 km dolg cevovod, po katerem dovajajo vodo iz reke Jadro. Pri kopanju kanala je delalo na tisoče frontovcev iz vseh krajev Dalmacije.

V drugem oddelku so mnoge celice, v katerih bodo s pomočjo istosmerne struje razdvajali sol na njene sestavne dele: natrij in klor. Po cevovodu, ki spaja posamezne oddelke tovarne, se bo klor odvajal v poseben oddelek, kjer ga bodo sušili in pod pritiskom 20 atmosfer pretvarjali v tekoče stanje.

Montažo strojev je vodil Istran Romeo Randić. To je starejši delavec, ki je pred fašističnim terorjem bežal iz Italije v Jugoslavijo in delal po vsej državi. Pri delu v «Jugovinilu» je postal trikratni udarnik. Nekega dne je poslal učenca, da mu iz acetilenskega oddelka prinese neko orodje. Mladinec se je vrnil in mu povedal, da se je vnel dovod kisika in da vsi beže, ker bo oddelek zletel v zrak. Randić je

IN DRUGIH LJUDSKIH DEMOKRACIJ

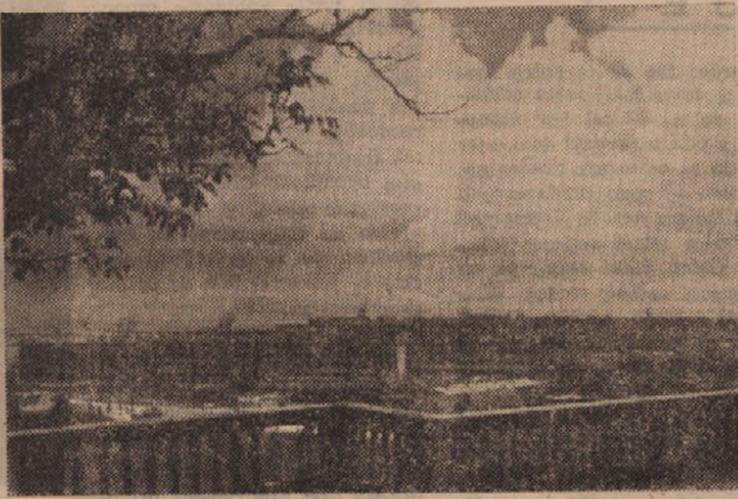
Brezplodna prizadevanja češkoslovaških kominformistov

Jugoslovanski državljani, ki bivajo na Češkoslovaškem in se nočejo izjaviti za resolucijo proti svoji domovini, so izpostavljeni vedno novim izživljanjem češkoslovaške policije in agentov Informacijskega urada.

V zadnjih dneh je potoval po predsednik Ljudske fronte v Bratislavi Nikola Trpčevski iz CSR v Jugoslavijo. Čeprav je imel vse listine v redu, so ga na meji zadržali, mu odvzeli uro in potni list brez vsakršnega potrdila in mu podtaknili nekakšen zavoj z ilegalnim materialom. Kljub temu, da je Trpčevski protestiral, mu njegovih stvari niso vrnili in mu niso dovolili nadaljevati potovanja v Jugoslavijo.

27. novembra je brez vsakršnega razloga vdrla češkoslovaška policija v stanovanje Zvonimira Tomića, delegata trgovinskega odposlaništva pri veleposlaništvu FLRJ v Pragi in ga aretirala. Prav tako je aretirala tudi dijaka Ivana Petrovića, ki je delal v gospodarstvu v Vlasinu. Petrović je imel dovoljenje za bivanje v CSR. Tovarniški svet mu je obljubil, da ga ne bo prisilili izjaviti se za resolucijo in tako je Petrović ostal v Vlasinu, ko so drugi jugoslovanski učenci gospodarstva odpotovali v FLRJ po resoluciji IU. Zdaj so Petrovića poklicali v Prago in zahtevali od njega, da se izjavi proti Jugoslaviji. Petrović tega ni hotel storiti, policija ga je aretirala in od takrat ni o njegovi usodi nič znanega.

Jugoslovansko veleposlaništvo v Pragi je vložilo pri čeških oblasteh oster protest zaradi aretacij in takih kominformističnih metod, ki so v nasprotju z vsakimi mednarodnimi dogovori in navadami. Kominformisti kažejo s temi svojimi metodami le svoj bes, ker ne morejo škodovati s svojimi gospodarskimi sankcijami socialističnemu razvoju Jugoslavije in naraščanju njenega ugleda v svetu.

Novo študentsko naselje v Beogradu, v katerem bo stanovalo preko 4000 dijakov in dijakinj

DOSLEDNI KONTRAREVOLUCIONARJI

Nekoč so služili carju potem nacistom in fašistom a danes kominformovskim tribunom

Pred senatom okrožnega sodišča v Sarajevu se vrši razprava proti 12 belogardistom, ruskim emigrantom, ki so razen štirih mlajših, po zlomu kontrarevolucionarnih sil leta 1919 bežali iz Rusije v Jugoslavijo, kjer jim je takratni reakcionarni režim nudil zavetje. Ti ljudje so se v času Oktobrske revolucije borili v intervencionističnih formacijah proti sovjetski republiki kot oficirji in propagandisti ter v tolpah Denikina, Vrangla in drugih carskih generalov. Kot zakleti sovražniki sovjetske oblasti so potem kot emigrantje nadaljevali svoje kontrarevolucionarno početje. Po navodilih tujih imperialistov so organizirali razna belogardistična združenja, zbirali v svojih vrstah belogardistične emigrante in jih pripravljali, da bi v drugi imperialistični vojni sodelovali na strani imperialistov za zrušenje sovjetske oblasti v ZSSR. Jasno je, da so taki ljudje, ki so bili ves čas med prvo in drugo svetovno vojno agentje in vohuni imperialistov, takoj po napadu Nemčije na Jugoslavijo stopili na stran fašistične Nemčije v službo Gestapa. Ustaški in gestapovski policiji so dajali razna vohunska poročila, sodelovali pri organiziranju ruske nacional-socialistične stranke, organizirali predavanja proti Sovjetski zvezi, pridobivali v sarajevski ruski koloniji emigrante za SS enote in belogardistični «Schutzkorps», ki se je skupno z Nemci boril proti NOV in sodeloval tudi v kazenskih pohodih proti civilnemu prebivalstvu. Ti gestapovski vohuni so s

svojimi izdajstvi zakrivali smrt mnogih rodoljubov za časa narodno-osvobodilne borbe.

Med obtoženci na sarajevskem procesu je tudi Aleksander Raslić, podpolkovnik ruske carske vojske, ki je imel nalogo, da na Finskem zasledi Lenina in ga likvidira prav v času priprav na Oktobrsko revolucijo.

Ti ljudje, ki so vse svoje življenje delovali proti revolucionarnim pokretom tako v Sovjetski zvezi kakor v Jugoslaviji, so po resoluciji IU ostali to, kar so bili: vohuni in izdajalci. Menjali so le svojega gospodarja in stopili v službo sovjetske obveščevalne službe v gonji proti Jugoslaviji.

Po končani drugi svetovni vojni so ruski emigrantje dobili sovjetsko državljanstvo, vendar jih Sovjetska zveza ni hotela sprejeti v svojo državo. Kot sovjetski državljani so morali ostati v Jugoslaviji, čeprav je ta večkrat opozarjala vlado ZSSR, naj sprejme svoje poddanike. Ti vohuni z dolgoletno prakso so bili nekaterim voditeljem Sovjetske zveze koristnejši na samem terenu in tako so ostali v FLRJ. Razni kominformistični agentje so jih pod grožnjo vključili v delo za sovjetsko obveščevalno službo, čeprav so sovjetske oblasti dobro vedele, da so to zagrizeni sovražniki demokracije in socializma, da so to zločinci in kontrarevolucionarji.

Obtožena Ksenija Komad je na razpravi izjavila: «Križko (eden izmed glavnih obtožencev, bivši duhovnik v štabu Denisove bele armade, v prejšnji Jugoslaviji du-

Izjave francoskih mladincev

Za angleškimi dijaki, ki so izglasovali resolucijo proti kominformističnim metodam v Mednarodni mladinski federaciji, so tudi francoski mladinci ostro obsodili informbirojevsko agenturo «Komiteja za obrambo zaprtih in preganjanih demokratov Jugoslavije». Francoska mladina protestira nad pisanjem glasila KP Francije «Humanité», češ da so vsi mladinci, ki so delali v francoskih delovnih brigadah, vstopili v ta komite. Mladinci v svojih protestih poudarjajo, da se povsem strinjajo z borbo jugoslovanskih narodov pod vodstvom maršala Tita proti izživljanju Informbiroja z ene in mednarodne reakcije z druge strani.

KRONIKA

Od 7. do 15. decembra bodo v Parizu razstavljena darila, ki so jih Francozi namenjeni poslati Stalinu za njegovo sedemdesetletnico 21. decembra. Iz vseh krajev Francije so potovali avtomobili in pobirali darila, ki jih je ljudstvo v znak spoštovanja do velikega tvorca socialistične ZSSR, namenilo Stalinu. Predsednik razstave v Parizu je Joliot-Curie.

Tudi v Budimpešti pripravljajo razstavo daril za Stalinu. Razpisali so natečaj za najboljši slavošpev Stalinu. Protestantški nadškof Bereczky bo imel v veliki cerkvi mašo za Stalinu.

Poljska je ponovno izgnala tri francoske državljane kot represalijo na izgon 29 poljskih državljanov iz Francije. Francoska vlada je poslala vladi CSR protestno noto zaradi aretacije 17 francoskih državljanov in zaradi procesa, ki se pripravlja proti njim.

Podpredsednik češkoslovaške vlade in vršilec poslov zunanega ministrstva Siroky ter belgijski minister v Pragi Hubert Carton De Wjart sta podpisala gospodarski sporazum med Češkoslovaško in belgijsko - luksemburško gospodarsko zvezo.

Dva češkoslovaška uradnika sta se dvobojevala s klotufami. Ceo publika je lahko prisostvovala, morala pa je plačati vstopnino. Po polurnem dvoboju je prvi drugega tako udaril, da je onl omedlel in so ga morali prepeljati v bolnišnico. Tudi policija je posegla vmes - a prepozno.

Izmenjava med Madžarsko in Zapadno Nemčijo je dosegla 6,5 milijonov dolarjev v korist Nemčije.

Enajst čeških kmetov je bilo obsojenih na visoke kazni od 10 do 100 tisoč kron, ker niso prijavili večjih količin krompirja, mesa in drugih produktov.

V veliki Narodni galeriji v palači Sterberk na Haradčanah v Pragi je bila razstava slik in risb, kakršne svet do sedaj ni imel prilike videti. V palači Sterberk so bila zbrana dela umetnikov, ki so živeli pred 15.000 do 50.000 leti. Dr. Jaroslav Boehm, ki je dobil letos narodno češkoslovaško nagrado za arheološke najdbe na Moravskem, je zbral iz svetovne literature in iz reprodukcij najznamenitejša diluvialna dela in jih tako uredil, da so prikazovali razvoj predzgodovinske umetnosti. Material, ki ga je Boehm dobil pri Angležih, Rusih, Francozih, Nemcih in Američanih, je izdelal znameniti češki slikar Jan Benda, pomagala pa sta mu mlada umetnika, kipar Ladislav Piel in grafik Oldřich Prazak.

Madžarska vlada je izdelala načrt za pelletko, ki naj preobrazi Madžarsko v industrijsko in napredno poljedelsko državo.

Novi radioparati znamke «Rhythm», izdelani v tovarni «Testas» v Pragi bodo prenešeni z avionom v Indijo.

Sneg je pokril Češkoslovaško. Bil je tudi takih viharjev, da je bil ustavljen letalski promet.

Bolgarski pesnik in pisatelj Ivan Dimitrov - Pelin je umrl v Sofiji. V svojih romanih opisuje življenje bolgarskega kmeta.

Enofno poljsko agrarno stranko su ustanovili v Varšavi. Fuzija se je izvršila na kongresu poljske kmečke in agrarne stranke. Fuzijo so izvedli po epuraciji kolaboracionistov in reacionarjev iz strank, med katerimi je bil tudi Stanislav Mikolajczyk.

Sovjetsko zvezo so obiskali češkoslovaški kmetovalci. Bil so tam 6 tednov ter se seznanili z delovnimi metodami sovjetskega poljedelstva. Bogate izkušnje, ki so si jih pridobili češkoslovaški poljedelci na tem svojem potovanju bodo uporabili pri svojem delu.

Na kolhozu Karajevo se je kolhoznikom posrečilo dvigniti letno molžo pri eni kravi od povprečno 3.000 litrov na 12.000 Na tem kolhozu grade za kolhozniške krasne vile, opremljene z vso udobnostjo.

Obnavljanje reškega pristanišča naglo napreduje

dela za široko potrošnjo

vedel, kaj pomeni eksplozija stotih steklenic kisika in acetilena. Hitro se je približal poslopju, iz katerega je pravkar pritekel monter, kateremu se je vnel dovod acetilena. Randić je stopil na prag zgradbe: Ali naj se umakne? Ne, ne sme dovoliti, da zleti oddelek, ki je terjal toliko truda, v zrak. Vrže se na zemljo. Gost dim gorečega acetilena in gume ga je pokrila.

Sekunde so postajale več-ost. Randić se je približeval steklenicam, ki bi pomenilo katastrofo. Naglo se jim je približeval. V grlu ga je čutil dim in mu jemal dah. Se samo tri metre. S hitrim zamahom roke, ki se je izgubila v dimu, je zaprl dovod kisika. Se en gib roke in tudi dovod acetilena je zaprt. Treba je bilo prerezati še gumijaste cevi. V nekaj sekundah so bile tudi cevi prerezane. Randić se je zavlekel proti izhodu. Ko se je naslonil na odprto okno, si je z žuljavo roko obrisal debele znojne kaplje. Oddelek je bil rešen.

Ko so ga tovariši vprašali, kaj je

mislil v teh kritičnih trenutkih, je Randić odgovoril: «Ali rešiti tvornico, ali z njo skupaj zleteti v zrak.»

Ce so taki ljudje kot je Randić delali na velikem tovarniškem kombinatu, potem so lahko dosegli veliko zmago. S svojega partijskega sestanka v začetku novembra so delavci «Jugovinila» postali tovariši Titu brzojavko, da bo tvornica začela obratovati na Dan republike. Brigade zidarjev, ki so gradile kotej v temeljnih centrali, so delale po 16, 18 in tudi po 20 ur. Monterji niso po 22 ur zapuščali svojega dela. Reševali so naloge, ki se zde neizvedljive. Ko so pripeljali stator, ni bilo v Splitu žerjava, ki bi dvignil ta 14 ton težak stroj z vagona in ga prenesel na kamion. Transportna brigada ga je dvignila s svojimi rokami in ga prenesla. Delo ni bilo za hip zastalo.

Teško je reči, kdo je bil najboljši pri vsem delu. Aktivni so bili vsi člani kolektiva. Na brigadnih sestankih s inženirji razlagali problema, ko mon-

taže, pri kateri so potem vsi, ki so bili tam zaposleni lahko mnogo koristili. Dogodilo se je, da so nekatere brigade ostale na delu po 24 in 48 ur. Za to svoje delo pa ni nihče vprašal za nagrado.

Danes tvornica «Jugovinila» dela. V velikanski tovarniški hali izdelujejo najrazličnejše predmete. Tu so stroji za proizvodnjo debelih plošč. Dalje stroj za izdelavo ježnih plaščev iz polivinila in lepih barvah. So trpežnejši od gumijastih, tudi izdelava je bolj enostavna. V posebnem oddelku proizvodnje izdelujejo iz polivinila podplate, ki so tudi trpežnejši od gumijastih ali usnjenih; dalje ribarske potrebnice, posebno važna je izdelava kablov iz polivinila, ki imajo to lastnost, da se ne vnamejo.

Na Dan republike je bila tvornica spuščena v pogon. Sirene so tuht. Javljale so začetek velike bitke v kombinatu «Jugovinila», bitke za socializem.

Odkrili so nova ležišča rud v FLRJ

Jugoslavija je po rudah med najbolj bogatimi deželami v svetu. Ze prej je izvažala velike količine rud, danes pa geologi odkrivajo nova ležišča, ki bodo dvignila težko industrijo. Tako so v Južni Makedoniji odkrili bogata ležišča železne rude limonita, ki so ga do sedaj kopali v Varešu in Ljubiji. V južni Makedoniji bodo začeli s kopanjem kroma. Dalje so ugotovili, da so v Mačkatičji ležišča molibdena, ki so največja na svetu. Poleg Jugoslavije imajo v Evropi molibden le Norveška in Švedska, na drugih celinah pa se ta ruda nahaja v Ameriki.

Jugoslavija je največji proizvajalec bakra v Evropi. Borski rudnik je med največjimi na svetu, v vzhodni Srbiji pa kopljejo baker v Majdanpeku. Raziskovalci so našli ležišča kvalitnega bakra tudi v Južni Makedoniji dalje na Koponiku, raziskujejo pa tudi okolico Skofje Loke v Sloveniji.

Bogata ležišča mangana so našli na Bistri pri Galičniku in kmalu bo na Bistri odprt nov velik rudnik. Tudi novi svinčenocinkovi rudniki bodo kmalu začeli obratovati v okolici Prištine in na Rudniku v Srbiji.

Za razvoj težke industrije so te vrste rud velike važnosti. Te redke kovine, molibden, volfram, nikel, krom in mangan so važni oplemenjevalci železa, iz katerih delajo različne vrste visoko kvalitnega jekla.

MILKO MATIČETOV ENDAN V Socerbu NADALJEVANJE

čeva — Strnad in Strnadovska — sta mu marsikaj zanimivega razložila; kakšno je bilo nekotno življenje v vasi, kako so tlačani, ko je bila graščina na skalj, se čela, kako so mlade matere baje morale dojit graška ščeneta, potem kako je bilo s skupnimi ali ekonomskimi pašniki, kaj je to aspolonitnas, kaj upišačica, kako so si Socerbanji zaradi svojih vaskih pravic prišli v lase z Dolinčani, kdaj so v vasi dobili vodo, kaj jim je nudil Trst, skratka — kakšni so bili življenjski pogoji včeraj in kakšni so danes.

Akoravno kraška burja piha, vendar Tončka si rokave zavilaj; prišla bo za motiko, kopolja bo še za Mariko.

(Marska je neka sosedja, ki ji delo ne diši). Srečanje z ljudsko pesnico Tončko je bilo žal preveč bežno; njej se je mudilo na pošto, meni pa k ekipi, ki bi morala že oditi iz vasi, a se je komaj zbirala. Pred odhodom smo seveda sklenili, da se moramo vsaj še enkrat vrniti v Socerbo.

Razdelili smo se v dve skupini: trojka Ivo, Vida in Milko je odhitela naprej zaradi nujnih opravkov v naši bazi; v Dekanih, dve uri in pol hod od Socerbe; Ivo se je poleg tega moral doma vsaj malo oddahniti, da ne bi šel kar naravnost s poti v Ljudski dom, kjer je bilo za osmo uro zvečer objavljeno njegovo predavanje o primorskem heroju Vojku pod naslovom «Rast novega človeka». Ostali člani ekipe pa so jo počasi mahalj zadržali; Kristina s svojo očuzljeno nogo, Boris v večnih skrbeh, če bo vodil zadaj pravo stezo, Lea z razigranim nasmeškom na ustnih, Marjeta z mapo risb pod pazduho, dijaki pa otvorenji z Jerihovimi darovi za muzej.

Ko smo se spustili v osapko dolino, se je sonce skrilo za tinjanski vrh, ko pa smo se spet povzpeli in vrah, je bilo že prej nealžno zdrnilo v morje. Tudi Učka na nasprotni strani je bila že utonila v večerni modrin. Le bližnja Podgorska gora se je s svojimi temnimi obrisi krepko odrazala od neba, kjer so se prižigale prve zgodnje zvezde. Nad dolino Ričane se je zgoščeval mrak, samo na morski gladini si še opazil svetle kovinaste prage. Proti Debelemu rtu je hitel iz Koprja v Trst zadnji pozopeni parnik. Ob tako lepih naravnih pogledih so pred živahnimi razgovori utihnil. Tudi občutek trudnosti se je umaknil drugim občutkom. Člani ekipe so vsak zase mislili na kaj lepega, morda na svoje drage ali kaj Obenem pa so še smevali načrte za jutrišnji dan, da bi bil prav tako uspešen.

OPOMBA: Gornji članek je bil napisan za ilustrirani tednik «Tovariša», kjer je tudi izšel 18. XI. 1949. pod naslovom «Etnografska ekipa v Socerbu», vendar brez avtorjevega privolenja tako močno okrnjen, da tukajšnje objave ni mogoče smatrati za ponatis.

že prej nealžno zdrnilo v morje. Tudi Učka na nasprotni strani je bila že utonila v večerni modrin. Le bližnja Podgorska gora se je s svojimi temnimi obrisi krepko odrazala od neba, kjer so se prižigale prve zgodnje zvezde. Nad dolino Ričane se je zgoščeval mrak, samo na morski gladini si še opazil svetle kovinaste prage. Proti Debelemu rtu je hitel iz Koprja v Trst zadnji pozopeni parnik. Ob tako lepih naravnih pogledih so pred živahnimi razgovori utihnil. Tudi občutek trudnosti se je umaknil drugim občutkom. Člani ekipe so vsak zase mislili na kaj lepega, morda na svoje drage ali kaj Obenem pa so še smevali načrte za jutrišnji dan, da bi bil prav tako uspešen.

Vojska kalabriških kmetov se odpravlja na pohod na v posestniško zemljo, ki ostaja leta za leti neobdelana po volji gospodov, medtem ko so kmetje brez zemlje in brez kruha

medtem ko so kmetje brez zemlje in brez kruha

BORBA ZA ZEMLJO ODKRIVA SRAMOTO ITALIJANSKE KAPITALISTIČNE DRUŽBE

REPORTAŽA IZ KALABRIJE, KI KALABRIJE, KI KALABRIJE, KI

V Italiji so se ochranila še iz davnih časov jezdalna agrarna razmerja. V skoraj vseh delih Evrope so opravili kolonati že v prejšnjem stoletju. Po osvojitvi so ga učenili tudi na področju Istrskega obročja, kamor je segal kot ostanek beneške vladavine. Na slovenskih tleh imamo kolonati in polovinarstvo samo se v onem delu Brd, ki je ostal pod Italijo. Posebno v južni Italiji so ti ostaneci stare ureditve najbolj razširjeni. Tam so ostali poleg kolonata tudi veliki kompleksni zemlji, ki bi obdelana. Ti latifundiji so last cerkve, grofov in novih kapitalističnih posestnikov, ki kočejo investicijski kapital v neobdelano zemljo, ker imajo vsega dovolj. Ob nerodovitni zemlji, ki bi lahko prehranila stotisoče ljudi, pa živijo velike množice kmetov, po svoje lačne kruha; živijo v najtežjih socialnih razmerah in uničujejo jih malarija, jetika in druge zavratne bolezni.

Italijanska vlada je morala te dni, po krvavih dogodkih v Kalabriji priznati, da je četrtina obdelovalne zemlje te pokrajine v rokah 262 družin. Na

bil sam en prostor, kjer je družina kulala, spala in delala. Na steni je poleg podobe matere božje visela tudi slika Muscolija, saj se naš kmet ni spomnil, da stare oblasti ni več. Zanj se ni dolejal ni spreminilo. Na tem koso zemlje je garal roč za rodov, vedno enako, v istem suženjskem razmerju do spadronea, čeprav so bile medtem v svetu vojne in revolucije in se je človeštvo borilo za napredek in trgalo stare okove. Kmet ni bil lastnik zemlje. Daleč naokoli ni bilo nobene samostojnega kmeta. Pokazal nam je graščino v dolini. Tam je živel njegov gospod. Kmet pa ni dajal pridejka temu vrhovnemu gospodarju, temveč najemniku gospodarju najemnika. Graščak je imel toliko zemljo, da jo je lahko razdelil med več najemnikov, ki pa so jo dali zopet drugim, in se čel tu so pobirali od kmeta delovalca sadove njegovega

truda. Trije kapitalisti so živeli na njegov račun, ne da bi se trudili na zemlji.

«Naš kmet se ni bil nikdar vprašal, ali je to prav. Tako je bilo vedno in tako mora biti, pravi duhovnik v cerkvi. Ko pa smo mu dopovedovali, da bi morala biti zemlja njegova, se je težko odločil, da bi nam dal prav, kakor da bi bil greh proti njegovi vesti. Povedal nam je, da živi v okolici na stolice kmetov, ki nimajo niti tega, kar ima on, niti koščka zemlje, čeprav bi je bilo dovolj za vse, če bi jo hotel gospodar izsušiti in obdelati.

Prilika je nanesla, da smo stopili tudi v hišo gospodarja, ki je s fašizmom pobegnil na sever. To je bil dvorec s shrambami in konjušnicami, kakor vsi dvorci v južni Italiji. Zunanost je bila zamarmirana in je kazala, da živi tu propadlo plemstvo. Tudi notranost ni bila negovana. Iz zidov je puhtel duh

po plesnobi. Kar je vlagal ta plemič denar, ki ga je izesaval podložnikom, ni mogoče razumeti. Našo pozornost je vzbudila fotografirane elegantne mlade žene, ki so spadale v to zapuščeno okolje. V kotu je visela na posebni pripravi popolna jahalna oprema. Oskrbnik nam je povedal, da je odhajal njegov gospodar večkrat v Pariz in da je vsakokrat pripeljal od tam ženske. Imel je pri sebi, dobil je je ni naveličal. Potem je bil na drugo. Sedaj smo razumeli, kam je odhajal denar, ki je živel v kočji iz bleda in bledja.

Nekaj tednov smo se začeli prihajati na deželo letaki in časopisi italijanskega demokratičnega organizacije v Cosenzi, ki so odpirali naša očesa. Al je prišel že pravilno, da smo se spravevali.

V zadnjih letih se začelo med kmeti južne Italije množično gibanje proti fevdalnim sistemom izkoriščanja. Prav v zadnjih tednih je prišlo do krvavih dogodkov. Kmetje so zasedli sami te posestniško zemljo. Vlada je poslala karabinerje in policijo, ki je streljala na ljudstvo in se s tem pokazala, kako je povezana z interesi kapitalistov.

Da bi pomirila ljudstvo, je objavila, da bodo razdelili v Kalabriji 45.000 hektarjev latifundij med 7.500 kmetov. To je taktična poteza, s katero bi pridobil na času. Reforma je neznanatna, ker obsega samo Kalabrijo in še tu majhen del posestniške zemlje. Razdelili bodo povprečno 50 odstotkov posestev. Če ima kapitalist 10.000 hektarjev, jih bo odbral 5.000. Za odzvet zemljo bo dobil očiščinino od države, kar bo stalo okoli 20 milijard lir. Italijansko ljudstvo bo po volji vlade še polno žepe parazitom.

RAZEN zavednih učiteljev je gojila slovensko narodno pesem tudi slovenska duhovščina, tako n. pr. župnik Cerne v Barkovljah, Martelanc na Proseku, Tuler, Jagodica v Rožanu, Treven pri Sv. Ivanu, Jan v Dolini in drugi, katerih imen se ne spominjam več.

Pred ustanovitvijo pevskega društva «Adrija» je pokojni Dragotin Martelanc zbral okoli sebe poleg starejših cerkvenih pevcev tudi nekaj mladeničev, ki so začeli kot barkovljanski

Vanja Gnev in srd

Vanja

področju poporja. Sila imajo štirje posestniki 24.000 hektarjev zemlje. Podobne razmere vladajo na Siciliji, v Lukanziji, v Puliji in ostalih južnih pokrajinah. Na Siciliji obsega latifundiji, to je neobdelana ali pa ekstenzivno obdelana zemlja, 770.000 hektarjev, torej več kot tretjino obdelovalne površine. Na tej ogromni in zapuščeni površini vlada komaj 1.800 družin. Medza poljskih delavcev je bila dolocena na 390 lir za moške in 195 lir za ženske. Toda veleposelniki ne izplačujejo niti teh mezd, ker prikaže na zemljo vedno več brezposelnih dinaricov. Stevilo delavskih dni se je po vojni zmanjšalo od 250 na 125 dni. Dve tretjini leta nimajo delovnih obremenitev. Vse to bi ostalo skrivno široki javnosti, če ne bi prišlo v zadnjih tednih med kmeti do pravega upora, ki ga je skušala zatreti Socerba policija. Italijanska policija je branila koristi graščakov, cerkve in vseh izkoriščevalcev italijanskega ljudstva.

Med vojno so nas fašisti in terminali, v Kalabriji. Bil smo v velikem taborišču sredi hribov, nedaleč od Cosenze. Prj

Glinsčica ni samo potok, ki reže razne sloje zemeljske površine od Herpel do Tržaškega zaliva, ni samo krasna deber, ni samo gorski svet lepote in divjine, svet pečevca za plezalce in izletnike, ampak tudi košček sveta zgodovine slovenskega rodu, njegovih borb z naravo in borb za ohranitev, borb za svobodo, neodvisnost in kruh, končno te tudi del zgodovine slovenskega naroda, slovenskega kulturnega udeleževanja, v katerem je tržaško planinsko društvo zavzelo vidno mesto.

O vsem tem so ob Glinsčici stečovi, ki nas vodijo v davno preteklost. Ti sledovi obstoja človeštva ter človeških rodov iz davnih dni zanimajo tudi nas Slovence, posebno še, ker naši nasprotniki kaj radi potvarjajo našo zgodovino, slovenski zgodovinarji pa se preveč udobno opirajo na tuje viře, ki so slavo spev predvsem sovražnikom slovenskega naroda.

Vsekakor je koristno, da nam tuji viri in spomeniki pričajo o političnih, gospodarskih in kulturnih dogodkih in slovenskih tleh v raznih zgodovinskih dobah, vendar je za slovenski narod le v pomožno vire, ki spaja življenje tujnega povzrajnega in domišljivega maloštevilnega mešanstva z jedran in popolno večino poiznanega, izkoriščanega in zanemarjanega prisilno slovenskega kmečkega in delovnega ljudstva, ki je živelo izven mestnih obzidij, delalo in trpelo v tisoletnem suženstvu, se razvijalo in dvigalo z lastno močjo ob domačem kmečkem ognjišču in na domači zemlji ustvarjalo kulturo, ki je lastna je slovenskemu narodu. Tu, na svetu ob Glinsčici, v tržaški okolici so in krajevni in rodniški imenili, v živi slovenski govorici in pesmi, v domačih izdelkih, v okrasnih na pohištvo in vezeninah ter v značilnih narodnih nosah, še malo raziskani spomeniki, ki pričajo o davnem obstoju, delu in življenju slovenskega ljudstva. Tu je del zgodovine slovenskega

človeka, tu so temeljni izvirne slovenske kulture, ki je prehajala iz roda v rod. Seveda se je mnogokaj preoblikovalo v dobah, ko je bil Slovencev kot manjvrednih človek teptan, zapostavljen in zanikan, ko je bilo moralno stisniti zobe in kajati pred tujo vplivom. Še danes je izgubil bistvo slovenskega človeka. Zato ni slovenska zgodovina toliko zgodovina mešanstva, plemstva in vjovskovodij, ampak predvsem zgodovina slovenskega delovnega ljudstva, ki je živelo izven mestnih obzidij, delalo in trpelo v tisoletnem suženstvu, se razvijalo in dvigalo z lastno močjo ob domačem kmečkem ognjišču in na domači zemlji ustvarjalo kulturo, ki je lastna je slovenskemu narodu. Tu, na svetu ob Glinsčici, v tržaški okolici so in krajevni in rodniški imenili, v živi slovenski govorici in pesmi, v domačih izdelkih, v okrasnih na pohištvo in vezeninah ter v značilnih narodnih nosah, še malo raziskani spomeniki, ki pričajo o davnem obstoju, delu in življenju slovenskega ljudstva. Tu je del zgodovine slovenskega

človeka, tu so temeljni izvirne slovenske kulture, ki je prehajala iz roda v rod. Seveda se je mnogokaj preoblikovalo v dobah, ko je bil Slovencev kot manjvrednih človek teptan, zapostavljen in zanikan, ko je bilo moralno stisniti zobe in kajati pred tujo vplivom. Še danes je izgubil bistvo slovenskega človeka. Zato ni slovenska zgodovina toliko zgodovina mešanstva, plemstva in vjovskovodij, ampak predvsem zgodovina slovenskega delovnega ljudstva, ki je živelo izven mestnih obzidij, delalo in trpelo v tisoletnem suženstvu, se razvijalo in dvigalo z lastno močjo ob domačem kmečkem ognjišču in na domači zemlji ustvarjalo kulturo, ki je lastna je slovenskemu narodu. Tu, na svetu ob Glinsčici, v tržaški okolici so in krajevni in rodniški imenili, v živi slovenski govorici in pesmi, v domačih izdelkih, v okrasnih na pohištvo in vezeninah ter v značilnih narodnih nosah, še malo raziskani spomeniki, ki pričajo o davnem obstoju, delu in življenju slovenskega ljudstva. Tu je del zgodovine slovenskega

MIRKO PERŠIČ ZGODOVINA ob GLINŠČICI

Popolnanske ure so nam bile štete. Jeseni se sonce začne kmalu napibati proti obzorju. Ekipa je zato hitro nadaljevala prekinjeno delo, le izpravevalci smo se drugace porazdelili in si poljskaj nohli strteve. Boris je držal v precepju staroga Bolčiča Jericho, ki je že ob trah moral z vaškim blagom spet na pošto. Gizela, Lea in Vida so nadaljevale z merjenjem pri Margaretovcih in drugod po vasi. Ivo je šel k Talžanu, ki mu je pripovedoval o afantovske, Milko se je po loovnem napotku oglastil pri Strnadu in izvedel od njega nekaj posebnosti o nekdanjih načinih zdraviljenja; pri 58-letni Tonci Jožecovi pa je doživel presenečenje; Tonca zлага pesnice. Najnovejša — o udeležbi pri proročevalnem delu za obnovo vasi, ki je med vojno precej trpeča — se glasi:

Blizu smo jih spoznali, ko je razpadla fašistična država. Spoznali smo razmere, ki so bile tedaj za nas nepojmljive. Ko smo prihajali v vasi, so se ženke in otroci pokrčili v hiše kakor preplašene ptice. Iz temnih izb so zrla na nas radovedne in nezaupljive oči. Moški niso zapuščali hiše brez orožja. Nezaupljivost je glavni znak zastoletosti teh krajev. Tu se je razpasel banditizem, ki ga nihče ni odpravil niti cerkev, niti oblast saj je njegov poglavitni vzrok beda, ki jo prav cerkev in oblast sta v svoji nevednosti in neznanosti delala in trpelo v tisoletnem suženstvu, se razvijalo in dvigalo z lastno močjo ob domačem kmečkem ognjišču in na domači zemlji ustvarjalo kulturo, ki je lastna je slovenskemu narodu. Tu, na svetu ob Glinsčici, v tržaški okolici so in krajevni in rodniški imenili, v živi slovenski govorici in pesmi, v domačih izdelkih, v okrasnih na pohištvo in vezeninah ter v značilnih narodnih nosah, še malo raziskani spomeniki, ki pričajo o davnem obstoju, delu in življenju slovenskega ljudstva. Tu je del zgodovine slovenskega

Blizu smo jih spoznali, ko je razpadla fašistična država. Spoznali smo razmere, ki so bile tedaj za nas nepojmljive. Ko smo prihajali v vasi, so se ženke in otroci pokrčili v hiše kakor preplašene ptice. Iz temnih izb so zrla na nas radovedne in nezaupljive oči. Moški niso zapuščali hiše brez orožja. Nezaupljivost je glavni znak zastoletosti teh krajev. Tu se je razpasel banditizem, ki ga nihče ni odpravil niti cerkev, niti oblast saj je njegov poglavitni vzrok beda, ki jo prav cerkev in oblast sta v svoji nevednosti in neznanosti delala in trpelo v tisoletnem suženstvu, se razvijalo in dvigalo z lastno močjo ob domačem kmečkem ognjišču in na domači zemlji ustvarjalo kulturo, ki je lastna je slovenskemu narodu. Tu, na svetu ob Glinsčici, v tržaški okolici so in krajevni in rodniški imenili, v živi slovenski govorici in pesmi, v domačih izdelkih, v okrasnih na pohištvo in vezeninah ter v značilnih narodnih nosah, še malo raziskani spomeniki, ki pričajo o davnem obstoju, delu in življenju slovenskega ljudstva. Tu je del zgodovine slovenskega

Blizu smo jih spoznali, ko je razpadla fašistična država. Spoznali smo razmere, ki so bile tedaj za nas nepojmljive. Ko smo prihajali v vasi, so se ženke in otroci pokrčili v hiše kakor preplašene ptice. Iz temnih izb so zrla na nas radovedne in nezaupljive oči. Moški niso zapuščali hiše brez orožja. Nezaupljivost je glavni znak zastoletosti teh krajev. Tu se je razpasel banditizem, ki ga nihče ni odpravil niti cerkev, niti oblast saj je njegov poglavitni vzrok beda, ki jo prav cerkev in oblast sta v svoji nevednosti in neznanosti delala in trpelo v tisoletnem suženstvu, se razvijalo in dvigalo z lastno močjo ob domačem kmečkem ognjišču in na domači zemlji ustvarjalo kulturo, ki je lastna je slovenskemu narodu. Tu, na svetu ob Glinsčici, v tržaški okolici so in krajevni in rodniški imenili, v živi slovenski govorici in pesmi, v domačih izdelkih, v okrasnih na pohištvo in vezeninah ter v značilnih narodnih nosah, še malo raziskani spomeniki, ki pričajo o davnem obstoju, delu in življenju slovenskega ljudstva. Tu je del zgodovine slovenskega

Blizu smo jih spoznali, ko je razpadla fašistična država. Spoznali smo razmere, ki so bile tedaj za nas nepojmljive. Ko smo prihajali v vasi, so se ženke in otroci pokrčili v hiše kakor preplašene ptice. Iz temnih izb so zrla na nas radovedne in nezaupljive oči. Moški niso zapuščali hiše brez orožja. Nezaupljivost je glavni znak zastoletosti teh krajev. Tu se je razpasel banditizem, ki ga nihče ni odpravil niti cerkev, niti oblast saj je njegov poglavitni vzrok beda, ki jo prav cerkev in oblast sta v svoji nevednosti in neznanosti delala in trpelo v tisoletnem suženstvu, se razvijalo in dvigalo z lastno močjo ob domačem kmečkem ognjišču in na domači zemlji ustvarjalo kulturo, ki je lastna je slovenskemu narodu. Tu, na svetu ob Glinsčici, v tržaški okolici so in krajevni in rodniški imenili, v živi slovenski govorici in pesmi, v domačih izdelkih, v okrasnih na pohištvo in vezeninah ter v značilnih narodnih nosah, še malo raziskani spomeniki, ki pričajo o davnem obstoju, delu in življenju slovenskega ljudstva. Tu je del zgodovine slovenskega

Blizu smo jih spoznali, ko je razpadla fašistična država. Spoznali smo razmere, ki so bile tedaj za nas nepojmljive. Ko smo prihajali v vasi, so se ženke in otroci pokrčili v hiše kakor preplašene ptice. Iz temnih izb so zrla na nas radovedne in nezaupljive oči. Moški niso zapuščali hiše brez orožja. Nezaupljivost je glavni znak zastoletosti teh krajev. Tu se je razpasel banditizem, ki ga nihče ni odpravil niti cerkev, niti oblast saj je njegov poglavitni vzrok beda, ki jo prav cerkev in oblast sta v svoji nevednosti in neznanosti delala in trpelo v tisoletnem suženstvu, se razvijalo in dvigalo z lastno močjo ob domačem kmečkem ognjišču in na domači zemlji ustvarjalo kulturo, ki je lastna je slovenskemu narodu. Tu, na svetu ob Glinsčici, v tržaški okolici so in krajevni in rodniški imenili, v živi slovenski govorici in pesmi, v domačih izdelkih, v okrasnih na pohištvo in vezeninah ter v značilnih narodnih nosah, še malo raziskani spomeniki, ki pričajo o davnem obstoju, delu in življenju slovenskega ljudstva. Tu je del zgodovine slovenskega

Blizu smo jih spoznali, ko je razpadla fašistična država. Spoznali smo razmere, ki so bile tedaj za nas nepojmljive. Ko smo prihajali v vasi, so se ženke in otroci pokrčili v hiše kakor preplašene ptice. Iz temnih izb so zrla na nas radovedne in nezaupljive oči. Moški niso zapuščali hiše brez orožja. Nezaupljivost je glavni znak zastoletosti teh krajev. Tu se je razpasel banditizem, ki ga nihče ni odpravil niti cerkev, niti oblast saj je njegov poglavitni vzrok beda, ki jo prav cerkev in oblast sta v svoji nevednosti in neznanosti delala in trpelo v tisoletnem suženstvu, se razvijalo in dvigalo z lastno močjo ob domačem kmečkem ognjišču in na domači zemlji ustvarjalo kulturo, ki je lastna je slovenskemu narodu. Tu, na svetu ob Glinsčici, v tržaški okolici so in krajevni in rodniški imenili, v živi slovenski govorici in pesmi, v domačih izdelkih, v okrasnih na pohištvo in vezeninah ter v značilnih narodnih nosah, še malo raziskani spomeniki, ki pričajo o davnem obstoju, delu in življenju slovenskega ljudstva. Tu je del zgodovine slovenskega

Blizu smo jih spoznali, ko je razpadla fašistična država. Spoznali smo razmere, ki so bile tedaj za nas nepojmljive. Ko smo prihajali v vasi, so se ženke in otroci pokrčili v hiše kakor preplašene ptice. Iz temnih izb so zrla na nas radovedne in nezaupljive oči. Moški niso zapuščali hiše brez orožja. Nezaupljivost je glavni znak zastoletosti teh krajev. Tu se je razpasel banditizem, ki ga nihče ni odpravil niti cerkev, niti oblast saj je njegov poglavitni vzrok beda, ki jo prav cerkev in oblast sta v svoji nevednosti in neznanosti delala in trpelo v tisoletnem suženstvu, se razvijalo in dvigalo z lastno močjo ob domačem kmečkem ognjišču in na domači zemlji ustvarjalo kulturo, ki je lastna je slovenskemu narodu. Tu, na svetu ob Glinsčici, v tržaški okolici so in krajevni in rodniški imenili, v živi slovenski govorici in pesmi, v domačih izdelkih, v okrasnih na pohištvo in vezeninah ter v značilnih narodnih nosah, še malo raziskani spomeniki, ki pričajo o davnem obstoju, delu in življenju slovenskega ljudstva. Tu je del zgodovine slovenskega

vruha Trenka (386 m) obstajalo gradišče, vendar o njem manjkajo podatki.

Na dobo gradišč, katerih je bilo mnogo v Tržaškem in Istrskem Krasu, nas bo še dolgo spominjala ime vrha Veliko Gradišče (741 m) nad Gročano in Vrhpoljem ter Gradišče (245 m) pri Sv. Barbari nad Miljani. Oba vrha pravi lepo vidimo s Krasa; po svoji obliki vzbujata slutnjo, da je na njih res bilo utrjeno bivališče predzgodovinskega človeka. Razen tega kažejo na to še kupi kamenja, ostanki nekdanjega obzidja.

Zaradi naraščajočih nevarnosti so ljudje gradišča vedno bolj popopinjali in utrjevali. Ob nastopu železne dobe so se v njih pojavile že zidane hiše in človek je popolnoma opustil votline. Ljudje in živina so bili zdaj varni pred napadi divjih plemen, ki so se klatili po tej zemlji in ropala mirno prebivalstvo.

Kdo so bili prebivalci podzemelj skih jam in votlin ter gradišč v predzgodovinski dobi? Kdo so bili ti prvotni prebivalci tržaške okolice?

Dandanes pač ni več mogoče ugotoviti, kateri ljudje, katera plemena so v dobi pred prihodom Rimljanov naseljevala svet ob Glinsčici in tržaško okolico, ki je morala biti gosto naseljena, kot to kažejo ostanki številnih gradišč. Domovala, da so to delala keltska plemena med Ilirski in Vende, slovenska plemena, prihajajoča v manjših sku-

pinah se pred preseljevanjem narodov od vzhoda vzdolž reke Donave in Save. Nekateri znanstveniki, med njimi tudi doktor Tuma, raziskujejo imena gorskih vrhov, rek, krajev, stavb, rastlin itd., dokazujejo, da je slovenski človek bil še celo pred Keltski bivališče Alp in verjetno tudi tržaške okolice. Nam tuji in nepriljavni zgodovinar, da ne bi zabredel v dejstva in dokaze, koristno nam Slovonom, pa pravi, da katerokoli ljudstvo je bilo bivalno na tem ozemlju okoli Trsta, je bilo delovno, marljivo, nebojevitno ljudstvo, ki je branilo svojo svobodo in svoj obstoj. Res je, da slovenska plemena že v bronasti dobi niso bila več divja pastirka, ampak so bili naša predniki. Že tedaj poljedelci, živinorejci, poznali so že krite stavbe za stanovanje in živeli v strnjanih naseljih, kakršna so pač bila gradišča.

Utrudi gradišče je bila navezana na razvojno pot človeštva. Marsikatero gradišče je postalo žrtev roparskih pohodov nedelavnih, boja in plena željnih plemen, marsikatero je uničil val bolezni, nekatera so razrušili voharji, druga spet požari. Novi naseljenci so prevzeli in deloma obnovili nekatera gradišča, iz razvalin nekaterih pa so se dvignili mogočni gradovi, nekatera pa so postala popolnoma neporabna, ker so se spremenile gospodarske, trgovske in varnostne razmere. (Nadaljevanje sledi)

SPOMINI Iva Sancina - Fojačevga in Rikota Martelanc - Detetovga

na ustanovitev pevskega zbora «Adrija» v Barkovljah pred 60. leti

Pobudo, da napiševa nekaj spominov o ustanovitvi tega društva, nam je dala opazka v članku o 60 letnici «Adrije» «Mislim, da ni več nobenega pevca med živimi, ki je bil pri krstu Adrije. Toda še sva tukaj v Ljubljani dva veterana, ki sva se udeležila predpripav za ustanovitev in tudi krsta društva.

V tržaški okolici so obstajali še pred ustanovitvijo pevskih društev cerkveni pevski zbori, ki so gojili poleg cerkvenega tudi narodno petje. Take pevske zbornice smo imeli skoraj v vsaki fari v tržaški okolici. Iz teh cerkvenih pevskih zborov so nastala skoraj povsod pevska društva. Prvo pevsko društvo so ustanovili, če se ne motim, pri Sv. Ivanu in sicer pevsko društvo «Zora». Sledilo je pevsko društvo Hajararja na Proseku, ki je privedlo svojo prvo veselico v dvorani gostilne Lukša. Privedite je krasno uspela. S pokojnim Dragotinom Martelancem sva bila pri tej veselici in to je dalo tudi nama pobudo, da sva začela z drugimi prijatelji s pripravami za ustanovitev sličnega društva tudi v Barkovljah.

Slovenci iz tržaške okolice so imeli tedaj le pičlo število domače starejše inteligence, ker v prejšnjih časih je bilo zelo teško, da bi bili prestopili iz ljudskih šol v italijanske ali nemške srednje šole. Nov nar-

raščaj izobražencev pa se je v tistem času pripravil za vstop v nemško srednjo šolo v pripravnicu na Proseku, v katero smo vandrili vsak dan z Grette, Barkovelj, Opčin itd. Zjutraj gor — opoldne kroznik jote s koščkom ajdovega kruha, — zvečer domov. Iz te je izšlo nekaj mladih inteligentnih fantov, ki so se posvetili deloma učiteljskemu poklicu, aetoma so nadaljevali srednjo šolo do mature. Ta mlada inteligenca se je začela zanimati za razna narodna in socialna uprašanja, za proučbo in izobrazbo našega okoličana in mešana. Najbrže je imel glavno zastavo za ustanovitev pevskega društva «Hajararja» na Proseku pokojni dr. Edvard Slavik, tedajni visokolec. V tržaški okolici je bilo lepo število narodno zavednih učiteljev, ki so bili povsod na delu, kjer je bilo potrebno. Na Proseku Koren, na Opčinah Valentič, Ferluga, pri Sv. Ivanu Piano, Martelanc, Slarč, Kamašič itd.

Dobro se še spominjam, kako sta cerkvena pevska zbora iz Barkovelj in Rožana privedla domačo zabavo na Greti v gostilni Scarpa. V spominu mi je ostala pesem, ki jo je pel barkovljanski cerkveni zbor «Od Celovca pa do Marpurga» (Veneč slovenskih pesmi). Ravno tako sem slišal, ko sem se mudil nekot pri Trobčevih družini pri Sv. Ivanu, kako so cerkveni pevci po pevskih vajah, domov grede zapeli «Sablja moja, damaščenka, sablja moja ostra, tenka».

RAZEN zavednih učiteljev je gojila slovensko narodno pesem tudi slovenska duhovščina, tako n. pr. župnik Cerne v Barkovljah, Martelanc na Proseku, Tuler, Jagodica v Rožanu, Treven pri Sv. Ivanu, Jan v Dolini in drugi, katerih imen se ne spominjam več.

Pred ustanovitvijo pevskega društva «Adrija» je pokojni Dragotin Martelanc zbral okoli sebe poleg starejših cerkvenih pevcev tudi nekaj mladeničev, ki so začeli kot barkovljanski

novi pevci s pevsкими vajami. Prvi pečovaja je bil mlajši brat dr. Slavika Albert, ki je bil prišel ranokar iz orglarske šole v Ljubljani.

Veliko neprilki smo imeli zaradi prostorov za pevske vaje. Kjer je bil mogoč, nam je nagajal tedajni barkovljanski župan (Capovilla) Visintin — po domače Kožja brada. Prve pevske vaje smo imeli na Teboru, potem pa smo dobili stalne prostore pri krojcu Lavrenčiču, poleg «Velbova» zraven hiše pokojnega Santa Martelanc. Hitro je šlo in že smo imeli prvo domačo zabavo na Greti v dvorani gostilne Jakoba Ferluga. Zapeli smo «Slava Slovencema», «Od Urala do Triglavca», «Samobore, divni gradci in druge.

Aprila meseca, če se ne motim, smo imeli ustanovni občni zbor. Pravila so bila sprejeta in v odbor smo si izvolili za predsednika Dragotina Martelanca, za tajnika Franja Godnika, za blagajnika Karla Perotto, Križeta itd. Tedaj študent 6. razreda gimnazije sem bil izvoljen v odbor kot Ivo Pleznik.

Selo po ustanovitvi društva je prišel pokojni Hrabroslav Ražem na vabilo pevskega društva v Barkovlje. Z njegovim prihodom se je začelo živahnije delovanje v društvu. Prirejali smo veselice, izlete v okolico itd. Konec aprila ali v začetku maja smo numeravali privediti veselico z bogatim sporedom v dvorani kopalnice «Excelsiora». Valtje pogodbi pa nam je lastnik dvorane Cesar, gotovo zaradi trigrice Zupana, večer pred koncertom odpovedal dvorano.

Veselica se je vršila pozneje v gostilni Jakoba Ferluga na Greti. Pevci pa so se kljub vrtam oklenili z veliko ljubeznijo svojega zbora. Leta 1890 v poletnem času smo numeravali privediti koncert na vrta gostilne «Al Risorgimento», ki se je pri imenovala «Fragolca». Gostilničar je bil Italijan, toda rad nam je pomagal. Na ve-

Leta 1891 sem porabil štipendijo «Ananias», ki sem jo prejel kot dijak nemške gimnazije, za nakup 15 tamburice pri Tereziji Konačič v Osijeku. Da bi tega ne bil storil; doma bi bila kmalu šiba pala, ko je oče zvedel, da sem denar tako rekoč zapravil. Ščasoma se je pa že pomiril. Tamburščiki zbor je lepo napredoval, zlasti pa, ko je preuzel vodstvo pečovaja Hrabroslav Ražem. Meseca decembra je tamburščiki zbor nastopil pri veselici pri Ferlugu na Greti.

S tonarjem Martelancem sva se spomnila še na to, da je nekaj časa poučeval barkovljanske pevce kakor tudi druge v tržaški okolici pokojni Stele z veliko brado. Hodil je ob vasi do vasi. Poučeval je pevske na skianta, to je na violino.

Ribji trg

Bradač

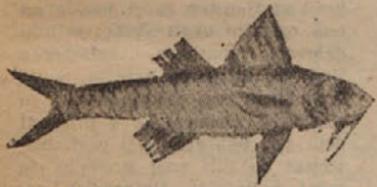
Zabica pravimo srčkani majhni žabi, bradica pa onemu, ki nosi majhno srčkano bradico, bradač je pa bitje z dolgo srčečo brado. Tudi našemu morskemu bradaču sršila izpod spodnje čeljusti dve povsem dolge brade. Najprej ti pače to v oči; nič čudnega, da se ga je prijelo ime bradač, v tržaški govorici pa barbon. Potem šele vidiš, da je ta riba rdeča, kot bi bila vsa krvava. Take lepe rdeče pisane barve, kot jo ima ta riba, pa nima na našem trgu prav nobena.

Ce imaš dandanes slavčka svoje-ga srca in mu hočeš povedati, kar ti je polno srce in se ti zdi, da je beseda vse preslaba, da bi izrazila to kar čutiš v sebi, potem mu poiješ, če je tisti slavček nežno sentimentalno bitje, šopek najlepših rož. Če si se pa hotel v cesarskem Rimu prikupiti srcu nežnega bitja, mu nisi poslal rož, marveč čim lepšega bradača. Čim lepši bradač, tem večja ljubezen. V starem Rimu so bili bradači najdražje ribe. To je po teži; kolikor tehtala riba, toliko srebra mi daš. Znanj so primeri, ko so ljudje plačevali blazne cene, vredne celih veleposestev samo za eno tako ribo. Pa ostanimo še kar naprej v Rimu.

Bradač je v morju, ko je še živ, rjav, ko pa umira, postaja vedno bolj rdeč in izgublja rjavo barvo; ko je mrtev je ves živo, pisano rdeč. Na velikih rimskih gostijah je bila velika moda prinesiti k mizi v posodi bradača. Običajno so ga dali najlepši dami, ali pa oni, ki so jo hoteli posebno odlikovati. Ona ga je obdržala v posodici, kjer mu je sčasoma zmanjkalo zraka in se je zadušil; ali pa ga je vzela v svoje nežne rimske ročice in ga s svojimi rimskimi prstki pritisnila in stiskala, da je menjal barvo iz rjave v rdečo. Čakali so sužnji, takoj so ga pripravili kuharji in ni je bilo slavnije in izbornejše jedi na pojedini, kakor bradač, ki ga je zadavila rimska dama. Veliki politik in govornik Cicero se nekje obregne ob svoje someščane češ da mislijo, da so dosegli višek vsega, če imajo na mizi bradača.

Mi dandanes bradača zelo cenimo in veljajo pri nas kot zlahne ribe, poglejte samo njih cene na ribjem trgu vendar, da bi ngnjal komedije kot začetaiki dvatisočletne kulture pa le ne. Nam je bradač izborna riba za brodet ali pa pečena na ražnju. Nekateri jih namazejo z oljem, potem zavijejo v papir nanazan z oljem in dajo na ražnji in ko jih obračajo in prekladajo še vedno mažejo po papirju z oljem.

Bradač je riba globin. Love jih z mrežami, ki jih vlečejo po dnu. Tam bradač išče črvov, rakov in mehkužcev. Pri tem iskanju hrane po dnu mu zelo služita priveska, ki sta videti kot brada, z njima dreza in pretika morskno blato in ne uide mu, kar je za njegov želo-dec. Nekateri trde, da dobi meso

bradačev ki so jedli meso rakov, slab žadah.

Bradač ni riba samotarka, vedno je v družbi svojih vrstnic in navadno jih plavajo prav velike jate skupaj. Ribiči imajo takrat lahko delo in tudi dober zaslužek. Bradači imajo čisto rahle luske in ribiči jim te luske odstranijo, da so ribe videti še bolj živo rdeče, kot bi sicer izgledale. Luske bi le malo zakrile lepo rdečo barvo. Ker imajo bradači lepo ceno, jih ribiči raje prodajajo kot bi jih sami jedli. tako da je že ozvno nastala laška rečenica. — Non mangia la triglia, chi la piglia. — Triglia je isto kot barbon. Po naše bi pa rekli, da prav gotovo se ne bo ma-stil z bradačem tisti, ki ga je lo-gil in ujel.

T. P.

M O D A

Širok plašč, primeren posebno za bodoče mamice. Zimski plašček za šolarke staro 8-10 let

Ali se lahko obvarujemo ženskih bolezni?

Največja vrednota, ki jo navara podari vsakemu človeku ob rojstvu, je zdravje. Stremeti moramo za tem, da svoje zdravje ohranimo. Brez zdravja ni pravega življenja, je le životarjenje. Zavedati se moramo, da le zdrav človek rad živi in dela. Od zgodnje mladosti pa do pozne starosti naj torej prevladuje prepričanje, da je popolno zdravje res temelj vsemu življenju.

Vsake bolezni se lahko obranimo, če poznamo vzrok in način obolenja. O ženskih boleznih lahko trdimo, da večinoma že poznamo njih vzroke in načine obolenja.

Najpogostejša ženska bolezen je vnetje roditelj in plodil (t.j. vnetje maternice, nožnice in jajčnikov). Glavni znaki te bolezni so: bolečine v trebuhu, križu, beli cvet (iztok) in nepravilne, neredne krvavitve. Slične težave imajo tudi žene, ki imajo nepravilno lego maternice: v križu obrnjeno, znižano, izpadlo ali celo pravašeno maternico. Omenjene bolezni se pojavijo zaradi nepravilnosti v nosečnosti, posebno po splavu, ob porodu in v otroški postelji.

Kako se žena lahko obrani vnetju, te najpogostejše ženske bolezni?

Vsaka žena se lahko obrani te bolezni že s tem, da obišče takoj, ko zanosi, posvetovalnico za nosečice, kjer dobi po zdravniškem pregledu vsa potrebna navodila, ki jih pa mora seveda tudi upoštevati. Poleg tega je zelo važen tudi pravi način življenja v celoti dobi nosečnosti. Če ugotovi zdravnik, da žena iz zdravstvenih razlogov ne sme roditi, napoti tako ženo v bolnico, da se ji nosečnost prekine. Vsak drug splav (mazaški splav) je

kazniv, ker ne ograža samo zdravja, ampak tudi življenje žene. Menda ne mine ordinacijska ura ženskega zdravnika, da ne bi prišla v posvet bolna in zaskrbljena žena s prošnjo, da bi se ji omogočilo postati srečna mati. Pripoveduje o svoji mladosti, o nepremišljenem koraku ter o nesrečnem zakonu brez otrok. Izgubila je od narave podarjeno ji zdravje, mož jo zaničuje in grozi z ločitvijo zakona. Njeno hrepenenje po otroku je sedaj tem večje, ker bi se ji s tem uresničil najlepši sen in največja želja osebne sreče!

Vsaka žena mora vedeti, da je vnetje najpogostejši vzrok ženske jalovosti, ki je posledica splava.

Vnetja se ohrani žena tudi, če ob in po porodu pazi na največjo osebno snago posode in perila. Če porodnica ostane doma, mora porod nadzirati diplomirana babica, ki pokliče po potrebi k porodu tudi zdravnika. Porodnica sme roditi doma le tedaj, če je lega ploda pravilna in če ima žena primerno stanovanje. Če so tudi za porod na domu izpolnjeni vsi pogoji, priporočamo roditi v porodnišnicah, ki so sodobno urejene in ki nudijo materam polno zaščito zdravja.

Pri porodu nastale raztrganine je treba šivati, tega se porodnica naj ne brani. Nezašite poporodne raztrganine na presredku in spolovilu so leglo okužbe, obenem pa povzročajo nepravilnosti lege maternice z vsemi njenimi posledicami. Po porodu naj otročnica ne vstane pre zgodaj niti naj predolgo ne leži. Če je bil porod normalen, lahko porodnica vstane peti ali šesti dan, pri nepravilnostih ob porodu pa šele po šestem dnevu.

(Nadaljevanje prihodnjič)

NASVETI
in odgovori
ljudskega zdravnika

N. R. Sežana: Natančnost opisa vaše bolezni dokazuje, s kakšno zaskrbljenostjo zasledujete vse pojave vaše bolezni, a tudi pojave, ki z vašo boleznijo niso v zvezi. Saj je prav, da človek opazi in polaga važnost na vsako spremembo, ki jo opazi na svojem telesu, ne smemo pa pretirati. Imeli ste vnetje maternice in desnega jajčnika zaradi infekcije, ki je nastala po splavu; to je zadosten razlog, da imate še sedaj od časa do časa belo perilo in bolečine v trebuhu. Če pa vse to poteka brez najmanjše vročine, ni še nič nevarnega, ker je to bolezen, ki doleti skoraj vsa

okoli dankice, kamor so samice legle svoja jajčeca. Zato ne zaostajate, da damo otroku samo zdravila ampak mu moramo mesto okoli danke namazati s posebnim mazilom, za katerega bodo vedeli v lekarni. Mislim, da bo kmalu v prodaji proti tem glistam zdravilo pod imenom oxiors.

F. R. iz Postojne: Cutim, da me v želodcu večkrat peče in teži, posebno kadar jem meso, svež gorak kruh itd. V spanju me včasih hoče kar zadušiti, srce mi močno bije, ko se dvignem, mi odleže. Rada pijem črno kavo, orez nje sploh ne morem biti, rada pa pijem tudi vino. Prosim za nasvet.

Odgovor: Verjetno ste si sami pokvarili želodec prav s čistimi stvarmi, ki vam ugajajo: črna kava, vino, gorak kruh in pikantne omake. Odreclite se vsem tem jedem, pa boste ozdraveli. Dr. S. M.

Demokratske žene, pomagajte po svojih močeh pri delu za novoletno jelko!

čino poročenih žen. O morebitni spolni bolezni tu ni govora in s'c v tem pogledu lahko brez skrbi, zlasti še, ko je bila ta bolezen izključena z reakcijama Wassermann in Meinicke. Pojav tistih mozoljev nima s spolno boleznijo ničesar skupnega. Kadar imate belo perilo, se redno izpirajte; če se pa pojavijo bolečine, si stavite na trebuh tople obkladke, ne delajte pretežkih del in videli boste, da bo sčasoma vse boljše. Ne morem vam pa zagotoviti, da boste lahko zanosili, ker je to odvisno od stanja jajčnih dovodnikov, ki se pri takih vnetjih radi zapro.

S. M. iz Sežane: Vaša zaročenka bo ozdravela in mislim, da tudi v tistem roku, ki ste si ga sami postavili. Za pretežka čela pa vsaj nekaj let res ne bo. Tudi otrok ne bo smela imeti preveč in tudi ne prekmalu. Grbasta upajmo, ne bo postala, kvečjemu bo hrbtnica na enem mestu malo izbočena, kar pa pod obleko ne bo opaziti.

B. M. iz Postojne: Moja triletna hčerka se zelo počasi razvija. Kljub temu da jo še tako hranim, se ne zredi. Za deset mesecev se v spanju premetava in toži, da jo boli v trebuhu. Ker se je vedno praskala, okrog danke sem jo pregledala in opazila, da ima v črevesu mnogo majhnih kot las tenkih glist. Prosim, da mi svetujete, kako ji odpravim to nadlogo?

Odgovor: Ti oksiuri (majhne gliste) dajo res dosti skrbi našim mamicam. So res neizprosni in povzročajo veliko zla našim malčkom; ki postanejo nervozni, slabo spe, izgube tek, bruhaajo in imajo še polno drugih nevrščnosti, zaradi katerih so otroci vedno suhi in blede. Je pa te gliste težko odpraviti, ker si otrok sam nosi jajčeca v usta, potem ko se je praskal

LOŠČILA
ZA TLA

Nadaljevanje iz zadnje številke

Loščila, ki vsebujejo terpentini, so zelo vnetljiva, zato moramo biti z njimi previdni. Opozorjamo gospodinjke, naj ne mehčajo strjenega loščila na štedilniku, pač pa naj vtaknejo škaltico z loščilom v vročo vodo.

Ce pa želimo obarvati neko ploškev, ki je bila namazana z voskom, moramo to voščeno plast najprej odstraniti, kar dosežemo, če jo drgnemo s koncentrirano raztopino pralnega praška.

Kako pripravljamo brezvodno loščilo?

V pločevinasti posodi raztopimo na vroči vodi 25 g rumenega čebelnega voska in ga vlijemo v posodo, v kateri je 50 g terpentinskega olja. Nato vse dobro premešamo, da nastane rumenkasta prozorna tekočina, ki se čez nekaj ur strdi v rumeno neprozorno snov.

Z VODO PRIPRAVLJENO LOSČILO pa dobimo, če vržemo v 80 g vode 20 g čebelnega voska in vodo toliko časa segrevamo, da se vosk raztopi. V drugi posodi pa raztopimo 3 g pepelike v 10 kub. cm vode. Ko vre voda, v kateri je čebelni vosk, vlij vanjo med stalnim mešanjem raztopino pepelike. Kuhaj in mešaj toliko časa, da nastane bela ter mlju podobna tekočina. Linolejna tla ne smemo loščiti z loščilom, ki je bilo narejeno s pepeliko. Tudi ne smemo z njim namazati ploške, barvane z oljnatinj barvami.

NASVETI

JUHA IZ ZELENE

Sesekljaj 5-6 glavice zelene, korenje, 2 čebuli; opravi čebulo na 6 dkg masla in dolij 2 litra vode, dodaj zeleno in korenje, sol in poper ter kuhaj 2 uri. Postreži s praženimi kruhovimi kockami.

DUSENA JABOLKA

Vzemi 4 jabolka, jih olup in z nožičem odstrani muho in pečke. Duši jih za nekaj minut v razredčenem sladkornem sirupu, ki si mu dodala nekaj vanilije. Nato jih odcedi in daj v skledo ter zalij s konjakom ali kakršnim koli likerjem. Nekoliko segrej in ponudi tople.

Zvrhana žlica moke, zdroba, riža tehta 2 dkg, nezvrhana 1 dkg
Nezvrhana žlica soli tehta 2 dkg

za
tržaško
kuhinjo

Zvrhana žlica sladkorja tehta 2 dkg, 3 zvrhane žlice 7 dkg, 1 liter moke 62 dkg, 3 pollitri moke 1 kg.

Kakor jajce velik košček masla tehta 3 dkg, kakor oreh velik košček masla 1 dkg

1 žlica raztopljenega masla 1 dkg.
1 1/2 litra malin, jagod ali borovnic tehta 1 kg.

Oskrbovanje travnikov

Iz izkušenj vemo, da je naše kmetijstvo v največji meri odvisno le od živinoreje. To pa lahko izboljšamo le z zvišanjem kakovosti in množine krme.

Naše Primorje ima mnogo zemlje, ki ni primerna za njive, pač pa za travnike in pašnike. Ti nam pa dajejo sorazmerno malo krme za živino, a lahko bi nam jo dali mnogo več, ako bi jih skrbneje negovali. Sicer je res, da ne bomo pri nas mogli doseči tiste stopnje, na kateri so v raznih naprednejših deželah, ker so tam pogoji za to panogo ugodnejši kakor pa pri nas, ampak vzlic temu dosežemo tudi pri nas še velik napredek.

Izboljšanje naših travnikov je torej prva naloga, ki čaka našega živinorejca. Od svojega travnika zahtevamo, da nam stalno donaja obilno košnjo, malokdaj pa se spomnimo, da bi tudi njemu kaj nudili. Ker nam dajejo travniki leto za letom po več košenj: sena, otave in pašne, se sčasoma izčrpajo na rastlinskih hranilnih snoveh. Te pa moramo od časa do časa nadomestiti z gnojem, ako si hočemo ohraniti rodovitnost zemlje.

Glavne hranilne snovi rastlin so: dušik, fosfor, kalij in pa apno. Dognano je bilo, da vzamemo najvišji zemlji z žitom pri srednji letini na enem hektarju po 56 kg dušika, 30 kg fosforja, 70 kg kalija in 18 kg apna. To dokazuje, da izčrpa travniško rastlinstvo zemljo bolj kakor pa žito; in sicer zato, ker črpajo travniške rastline hrano iz zemlje več časa kakor pa žito.

Teh nekaj številč nam dokazuje, da moramo tudi travniku nadomestiti hranilne snovi, ki smo jih odvzeli s krmo. To je le eno vprašanje zanemarjanja travnikov v pogledu hrane, oziroma gnojenja. Imamo mnogo še drugih ukrepov za izboljšanje njih rodovitnosti prav tako potrebnih, ako hočemo imeti bogate košnje. To ne le na boljših, temveč predvsem na slabših tleh, na suhih kakor na vlažnih, na dobrih in zanemarjenih zemljiščih.

Kako dvignemo pridelok krme na dobrih travnikih? Znano je dejstvo, da nam pravilno oskrbovanje dobrih travnikov znatno zviša pridelok. Pri tem je eno najvažnejših del branjanje travnikov s travniškimi branami. To lahko opravimo sedaj jeseni ali pozimi ali pa zgodaj spomladi, preden začne trava odganjati. Travniška brana raztrga rušo, izruje mah in drugi plevel, razredči travniško rastlinstvo in poravnava krline ter mravljišča, ki sicer ovirajo košnjo. Zrahlja pa tudi zemljo, da ima zrak lažji dostop do korenin. S svežim zrakom pa pride v travniško zemljo novo življenje. Koristne talne bakterije na novo oživijo, se okrepijo in pomnože ter začno pripravljati hrano rastlinam. Branjanje travnikov je torej zelo važno, potrebno in koristno delo, ki ga nobeno leto ne smemo opustiti, če nam vreme le količkaj dopušča. Po branjanju travnik seveda še pobranamo, da odstranimo listje, mah in drugi plevel, ki ga zložimo na kompost, da nam bo čez leto dni služil kot dober gnoj za travnike.

Da dosežemo bogato košnjo, je potrebno tudi gnojenje. Ako nam razmere le dopuščajo, gnojimo vsako drugo ali tretje leto bodisi z gnojnico ali z dobro zrelim hlevskim gnojem, s kompostom pa tudi z umetnimi gnojili. Z gnojnico damo rastlinam precej dušika, ki ga korenine rade vsrkavajo; s hlevskim gnojem in kompostom pridejo v zemljo vse hranilne snovi in nešteto koristnih bakterij. Izmed potrebnih fosforja in apna gnojila. Najbolj učinkovita je Tomaževa žlindra, ki vsebuje predvsem fosforno kislino pa tudi precej apna. Zal, da je cena Tomaževi žlindri previsoka. Neodmestuje pa jo superfosfat ali kostna moka, ki imata dovolj fosforne kisline pa malo apna. Apnena gnojila, predvsem prah žganega apna, zelo pospešujejo razkrajanje hranilnih

snovi in delovanje talnih bakterij. S tem pa znatno zvišajo pridelok travnikov. Vendar z njimi ne smemo gnojiti premočno, kajti zemljo preveč izčrpajo. Vsakih 4 do 5 let je dovolj, ako damo na travnik največ 20 stotov apnena prahu.

Nadalje nam je skrbeti, da je travnik čist. Z njega moramo odstraniti vse, kar bi moglo prave travniške rastline ovirati v rasti. Izkopati moramo vse grmičevje, nadležni visoki plevel, očistiti ga kamenja, dračja, listja in druge navlake. Za to delo nam zadostuje motika in grablje, kvečjemu še sekira. To delo opravimo deloma pozimi, ako je vreme ugodno ali pa zgodaj spomladi, ko se zemlja odtaja. Takšno čiščenje znatno izboljša travnik, trava ruša se zgosti in nam da bogato košnjo.

Na dobrih stalnih travnikih nam tako oskrbovanje ne vzame preveč časa in ne povzroča skrbi. Mnogo težje je to na zanemarjenih travnikih, ki zahtevajo več truda in večkrat nekaj let napornega dela, preden jih spremenimo v dobre travnike. Travniško površje naj postane

Prvo pretakanje vina

Prvo pretakanje opravljamo na ta način, da se vino močno prezračijo, ubije in speni. Zato je bolje pretakati s pipo kakor z natego. Močno prezračenje je mlademu vinu zelo koristno, ker pospešuje njegov razvoj. Vino, ki smo ga pretočili, pustimo sicer tik po pretakanju v ustih prazen okus, toda kmalu potem zopet pridobi na okusu. Nekateri mislijo, da s pretakanjem, zlasti pa, če ga močno zračimo, vino zgubi na moči. Ni res, da hlapi pri navadni toploti alkohola v enaki meri iz vina kakor voda, ki je v njem. O tem se lahko vsakdo prepriča, če meri z zanesljivim in natančnim ebullioskopom vino pred in po pretakanju.

Sode, v katere hočemo vino pretočiti, moramo pred napolnitvijo dobro oprati. Oprati jih moramo tudi, če so bili po izpraznitvi že oprani. Posebno moramo paziti, da operemo tik pred pretakanjem vse one sode, ki smo jih prazne že veliko prej zadimili, da ne splešni. Te sode moramo še enkrat oprati, če tudi jih mislimo pred pretakanjem zadimiti z žveplom. To moramo storiti, ker če bi to opustili, bi dobilo vino okus po žvepleni kislini, ki se stori v sodu, ki je bil dolgo prej zadimljen.

Razumljivo je torej, da je prvo pretakanje vina zelo važno delo. Zato pretakajmo vino s potrebnim preudarkom in z vsjo pažljivostjo ter po vseh navodilih, ki nam jih daje kletarska vedal. In ne bomo imeli več toliko škode ne neprijetnih presenečenj v naših kletih.

Vpliv mraza na vino

Mraz zelo ugodno vpliva na čiščenje vina. Mnogo velikih kleti opremljajo danes s hladilnimi napravami, samo da pospešijo čiščenje. Kdor pa nima hladilne naprave — in med te spadajo vsi naši vinogradniki, oziroma kletarji — se lahko poslužuje naravnega hladilnega stroja, to je mrzle zime. Mraz ustavi vsako vrenje, povzroči, da se pogrezne česlovina in tudi del barvil, če niso trdno združena s kislinaми vina. Mraz vino strdi, tako da dobimo končno čisto in svetlo vino. S snovmi se obenem pogreznejo v vinu tudi različne glivice in mraz vpliva na vino kot neke vrste sterilizator (razkuževalno sredstvo).

Mraz pa ne vpliva na vino takoj, ko odpremo kletna vrata, ker traja dolgo, preden prodre v notranjost sodov; zato, pustimo okna ali vrata kleti dolgo časa odprta. Ni se bati,

ne kolikor je le mogoče ravno, da lahko na njem uporabljamo razno travniško orodje. Marsikje moramo travnike izravnati, če so na njih kotanje, jame, grbovine ali skalovje, ki ovirajo pravilno obdelovanje zemlje in oslabi ter zmanjša pridelok. Globine zasujemo z zemljo, ki smo jo po možnosti dobili na istem travniku ali nekje v bližini. Če so grbovine iz zemlje, je travnik lažje izravnati, ker s to zemljo zasujemo in izravnamo globine. Če pa teh ni, raztrosimo odvišno zemljo po ostalem zemljišču. Težje delo imamo, ako so grbovine iz kamenja ali skalovja, ki ga moramo razbiti ali celo razteliti, da ga lahko odstranimo. Zdrobljeno kamenje zvozimo na kako pot ali pa zasujemo z njim jame. Pri zasipanju je škoda pustiti v jamah rodovitno zemljo, ker nam lahko služi za izravnavanje globlin. Jame pa zasujemo s kamenjem ali zemljo mrtvico. Na prostor, ki je ostal po odstranitvi skal, oziroma po vrhu s kamenjem zasutih jam, navozimo rodovitno zemljo, ki jo zasujemo s travno mešanico. Sele na ta način dobimo dobro travno rušo brez travniškega plevela.

Ob vodah pa imamo deloma tudi močvirne travnike. Na takih ne moremo nikdar pridelati dobrega sladkega sena, ako jih prej ne osušimo. Preobilica vlage v zemlji namreč zelo škoduje rastlinstvu, ki naj tvori dobro krmo, pospešuje pa rast plevela, zlasti kislil trav, ki dajo slabo seno. Otežkoča tudi obdelovanje travnišče in košnjo na njih ter zapira zraku pot v zemljo, kjer ga korenine potrebujejo. Zato je prevlažen svet nerodovit in mrtev. Na takih tleh ne zaleže nobeno gnojenje, ne z domačim ne z umetnimi gnojili. Vlažni travniki dajo le kislno krmo, ki govori živini prav malo zaleže; konjem pa le v toliko, da jim napolni vamp, hranilnih snovi pa jim da le oves.

Ako hočemo zamočvirjene travnike izboljšati, moramo z njih odstraniti odvišno vodo, ki napravlja zemljo kislno. Po osušenju travnikov bo šele čez nekaj let, ko bodo izgubile kisle rastline in druga ne vredna zelišča, zrasla na njih dobra sladka trava.

Vlažno zemljo sušimo z odprtimi

Ali ste že naročeni na

Ljudski tednik

?

jarki ali z lončenimi cevmi, ki jih položimo v zemljo, to je z drenažami. Pri nas je najbolj v navadi osuševanje z odprtimi jarki, kar lahko vsak kmetovalec izvede na svojem zemljišču z najmanjšimi stroški. S tem v glavnem odvajamo preobilno vodonadnatnico, ki se nabere od padavin ali tekoče vode. Odprte jarke uporabljamo tudi na zamočvirjenih zemljiščih, ki nimajo dovolj padca in kjer nam služijo ti jarke za izsesavanje in zbiranje vode iz zemlje, ki se potem v jarkih le počasi oteka, tem več pa posuši. Zemlja se tako dovolj osuši, da lahko na njej rastejo kulturne rastline.

Vendar pa ima osuševanje z odprtimi jarki tudi svoje slabe strani. Z jarki predvsem izgubimo precej travorastnega sveta. Jarki so velika ovira tudi pri košnji in spravljanju pridelka, pri prehodu z ene parcele na drugo. Nadalje moramo jarke skoraj vsako leto popravljati, ako naj dobro odvajajo vodo, ker se deloma zarastejo, deloma pa zasujejo. Po straneh travnikov raste nadležni plevel, ki se razpase tudi po travnikih. Zato je vzdrževanje takih osuševalnih naprav vendarle dokaj drago.

Gnojenje trt

Naši vinogradniki dobro vedo, da je gnojenje trtam koristno in najno potrebno. Vendar pa je pridelok odvisen tudi od množine in kakovosti gnoja. Mnogo gnojnice sicer poveča pridelok, a ga obenem tudi poslabša. Prav tako pa je dokazano, da dosežemo večji in boljši pridelok, ako damo trti vsega, kar potrebuje, to je fosforne kisline, kalija in dušika in če pognojimo v izdatnejši meri s tistimi snovmi, ki jih v zemlji primanjkuje.

Redilne snovi, predvsem dušik in kalij ter v manjši meri fosforne kisline so predvsem v listih in poganjkih. Ako bi torej pustili v vinogradu vse trtno listje in vse poganjke in jih podkopali, ne bi bilo potrebno skrbeti za gnojenje. Ker pa spravimo pri obrezovanju iz vinograda po navadi vse odrezane poganjke, mora vinogradnik skrbeti za pravilno gnojenje, da tako poveča in izboljša pridelok.

Mnogo poizkusov je dokazalo, da vsebujejo fina vina, več fosforne kisline in več dušika kot navadna vina. Z omenjenimi snovmi bogati mošči tudi redneje in pravilneje povro.

Posebno dobro moramo pognojiti trti, kadar jo napade peronospora. Po peronospori napadeni listi takoj odpadejo in tudi les ne dozori. Ako hočemo trte spraviti naslednje leto k popolni moči, jim moramo pravilno in izdatno gnojiti, ker sicer bo pridelok reven.

Naši vinogradniki gnojijo predvsem s hlevskim gnojem, katerega raztrosijo 400 do 500 stotov na ha površine. Vpliv tega gnojenja se pozna 3 do 4 leta. S takim gnojenjem spravimo v zemljo približno 200 kg dušika, 250 do 300 kg kalija in 120 do 150 kg fosforne kisline. Ko smo gnoj enakomerno raztrosili po zemlji, ga spravimo pod zemljo z motiko ali plugom. Paziti moramo, da ne pride gnoj v neposredno dotiko s trtnimi koreninami in da ni gnoj plesniv. Gnoj moramo tem kloblje podkopati, čim bolj suha in pušča je zemlja.

Najprimernejša doba za gnojenje z domačim gnojem je jesen, ker potem ima gnoj dovolj časa, da se predala in spremeni v take snovi, ki jih trta lahko sprejme.

Trte pa lahko gnojimo tudi z umetnimi gnojili, a moramo paziti, da damo trti vse tiste redilne snovi, ki jih potrebuje. Ako bi imela zemlja precej ene od redilnih snovi, potem damo z umetnimi gnojili tiste redilne snovi manj.

Gnojenje z umetnimi gnojili je predvsem primerno pri zanemarjenih trtah, potem pri tistih, ki so oslabele zaradi hudih napadov peronospore. Pravilno pogojene trte se kmalu okrepe in hitro rodijo, ker redilne snovi umetnih gnojil so lažje dostopne koreninam kot pa organska gnojila (hlevski gnoj).

Zakaj vino počrni in kako ga popravljamo?

Vino rado počrni, če vsebuje malo kisline poleg večje množine železnih soli in česlovine. Zelezo vsebuje vsako vino v prav majhnih količinah. Množina železa se lahko v vinu tudi poveča, če pade v sod kak železen predmet, recimo žebelj ali pa tudi, če niso železni deli na vraticih sode dovolj pokriti z lesom ali smolo. Velikokrat pa počrni vino, ki so izgubila precejšnjo količino svoje kisline, bodisi umetno pri razkisanju skisanih vin z apnenim karbonatom, bodisi zaradi predolgega ležanja na drožjih ali pa tudi zaradi bolezni, zlasti če so zavrela in se zbirsila. Vino navadno počrni šele ko pride z zrakom v dotiko, kar se zgodi po pretakanju ali pa če sod ni poln.

Počrnela vina popravimo, je jim dodamo 40 do 60 g citronove kisline, ali pa jih pretočimo in pri tem dobro prezračimo. Sicer tako vino še bolj počrni, a se potem samo zopet očisti!

Popolno gnojenje z umetnimi gnojili pa opravimo s fosforno kislino, kalijem in dušikom. Fosforno kislino dodamo v obliki superfosfata dušik pa lahko v obliki apnena dušika, žveplenokislega amoniaka ali čilskega solitra. Vsa gnojila razen čilskega solitra moramo podkopati že jeseni, potem ko smo jih enakomerno raztresli med vrstami trt ali nekaj pedit od trte. Čilski soliter pa trosimo šele spomladi, in sicer v nekaj obrokih prvič, ko se ima popje razviti.

Vpliv fosfornega gnojenja se pri trti pozna. Fosforna kislina predvsem zaustavlja kapanje, poveča in izboljša pridelok, vina pa se izboljšajo, ker vsebujejo več fosforne kisline.

Kalij vpliva ugodno predvsem na zorenje trtnega lesa, a tudi na sestavo mošta.

Dušik pa povzroči splošni bujni razvoj trte in grozdja. V močno apnenih zemljah ugodno vpliva predvsem žveplenokisli amoniak, ker se u taki zemlji zelo hitro spremeni v rastlinam dostopne snovi. Apneni dušik je predvsem primeren za težko zemljo.

Na 1 ha vinograda raztrosimo naslednjo količino gnojil: superfosfata 4 stote, žveplenokislega amoniaka in kalija po 200 kg na ha, čilskega solitra v raznih obrokih pa skupno po 200 kg. Pripomniti moramo, da se na zemljišču, ki je bilo gnojeno z umetnimi gnojili, zelo bogatno razrastejo različni pleveli, zato moramo zemljo večkrat okopati, posebno preden dozore plevelna semena.

Zapomnimo si, da nam redno in zadostno gnojenje z naravnimi in umetnimi gnojili krepi trte!

Zdrava klet

Dobro vino se večkrat pokvari v slabi kleti, kjer hranijo poleg vina in vinarskega orodja tudi kislo zelje, repo, krompir, krmsko peso itd. Umljivo je, da se v takih kletih razvijajo tudi najrazličnejše plesni in glivice, kot n. pr. kiselna. Zato je potrebno, da vse kleti večkrat razkužimo.

Najcenejše razkuževalno sredstvo so žvepleni plini, in sicer zažgemo v kleti 1 kg žvepla na vsakih 100 kub. m. prostornine. Preden zažgemo žveplo, moramo seveda zapreti vsa okna, potem pa klet zapustiti in zapreti za seboj tudi vrata.

Na ta način klet dobro razkužimo in kar je slučajno živega v kleti, pogine!

PRIMERNO DARILO

BOGDAN GROM
SLOVENSKI ORNAMENTI
FOLKLORNE ZBIRKE

Cena knjige v prosti prodaji je
L. 1.000.- pri avtorju L. 800.-
*(Glej opombo)

Obsega 134 motivov v dvobarvnem tisku in 12 kompozicij v 4-barvnem tisku

BOGDAN GROM
TRST
UL. ALEARDI 1
Poštni ček, račun štov. 11-7146

NAROČILNICA

Prečital sem pogoje, s katerimi se strinjam, ter naročam „Folklorno zbirko“ Bogdana Groma, in sicer: *(Podrobnejše pogoje si ogledajte v „Primorskem dnevniku“ z dne 2. t. m.):

- 1) slovensko-francosko
- 2) angleško-francosko
- 3) plačal bom v 2 obrokih
(Nepotrebno črtajte)

(Podpis)

Priimek in ime

Poklic

Točen naslov

IZREŽITE IN NALEPITE NA DOPISNICO

Kulturne drobtine

PROSLAVA SESTE OBLETNICE
AVNOJ-a V DOLINI

Na tem mestu je vredno omeniti tudi proslavo obletnice AVNOJ-a v Dolini, ki je bila v nedeljo 27. novembra. Po jedrnatem in vsebinsko klenem govoru tov. Godine, ki je obrazložil pomen dogodka, kateremu je bila ta prireditev namenjena, je nastopil pevski zbor »Vodnik« pod vodstvom tov. Marca Cvetka. Zaradi dobrega petja in dobro izbranih pesmi je zbor dal pravega poudarka tej svečanosti in je občinstvu zelo ugajal. O poskušanem motenju prireditve po vidaljevcih ni vredno, da bi dosti pisali, ker jih je ljudstvo samo takoj prisililo, da so utihnili.

FRANCE DOBROVOLJC

POT ŽUPANČIČEVE PESMI V SVET

Nadaljevanje iz zadnje številke

Med prve hrvaške prevode iz Zupančiča lahko štejemo prevode pesnika Josipa Milakovića, ki je v zagreb. št. reviji »Prosvjeta« (1905) iz zbirke »Cez plan« priobčil pesmi: Belokranjska, Srečanje, Kdo v ljubezni..., Doma, Vasovalec in Tiho, brez besed... Te prevode je Milaković ponatisnil v knjigi »12 slavenskih lugov« (Zagreb 1909). Med starejše hrvaške prevode moremo šteti tudi pesem »Večer na morju«, ki jo je v zagrebškem mladinskem polmesečniku »Pobratim« natisnil Ivan Rač. Reberski (1906). Hrvatske so posegli tudi po mladinski poeziji O. Zupančiča in so prevedli »Cicibana« celo dvakrat. Prvič je po izdaji Umetniške propagande Stanko Tomašič (1932), drugič pa Gustav Krklec (1946), ki je med Hrvati najboljši posrednik slovenske poezije na sploh (Prešeren!), Zupančičeve pa še posebej. Njegov prevod »Cicibana«, opremljen z ilustracijami slovenskega slikarja Nikolaja Pirnata, je najbolj razkošna izdaja te Zupančičeve knjige, kakršne tudi Slovenci sami nimamo. Izšla je v Zagrebu 1946 v 10.000 izvodih ter je odlična po prevodu in zunanji opremlitvi. V zagrebški centralni reviji »Republiki« je Gustav Krklec objavil nekaj prav uspešnih prevodov iz zbirke »Zimzelen pod snegom«: Pogled na planine, Zdravica, Skoz telefon, Spomin (Padlemu partizanu Mihli Copu), Iznancu (Ob prihodu Rdeče armade v Jugoslavijo), Val d'Oltra in Graditelju cest in mostov (1946); prav tam je 1947. izšla »Pe-

NAZAJ V NAFTALIN

NOVELA Napisal. SLAVKO KOLAR

Ilustriral. IVO REŽEK

Polkovnik Jendek se ni mogel ovesti, kje so in katera je ta vas. Tod še ni bil nikoli na lovu. Dospeli so na vaško pot in po vsem gozdnem svežem in čistem zraku jih je zajel gost, žolt prah, vroč in lepljiv. Na srečo to ni dolgo trajalo.

Zavili so na prostorno dvorišče in tam posedli, kakor je naneslo, ta pod češpljo, drugi pod hruško. Nekateri so se kar precej zatekli k vodnjaku in vaga na njem je stalno cvilila, ko so dvigali vodo za žejno vojsko.

— Ze prav, — je vrtil polkovnik Jendek — zdaj smo se že drugič napili vode, pa me res zanima, ali bomo končno dobili tudi kaj za pod zobel... Zakaj razen tisto malo kave od davi nisem še prav ničesar zaužil!

A mu ni šlo, da bi koga vprašal, še najmanj pa svojo paznico Nevenko. In tako je sedel pod hruško in se znova predal usodi, toda želodec se mu je oglašal in mu spet sprožil neurečno domišljijo. Ne le cvetje, temveč vse, kar koli je bilo mogoče staviti v usta, vse mu je prišlo na misel, živo in omamno.

Hruška je obrodila in precej je bilo tudi češpelj, pa čeprav je bilo vse to še zeleno, kar zagrizel bi se v sad, da bi mu le kaj prišlo pod zobe. Na podstrešnem oknu kmečke hiše je visel sirnik in v njem kakih deset hlebcev Polkovnika Jendeka so bodli v oči in jih je zatisljal ter legel na hrbet, da ga ne bi toliko mučilo. Vendar pa se ni mogel preuditi in ne najeziti, kako da se prav nobeđen od vseh mladih udi niti nič ne zmeči za jedajo, kako se nihče nič ne vznemirja, nič ne punta, marveč vsi mirno sede, se razgovarjajo, šalijo, kakor da so vsi do grla siti. Res je, tovariš Zmaj in še nekdo drugi sta se nekaj razgovarjala z gospodarjem in sta se odpravila v vas, pa vendar spet ni bilo mogoče prav nič opaziti, da bi se pripravljala kakšna večerja.

— Ne, če mi jesti ne dajo, ne bom mogel nikakor dalje! — se je vznemirjal gospod Jendek čisto resno. — Nič več nisem mlad in tudi ne vaju gladovanja! Moči me bodo zapustile, saj tako že komaj vlečem noge za sabo! Mar naj me ubijejo ali pa mi dajo jesti!...

Cas se je zavlekel v neskončnost in potniki so imeli dosti priložnosti, da so se nagledali in naužili vse lepote vaškega življenja. Kako se je govedo mirno in premišljeno vračalo s paše; lepe in težke liške, pa junci in okrogli, težki belgijanci, ukročeni in svetlo-dlaki, nazadnje pa še kruleče in cvileče svinje, ki so tekale po vaški poti, kolikor so jih nesle tanke, krevljaste noge. Vračala se je tudi jata gosj in rac pa gajala na ves glas in dvigala oblake prahu.

Tako je bilo, kakor da nihče ne bi vedel ne za vojno ne za vojno gorje!

Tedaj pa so naenkrat, ko je gospod Jendek napravil že črto čez večerjo in sdelnil, da umre, stopile na dvorišče štiri ženske z velikimi košarami na glavi.

— Večerja je tu! — je vzkliknil nekdo in vsa četa se je razgibala.

Od nekod so prinesli mizo in klopi ter nanje posadili gospode jetnike, poleg njih pa so sedeli komandir, njih pazniki — spremljevalci in še drugi, kolikor je pač bilo prostora. Ostali so se razposadili po dvorišču v dveh manjših skupinah. Na mizo so postavili dve veliki skledi žgancev, ki so jih obilno zalili z mlekom. Krožnikov ni bilo in vsakemu so dali le železno žlico. A žganci so prijetno zaduheli in vonj vročega mleka je še bolj razdražil nosnice. Vsem so se oči kar široko razprle.

Polkovnik Jendek se je ozrl na svojoja sopotnika in sotrpina Nemca in, kakor da bi bil gospodar, ga je povabil:

— Ako vam ugaja, pričnite, gospod podpolkovnik!

Von Stolp se je čudno namrdnil, zmignil z rameni in se lotil žgancev. Prav tako polkovnik Jendek. Po ljudsko, vsi iz ene sklede. Kmalu je bila skleda, prazna, toda na srečo so imela dekleta jedi

še na zalogi in so sklado znova napohile. Zopet so se lotili jedi. Dekleta se jih z veseljem gledala, se zadovoljno nasmihala, rekel bi, ponosno, da so pripravila tako okusno večerjo...

Tedaj se je polkovnik Jendek opogumil in vprašal komandirja, kako so to organizirali.

— Zelo enostavno. Javimo se mestnemu odboru, ta pa po določenem redu odredi hišo, ki nam mora pripraviti hrano! — — — Tukaj to ni problem! — — —

Takoj po večerji se je od skupine ločilo 5 do 6 partizanov in odšlo hitro dalje. Ko se je kmalu za tem somrak začel tiho spuščati na vas, so se dvignili tudi ostali. Gazili so gost in mehak prah in njihovih korakov skoraj ni bilo čuti.

Prešli so že tri vasi, livade, goščave in vinograde, vzpenjali so se in spuščali po majhnih gričkah in partizani so postajali vedno bolj tihi. Polna široka luna jim je razsvetljevala pot.

Na nekem gričku so se ustavili. Pod njim je bilo mogoče razločiti neko vasico, polkovniku Jendeku pa se je zazdelo, da vidi telegrafске stebre. Kaj bi ufe gnilo biti? Verjetno, je sklepal, cesta Ivanč — Cazma — Bjelovar. Toda prometa nobenega. Tišina.

— Toda to cesto držimo še mi! — pomisli Jendek in srce mu zadrti. Kdo, ve, morda jih bo kdo osvobodil? A pri tem lahko izgube tudi glavo!

Tovariš Zmaj je nekaj prišepetal ostalim tovarišem.

— Sedaj popoln mir! — je zapovedal — nihče naj ne prižiga cigarete in naj ne govori! Ujetniki pazite, če kdo črhne, je po njej! — — —

Tovariš Marko, ti boš zvezal Svaba! Zveži mu roke spredaj! Imaš žico?

— Imam, tovariš Zmaj!

Oba sta stopila pred von Stolpa. Tovariš Zmaj se je nasmehnil in počeljal za ušesom.

— To je višji oficir, morali bi to napraviti spoštljivo. Morali bi se mu nekako opravičiti, ker ga vežemo.

Polkovnik Jendek se je že hotel ponuditi, ko ga zavrne tovariš Marko:

— Ne brigaj se, tovariš! Znam nemški, kolikor je tu potrebnol Postavi se z žico pred von Stolpa in mu pogledj v oči: — Herr Svaba, pardon! Pardon in roke sem!

Plemeniti von Stolp ki je bil prepričan, da ga bodo ustrelili, je ves vztrepetal, preplašeno pogledal okrog sebe, pobledel, kar porumenej je ob tisti mesečini, obraz se mu je podaljšal, kakor bi hotel zajokati in monokl mu je padel v prah.

Nadaljevanje prihodnjič

omeniti še dva pesnice Desanke Maksimovićeve: »Veš, poet, svoj dolg?« v beograjskem časopisu »Kulturni život« (1949) in »Rekvizicija« v beograjskem tedniku »Dug« (25. julija 1949). Dr. Ljubo Jurković je v prozi prevedel »Pesem mladine« na čelu dvojne 7-8 številke letošnjega letnika »Mladost« v Beogradu. Glasilo srbske AFZ »Zena danas« je avgusta 1949 prineslo ponatis pesmi »Ciciban poslušaj očetovo uro«.

Znameniti bolgarski pesnik Stilian Čilingirov je podal v svoji »Slavjanski antologiji« (Sofija 1910) prve bolgarske prevode iz Zupančičeve poezije: sonet »Albertina« in »Večer na morju«. Po prvi svetovni vojni, ko se je močno poživilo med Bolgari zanimanje za slovensko slovstvo, se je skoraj izključno bavil z Zupančičem stari prijatelj Slovencev, simpatični pesnik, esejist, kritik in prevajalec Dimitr Pantelejev, ki je objavil kot prve svoje prevode pesmi »Zemljevid« in »Slap« v 2. številki 1938 sofijske revije »Izkustvo i kritika«, medtem ko je pesem »Glad« izšla v neki drugi bolgarski reviji. Za znano bolgarsko pesniško antologijo slovenske poezije »Slavjanski poeti« (Sofija 1946) je Pantelejev prispeval prevode pesmi: Glad, Slap, Zemljevid in Breza in hrast, a pesnica Elizabeta Bagrjana pesem »Otroci molijo«. Ob priliki 70letnice Zupančičevega rojstva (1948) je D. Pantelejev napisal za revijo »Slavjan«, ki jo izdaja Slovanski komite v Sofiji, kratek, a zgoščen esej o življenju in delu pesnika in dodal še tri prevode pesmi: Vran, Zemljevid in Spomin (Padlemu partizanu Mihli Copu). Zanimivo je, kako vester prevajalec je D. Pantelejev: pesem »Zemljevid« je objavil trikrat, a vselej v novi varianti in v izboljšani obliki. V tej tretji varianti je pesem najbolj točno podana. Članek

Pantelejeva krasi tudi uspel lesorez Otona Zupančiča, ki ga je izdelal bolgarski slikar Preslav Krševski. Za Zupančičev 70letni jubilej je razen tega Pantelejev napisal še en članek o njem hkrati s prevodom pesmi »Val d'Oltra« v sofijskem literarnem tedniku »Literaturen front« (1948, št. 21). Povrh tega je imel o našem pesniku meseca marca 1948 še predavanje v sofijskem radiu, na katerem je citiral tudi svoje prevode iz njegovih del.

Slovakom je najprej vzbudila pozornost mogočna Zupančičeva pesnitev »Duma«, ki jo je izvrstno prevedel in natisnil v reviji »Slovenski Pohladi« urednik S. Krémery februarja 1923. V isti reviji je 1932 prevedel pesem »Iskal sem svojih mladih dni...« neki vm. Zelo lep izbor iz Zupančiča v slovaščini je izšel v antologiji slovenske moderne poezije »Plesne zpod Triglav« (Bratislava 1940), ki je nekakšen pendant češke antologije »Hvezdy nad Triglavem«, ki smo jo že omenili med češkimi prevodi. V tej zbirki je njen urednik Koloman Geraldini lepo prevzel naslednje Zupančičeve pesmi: Z vlakom, Vprašanja, Naša beseda, Devojčica moja, Pomlad in Ljubavna pesem.

V izboru prevodov iz slovenske poezije v poljščino, ki jo je okoli 1910. pripravil najboljši živeči poznavalec poljskega jezika in literature med Slovenci, pesnik Vojslav Mole, bi Zupančič vsekakor zavzemal vidno mesto. Toda knjiga iz neznanih vzrokov ni izšla. Tako pa nam je znan samo en poljski prevod, ki ga je objavil marljivi prevajalec iz jugoslovanskih literatur v poljščino, Zdzislaw Jerzy Kempf. To je prevod pesmi »Klic noči«, objavljen v reviji »Zycie slowianskie« (1948) kot ilustracija k spominskemu članku Antonia Brosza za 70letnico Otona Zupančiča. Nadaljevanje prihodnjič

sem prvega majas, a pesem »Osvoboditelj« je Krklec bral na recitacijskih večerih Društva hrvaških književnikov na svoji turneji po Sloveniji (junija 1949). Izšla je v beograjskih »Književnih novinah« 28. junija 1949. Po Zupančičevi smrti je ponatisnil v njegov spomin časopis »Kulturni radnik« v Zagrebu 1949 Krklec prevod »Osvoboditeljem«, ki ga je prav tako prinesla »Republika« hkrati s ponatisom »Ciciban poslušaj očetovo uro«, in Krklečevim posmrtnim govorom, katerega je imel na komemoraciji v čast Otonu Zupančiču v klubu hrvatskih književnikov in novinarjev 16. junija 1949. Brez navedbe prevajalca je izšel poleg krajšega spominskega članka in Zupančičevega portreta ponatis Krklečevih prevodov pesmi »Val d'Oltra« in »Graditelju cest in mostov« v julijski številki 1949 sarajevskega mesečnika »Odjek«, ki ga izdaja Zveza kulturno-prosvetnih društev BiH-a.

Med prvimi srbskimi prevodi je bilo tistih pet, ki jih je v zelo neuspešni obliki podal v svoji zbirki prevodov iz slovenskih in bolgarskih pesnikov z naslovom »12 jugoslovanske lirike« (Beograd 1909) pesnik Vladimir Stanimirović, ki je prevedel tudi pesem »Daj, drug, zapoj...« v beograjskem časopisu »Vencu« (1911). Dobre prevode nekaterih Zupančičevih pesmi sta dala malo pred prvo svetovno vojno znani pesnik in pisatelj Ivo Andrić

v »Bosanski vilib« in Jovan Dučić v »Slovenskem jugu«. Sest pesmi: Ti skrivnostni moj svet, Iskal sem svojih mladih dni..., Tiho, brez besed..., Oblaček, Grobovi tuljijo in Zaprti park je prevedel v Srpskem knjiž. glas. 1923 pesnik Božidar Kovačević, a 5. dej. Veronike Deseniške isto tam Uroš Džonić, ki je prevajal iz rokopisa takrat še nenatisnjene slovenskega izvirnika. Med besedilo svoje dolge študije o Otonu Zupančiču je v istem letniku Srpskega književnega glasnika objavil Niko Bartulović odlomke iz raznih njegovih pesmi, deloma v prozi. Za 70letnico pesnikovega rojstva je mladinska revija »Mladost« v Beogradu (1948) priobčila prevode pesmi Vseh živih dan, V zaporu in Zdravica. Dokaj slab prevod prve imenovanh pesmi je izšel v zbirki »Lirika iz borbe in obnove« (Beograd 1948). Srbska centralna revija »Književnost« je v letošnji svoji februarški številki objavila »Besedo o Prešernu« s »Pripisoma«, a novosadski »Letopis Maticе Srpske«, ki je že januarja 1948 posvetil O. Zupančiču več članov, je letos prav tako v februarški številki prinesel Zupančičev članek »Prešeren in današnji dan« iz zbirke »Veš, poet, svoj dolg?« »Pionirski godišnjak« (Beograd 1949) je objavil prevode: Ciciban poslušaj očetovo uro, Vseh živih dan (prev. T. Bukić) in Mak. Med srbskimi prevodi je treba

Neumrljivi CANKAR

Dr. Andrej Budal

tujci med lastnimi zaostalimi rojaki.

Zdaj se polasti Cankar tudi odra za izražanje svojih novih misli o narodu in družbi in o mestu, ki pritiče umetniku v družbi. V drami «Jakob Ruda» je učinkovito prikazal gospodarski polom. V sa-

tiri «Za narodov blagor» je zavih-tel bič nad sebičnostjo in licemertvom v tedanjem javnem življenju. S «Kraljem na Betajnovi» je obsodil krivični družabni red, slo-neč na kapitalizmu brezvestnih mogotcev. Pakvarjenost meščanske družbe razkazuje «Pohujšanje v do-lini šentflorjanski». Drama «Hlap-ci» riše žalostno propadanje ma-lomeščanskega izobraženstva, po-sebno učiteljstva, ki neznačajno valovi in omahuje med nevreddnimi strankami. «Lepa Vida» je veličastna dramska slika o umetniškem hrepenenju.

V dobi simbolizma je razgrnil Cankar v svojih povestih nekaj veličastnih podob iz slovenskega in obče človeškega življenja in po-kazal nekaj likov, ki razodevajo velikega umetnika. Taka je povest «Na klancu», posvečena Cankarjevi materi mučenici in trpljenju nje-govega naroda: «Neizmeren klanc siromakov je bil pred njim in narod hlapcev je stanoval na klancu». Tudi s knjigo «Ob zori» se zaglablja v domače življenje svojih rojakov. «Hiša Marije Pomočnice» je zbirka pretresljivih zgodb neozdravljivo bolnih otrok, trpečih po krivdi staršev. V «Go-spe Juditi» zasmehuje Cankar kri-tike, ki ne razumejo njegovih del. «Križ na gorah» je zbirka dovršenih črtic. Simbol izkoriščenega in tlač-čenega naroda je izklesan v pove-sti «Hlapec Jernej in njegova pra-vica» (1907).

V «Kranjci» in «Beljaci»

zantem je Cankar ošvrkal nepravo ljudsko umetnost in nezdrave razmere v tedanji slovenski Kri-tiki.

Zrela Cankarjeva umetnost diha iz «Aleša iz Razora», posvečenega lepotam domačega kraja, in iz «Kurenta», kjer se pisatelj poglablja v bistvo svojega naroda. Lepe so črtice «Za križem», kjer je pro-cesija siromakov in sirot simbolna kakor «Na klancu». «Volja in moč» tehta višino človeških želja z niži-no tega, kar se zares doseže. Tihe lepote je polna knjiga «Troje po-vesti». Dušeslovno poglobljena je ljubezenska pravljica «Milan in Milena». Najlepše spomine na otroška leta je zbral Cankar v «Mo-jem življenju». Precej takih prvin je tudi v povesti «Grešnik Lenart». Med zadnje spise spadajo «Podobe iz sanj» z umetniško usledno prve svetovne vojne in «Hudodelec Jan-ze».

Prebiranje Cankarjevih spisov je visoka šola za spoznavanje človeških duš in ubranega, za vse odten-ke občutljivega jezika. Cankar je bil revolucionaren duh in prvovrsten borec za kulturne, jezikovne, politične in družabne dobrine. Av-strija ni je zapirala, a njegove svobodne besede ni mogla ukrotiti.

Bil je prepričan socialist, ki je gledal z bistrim ošesom v nove ča-se in napovedal borbe in zmage. Te so se delno že izpolnile, druge se uresničujejo pred našimi očmi. V Trstu se je Cankar bratil s slo-venskimi in italijanskimi socialisti in je pomagal polagati temelje slo-vensko-italijanskemu bratstvu ob Jadranu.

A. BUDAL

Novo knjige

Aleksander S. Puškin: Povesti (Državna založba Slovenije). Med novimi knjigami zadnjih dni je nedvomno pomembna prva knjiga Puškinovega zbrana dela, ki je bilo že dalj časa napovedano in ki ga je vsa slovenska kulturna javnost težko pričakovala. Z izdajo najpomembnejših Puškinovih del v slovenskem prevodu se bomo tako tudi Slovenci oddolžili spominu tega velikega ruskega pesnika in pisatelja, čigar 150 letnico rojstva je letos praznoval ves kulturni svet. Prva knjiga, ki je pred nedavnim izšla, nosi naslov «Povesti». V njej so vsebovane znamenite Povesti ranjkega Ivana Petroviča Belkina, povest Zamorec Petra Velikega, Pičova dama, roman Dubrovski ter še nekaj krajših Puškinovih spisov v prozi. Ostala Puškinova pripovedna dela bodo izšla v naslednjem zvezku. Vsa v prvem zvezku pripovedna dela je mojstrsko prevedel Vladimir Levstik, urednik Puškinovih zbranih spisov Mile Klopčič pa je poleg o-pomb na koncu knjige prispeval tu-di temeljit uvod, v katerem prikazu-je pomen Puškinove proze za vsa kasnejšo rusko literaturo. Izdajatelj je knjigi oskrbel skrbno opremo in tisk, tako da so Puškinove povesti res lepo obogatile našo prevodno li-teraturo. V dokaz, da se tega tudi vsi ljubitelji lepe knjige zavedajo, naj služi ugotovitev, da je knjiga že v prav kratkem času po izidu pošla.

Slovenski knjižni zavod je pravkar izdal v knjižni obliki scenarij-besedilo prvega slovenskega filma «Na svoji zemlji», ki ga je napisal Ciril Kosmač. K velikemu uspehu prvega slovenskega umetniškega filma je nedvomno pripomogel pi-satelj, ki je v okviru svojega sce-narija zajel borbo za osvoboditev v Slovenskem Primorju. Sedaj je av-tor svoje besedilo, ki je služilo za izdelavo filma, pripravil še za knjiž-no izdajo. S tem je omogočeno vsa-komur, da si ponovno oživi dogo-dke, ki jih je videl v filmu; predvsem pa bo scenarij služil kot nekak vzor-ec mladim pisateljem za pisanje novih scenarijev, za kar Slovenci n-mamo še tradicije niti izkušnj. V lepo opremljeni knjigi je tudi mno-go fotografij iz filma, kar daje knji-gi še večjo vrednost in tudi doku-mentarni značaj.

«Ljudska tehnika» je izdala pod naslovom «Osnove radiotehnike», pri-ročnik za radiotehniko, ki ga je na-pisal André Lepold. Knjiga, v ka-terih je podan zgodovinski razvoj ra-diotehnike in opisano vse praktično delo v zvezi z njo, je pisana pre-prosto in vsakomur razumljivo, ra-zen tega pa je opremljena še s šte-vilnimi slikami, tako da je zlasti za mlajino močno koristna in privlačna knjiga. Namenjena je predvsem te-čajnikom v amaterskih krožkih.

***

V francoski Narodni biblioteki so odkrili med stranmi nekega Raci-neovega rokopisa izvirno pesnikovo sliko, ki jo je najbrže napravil njegov sin Jean Baptiste.

J. Z.

Razstava treh slikarjev iz Lombardije v galeriji „Scorpione“

V umetnostni galeriji «Scorpione» razstavljajo trije pomembni italijanski slikarji (eden od teh Carmelo Cappello, je prav za prav kipar) iz Torina oz. Lombardije.

Umetnostna kritika je ugotovila, da nimajo ti trije umetniki, četudi so vsi iz Lombardije, dežele s krepko umetnostno tradicijo in svojstvenostjo, niti med seboj kake pokrajinske značilne poteze in sličnosti, niti značilnosti, ki bi jih vezala na deželno umetnostno tradicijo. Pripadajo pa najmodernejšim, zapadnoevropskim umetnostnim strujam.

V teh ocenah je že tudi vsa so-oba in obsodba te vrste umetnosti. Vsak umetnik zase se je izrgal iz kulturne in umetnostne sredine svojega naroda, pokrajine, se od-daljil od svojega ljudstva in nje-gove duhovne dediščine in plava sam samcat v nekih «visokih», «du-hovnih», formalno-abstraktnih sferah. Vsak zase predstavlja lastno individualnost, zaprt in zabito v svoj lastni slonokoščeni stolp, vsak je umetnik, ki ga razumejo le redki izbranci. Ti anerazumljeni geni-ji nato tožijo, da jih «njihovih» ljudstvo, od katerega so se oddrga-li in na katerega jih nič ne veže, ne časti in ne obožuje ter ne ku-puje (razen če iz vzamemo kakega poedinega velikega a la Picasso, Matisse itd., ki ga po modi po bo-žansko časte in temu primerno pla-čujemo, a ga, razen redkih izjem, ne razumejo).

V tem je dekadenca, brezizhodna propast te zapadnjaške umetno-sti, ki je vanjo zalezla seveda tu-di po lastnih svojih značilnostih, ker postaja čisto formalistična igra barv, oblik in prostornosti brez vsake vsebine, idejnosti in brez

vsake sličnosti z naravo, z resničnim svetom. Taka umetnost seve-da nič ne predstavlja v kulturnem življenju svojega naroda, ker se ne bavi z njegovimi življenjskimi problemi in zato tudi nič ne pripo-more k njegovemu napredku.

Od treh razstavjalcev je Gino Meloni, eden izmed najpomembnejših italijanskih modernistov, najdoslednejši picassovec. Predstavil se je s petimi risbami, ki s svojim iskanjem bistvenosti ustvar-ja vidčez primitivističnih portretnih nestvorov.

Carmelo Cappello, prav za prav kipar, kar se tudi jasno vidi iz čisto prostorno, plastično izrisanih figur, ni zdaleč tako skrajen, eks-pressionist pod Rouault-jevim vplivom. Je to krepak umetnik s topló čustveno, človečansko noto.

Pietro Giunni je barvno sem in tja silovit, drugje izredno skladen akvarelist. Bežno, spontano skicirane krajine, pri katerih so izlo-čene vse nebitvene podrobnosti, z enoličnimi barvnimi ploskvami, kažejo neko stopnjo «sintetizacije» in v veliki meri geometrizacije predmetnih oblik, ki spominjajo na francoske fauviste. Kakor da bi se dale vse predmetne oblike narave reducirati na nekaj osnovnih geo-metričnih likov, po nekaki slično-sti z «geometričnim» pitagorej-stvom. Kljub spontanosti svojih akvarelnih črtičev napravila vtis pri-siljenega nategovanja na program-sko kopito.

Prosveta med ljudstvom

RECITACIJSKO-PEVSKI VEČER NA OPCINAH

V petek 2. t.m. je priredil prosvetni krožek z Opčin v kino dvorani recitacijsko-pevski večer v korist no-voletne jelke, ki je bil po vsebini zelo pester, živahen, skladen in lep in po izvajanju zelo dober. Sodelovali so openski ženski sekstet, openske mladinke, tovarišica Slavica Batistuta, tov. Stane Raztresen in dijaška folklorna skupina. Prireditelj je otvoril ter ji označil pomen dr. Anton Daneu. Tov. Malalanova je recitirala pe-sem «Rožice», tov. Gojka Berginčeva «Hčerka očetu talcu» in Angela Vremčeva «Domovino». Recitatorke so se za svoj nastop skrbno pripravile in so občuteno prednašale navede-ne pesmi. Glasovno čisto in ubrano je pel ženski sekstet pod vodstvom tov. Mailča Stanka, ki je petje sekste-ta tudi spremljal pri klavirju. Tov. Slavica Batistutova je dala svojim pe-smim pravo življenje. Pela je Simoni-tjeve «Talcem», «Uralskega dečka», Cajkovskega «Povej, o čem...» in Pav-čičevo «Pastirico». Pri klavirju jo je spremljala tov. Ema Vrabčeva. Ljub-ko je zapela s svojim zvokim, a še nežnim glasom tov. Ljubica Berčelova Adamičeva «Uspavanko» in še eno hrvaško pesem. Tov. Raztresen Stane je izrazilo podal miselno in čustveno vsebino Kettejeve «Zapuščeni» in Zupančičevih «Starega kisa» in «Kvartir-pirceva». Živahen zaključek je poskr-bela prireditvi dijaška folklorna sku-pina s primorskim plesom in s srbskim kolom ob spremljevanju harmo-nike.

le in so občuteno prednašale navede-ne pesmi. Glasovno čisto in ubrano je pel ženski sekstet pod vodstvom tov. Mailča Stanka, ki je petje sekste-ta tudi spremljal pri klavirju. Tov. Slavica Batistutova je dala svojim pe-smim pravo življenje. Pela je Simoni-tjeve «Talcem», «Uralskega dečka», Cajkovskega «Povej, o čem...» in Pav-čičevo «Pastirico». Pri klavirju jo je spremljala tov. Ema Vrabčeva. Ljub-ko je zapela s svojim zvokim, a še nežnim glasom tov. Ljubica Berčelova Adamičeva «Uspavanko» in še eno hrvaško pesem. Tov. Raztresen Stane je izrazilo podal miselno in čustveno vsebino Kettejeve «Zapuščeni» in Zupančičevih «Starega kisa» in «Kvartir-pirceva». Živahen zaključek je poskr-bela prireditvi dijaška folklorna sku-pina s primorskim plesom in s srbskim kolom ob spremljevanju harmo-nike.

PLAVJE SO PROSLAVILE SESTO OBLJETNICO AVNOJ-a V torek 29. novembra so tudi Plav-

Ko se približa 11. dan decembra, obletnica Cankarjeve smrti — letos enaintrideseta —, šine spomin za trenutek nazaj v pozne jesenske dni 1. 1918, ko je Ljubljana ukala ob razsulu Avstrije v prvi zarji narodne svobode. Veselje je bilo skaljeno na zapadu, kjer so tuje čete preplavile Slovenijo do Logatca. Skaljeno je bilo tudi v sre-dišču, ker je tiste dniležal v bol-nici na smrtni postelji največji slo-venski pisatelj Ivan Cankar.

Ni dočakal visoke starosti. Se-le dvainštirideset let mu je bilo, ko so ga položili v grob poleg Kette-ja in Murna. A če se ob takih obletnicah razgledujemo po nje-govem delu, imamo vtis, da je to de-lo zaokroženo in zaključeno. Ob-širno je tako, da mu enakega ni ustvaril noben slovenski pisatelj ne prej ne pozlej. Teh dvajset zvezkov ne prebereš tako kmalu in ko se čez leto ali dve povrneš k njim, odkriš nove lepote, no-ve misli, ki jim prvič nisi segel do dna in jih tudi drugič in tretjič ne dojameš vseh, kakor zasluži-jo. Kaj se mu ni izpovedal sam Oton Zupančič: «Preveč bogastva, pre-več lepote si usul pred nas, ki nismo bili vajeni bogastva in le-pote. Sam jaz ti priznam, da sto-jim zmeden pred tvojimi spisi, da jih ne morem pretehati, ne znam presoditi v celoti, kakor jih nisem mogel dostojno ceniti sproti».

Marsikaj se je medtem razčistilo. Zbranim spisom so se pridružila zbrana pisma. V mogočni hram Can-karjeve umetnosti vdira več in več svetlobe in odganja mrakove iz skrivnostnih kotov in zatišij. Zgrad-ba stoji pred nami v jasnih obri-sih in učinkuje zmeraj veličastne-je. V podrobnostih in posamezno-stih se nam odkriva tako bogastvo, da zmeraj znova strmino nad ve-ličino Cankarjevega duha.

Borbe, ki jih je Cankar vodil, so bile zelo pester in mnogoštevil-ne. Nekateri je dobojeval po smr-ti, druge mu zorijo v naših dne-h v popolno priznanje. Njegova dela govorijo zanj. Z leti se uveljav-ljajo tudi tista, ki jih njegovi so-dobniki niso doumeli, ker so jim bila preblizu ali prenapredna.

Ivan Cankar je videl v sloven-skem slovu zastarelost, posne-manje, neuspešnost in zaostalost in se trudil s Kettejem, Zupančič-em in Murnom, da se te stare ve-zi potrgajo in se zanesejo v našo književnost novi in sveži sokovi, češ: «Ce v poziciji ni nobenega na-predka, če je samo še nerodno pe-hanje in beganje za starimi vzori, tedaj je gotovo nepotrebna».

Tako je nastala njegova prva knjiga in edina pesniška zbirka «Erotika» (1899). Po zdravih mladostnih vplivih iz Prešerna, Gre-gorčiča in Aškercera se je zdaj osa-mosvojil in zapel vrsto zelo izvr-čnih ljubavnih pesmi, iz katerih zvenijo dekadentni akordi le kot mladeniška prešernost. Iz teh pesmi se že oglašajo temeljni mo-tivi, ki jih je Cankar pozneje ob-deloval tudi v prozi: ogorčenost nad domačimi in velemešnimi razmerami, renčanje siromakov zo-per pretirano uživanje bogatinov, klic ponižanih in razžaljenih po do-stojnem življenju in večji družab-ni pravičnosti. V zametku je tu že precej pozneje Cankarjeve so-cialne umetnosti. Skof Jeglič je zbirko pokupil in zažgal, a iz teh plamenov je ustala nova umetnost še zmagovitejša.

Borbenost, ki diha iz vse zbirke, si je kmalu začela dajati duška v prozi. Cankar je cenil realizem in včasih tudi naturalizem, a oboje le kot sredstvo v umetniških delih, s katerimi je začel gnile družbene razmere obsojati in smešiti, izko-riščevalce pa bčati in razkrinkavati. Obenem je čutil v sebi visok umetniški poklic, ki so ga težke življenjske razmere hromile in du-šile. Satirični dar se močno čuti že v «Vinjetah». Zoper krivičnost, laž in sebičnost grmi Cankar v «Knjigi za lahkomišelné ljudi». Roman «Tujci» podira slovenske Dredsodke o umetnikih, ki so bili

S N G - TRST

V nedeljo 27. novembra ob 16. uri je SNG gostovalo v Piranu z Goldonijevo komedijo «Mirandolina».

V sredo 30. novembra ob 20. uri je bila v Marezigah predstava dra-me Mire Pucove «Ogenj in pepel».

V četrtek 1. decembra ob 20. uri je bila repriza iste predstave v Smarjah.

V torek 6. decembra ob 20. uri je SNG uprizorilo v Smarjah Go-ljevo pravljico igró «Sneguljčica».

V nedeljo 11. decembra bo ob 10. uri dopoldne matineja Goljeve «Sneguljčice» v gledališču «Fe-nice».

RISTORI-KOPER

V nedeljo 4. decembra je uprizo-rilo SNG iz Trsta v Koprú matine-je in popoldansko predstavo Go-ljeve «Sneguljčice».

V četrtek 8. decembra ob 20. uri je bila v gledališču Ristori v Koprú proslava 40 letnice gleda-liškega umetniškega udejstvovanja Angele Rakarjeve. SNG je upri-zorilo Ostrovskega «Donosno služ-bo», v kateri igra slavljénka vlo-gó Felisate Gerasimovne Kuku-škine.

TEHNIKA in ZNANOST

POLITEN

Tako imenujejo neko novo snov, ki jo dobivajo iz plina etilena. Omenjeni plin nastaja v kokosarnah, plinarnah, v čistilnicah zemeljskega olja in še pri raznih drugih kemijskih postopkih. Etilen je tudi sestavina svetilnega plina. Najmanjša delca tega plina, molekule, združimo v velike skupke pri temperaturi 250 stop. C ter zelo visokem pritisku. Ta znaša namreč okoli 1500 atmosfer. Vendar je postopek preveč zamotan, da bi ga lahko točneje opisali v nekaj vrsticah.

Zato si rajši ogledajmo lastnosti tega novega proizvoda! Politen je umetna smola, ki se odlikuje predvsem po tem, da je zelo upogljiv. Pri drugih umetnih smolah namreč opazimo, da so zelo krhke. Krhka umetna smola je na pr. bakelit. Take smole moramo obdelovati z različnimi mehčali, ki so v hladu upogljive. Politen je izredno dobrodošlo v elektrotehnikah. Je namreč izredno dober izolator elektrike. Nadalje pa ima še to odlično lastnost, da je odporen do kvarnih učinkov raznih kemikalij. Zato ga v veliki meri uporabljamo za ovijanje živil in sploh za izdelovanje zavojev. Z njim oblagajo tudi podmorske kabije.

Politena se lahko obdelujejo. Valjamo v tanke liste, oblikujemo s stiskanjem ali pa s taljenjem. V posodah iz politena lahko hranimo mleko pa tudi toplo koncentrirano solitrno kislino. Vendar to smolo ne uporabljamo samo v tehniki. Poslužujejo se je zdravniki za plastično kirurgijo. Iz politena so izdelali zdravniki tudi uhelje, ki je videti, kot naraven.

KLOROMICETIN

Je eno najnovejših sintetičnih zdravil, ki se odlikuje po tem, da uničuje povzročitelje paratifusa, dizenterije in še druge nevarne bolezni. Leta 1948 so odkrili v Venezueli neko plesen, ki je bila učinkovito sredstvo za zaviranje teh bolezni. Znanstveniki so se takoj spravili na delo, da ugotove, katera snov daje imenovani plesni te zdravilne lastnosti. 67 znanstvenikov je delalo neukrotno na tem vprašanju. Ugotovili so kemijsko zgradbo te snovi in v enem letu se jim je posrečilo pridobivati umetno pripravljeno zdravilno sestavino plesni.

ZEMLJA POSTAJA TOPLEJSA

Vremenslovci so odkrili v osrčju prostranih zaledenih področij ob Južnem tečaju obširne predele, ki niso bili prekriti niti z ledom niti s snegom. Sedaj se je osnovala skupina norveških, švedskih in angleških učenjakov, da potuje k Južnemu tečaju in prouče pojav.

Vendar pa so opazili klimatske spremembe tudi na drugih področjih našega planeta. Nekateri znanstveniki pravijo, da se na vsem svetu klima polagoma zboljšuje. Od

začetka tega stoletja se polagoma dvigajo zimske temperature. Opazili so tudi da delno, a vztrajno izginevajo ledeniki v bližini polarnega kroga. Ta pojav je značilen predvsem na Islandu. Na tem otoku obdelujejo zemljo na tistih področjih, ki so bila nekdanj pod ledom. Tudi v Groelandiji je imelo lahno zboljšanje klime ugodne posledice za razvoj tamkajšnjega poljedelstva ter splošnega gospodarskega razvoja. S Spitzbergov so nekdanj le tri mesece na leto odpremljali premog, ostalih devet mesecev v letu pa je delo počivalo. Dandanes traja zimski zastoj v dobavah premoga na tem predelu le pet mesecev. Severne obale Evrope in Azije so mnogokrat proste ledu preko dveh mesecev v enem letu.

To zboljšanje klime ima ugoden vpliv na ribolov kakor tudi na rastlinstvo. Na Islandu se je povečala proizvodnja ječmena. Rastlinstvo je pa vedno bujnejše na gorskih predelih Švedske in Finske. Tudi gozdovi Skandinavije se vedno bolj razrašajo.

Proučevanje temperatura na različnih področjih Zemlje, od leta 1890 dalje, kaže, da se srednja temperatura raznih predelov vedno bolj dviga. V Zapadni Afriki se kaže zvišanje temperature v tem, da se znižuje gladina tamkajšnjih jezer. Zato je v širnih afriških ozemljih vedno večja suša. Po ugotovitvi nekoga znanstvenika se južna meja Sahare pomika vsako leto za 1 km proti jugu.

ALI SO JAJCA SVEŽA?

Če so jajca sveža, ugotovimo, če jih obsevamo z ultravijoličnimi žarki, in sicer bodo sveža jajca videti kakor da bi bila živo rdeče obarvana, manj sveže jajca pa vijoličasta.

LISTNO ZELENILLO ZA CISCENJE ZOB

Ta novost prihaja seveda iz Amerike. Smo pač navajeni na to, da so Amerikanci domislili kakšnega posebnega dodatka zdravilom, ki mogoče res ugodno vpliva na nas, mogoče pa vsekakor ugodneje vpliva na procvit trgovine. Tako je letos predlagal neki ameriški zdravnik, da bi uporabljali rastlinsko zelenilo, imenovano klorofil, za izdelovanje zobnih krem. Po mnenju tega zdravnika uravnava klorofil kislost v ustih, zavira okvare zobne sklenine ter sploh ščiti zobe. Torej bomo v kratkem videli poleg belih, rožnatih in rumenih zobnih past tudi zelene zobne paste!

TELEVIZIJA Z LETALI

Pred nedavnim so delali poskuse za zboljšanje televizijskih oddaj. V ta namen so se poslužili neke letelice trdnjave, ki je bila opremljena z vsemi potrebnimi napravami. Letalo, ki je bilo v višini 7600 m je sprejemalo televizijske oddaje z zemeljske postaje ter jih ponovno oddajalo. Sprejemna antena letala je bila na repu, oddajna pa pod nosom letala. Na ta način je uspelo oddajati televizijske splete v razdaljo do 400 km. Običajno lahko sprejemamo oddaje zemeljskih televizijskih postaj le v oddaljenosti 80 do 100 km.

ŠEHEREZADA

Ceprav filmi često in radi potvarjajo resnico, nam včasih bistvene dogodke vendarle prikažejo na dostojni višini; žal pa tega o filmu «Šeherezada» ne bi mogli trditi. Od filma, ki nosi naslov po znameniti simfonični suiti velikega ruskega skladatelja Rimskega - Korzakova, bi pričakovali, da nam bo vsaj deloma približal življenje in delo umetnika, ki je s svojimi stvaritvami imel velik vpliv na

bi mogel zaigrati svoje najnovejše melodije. Tako pride v neko privatno hišo, kjer sreča lepo delkce, se vanjo zaljubi in ob njenem pripovedovanju orientalske pripovedke Šeherezade se mu porodi znamenita simfonija. Filmu ni tehnično kaj oporekati, lagodno dejanje spremljajo lepe barve, slišimo tudi klasično glasbo Korzakova, toda film je tako zamerikaniziran, da pomeni profanacijo veli-

Prizor iz filma Šeherezada

razvoj simfonične glasbe XX. stoletja. Dejanje filma poteka v Maroku, kjer se izkrcna skupina dijakov morarške šole, med njimi R. Korzakov. Medtem ko iščejo drugi zabave, si želi R. Korzakov klavir, na katerem

Filmska KRONIKA

Avstralski ministrski predsednik je izjavil, da bo televizija v Avstraliji državni monopol. V dveh letih bodo zgradili televizijske postaje v štirih mestih.

V teh dneh so začeli v Rimu snemati italijanski film «Nero in Mesalina» v režiji Prima Zeglia; Nerona bo igral Gino Cervi, Mesalino pa Paola Barbara.

V Buenos Airesu so v letu 1948 predvajali 553 novih filmov; od teh 261 severno-ameriških, med ostalimi pa 40 argentinskih, 36 italijanskih, 32 angleških, 23 francoskih, 34 mehiških, nemških 5, švicarskih enega.

22. Sč4-f3 0-0
Dobro je bilo Lf5: 23. Se5: De5: 24. Ld4 De5 25. Lg7: Tg8 26. Tf5: Df5: 27. Tel+ Kd7 28. Te5 Df1+ 29. Kh2 Ke6 z izgledi na remis.

23. Sf3-e5: Dc7-e5:
24. f5-f6 g7-g5?

Odlučna napaka, s katero črni zalde v izgubljeno pozicijo. Pravilno je bilo 24. — Le5. 25. Td1 Dh5 26. Le5 Te8! s Te6. Črni bi se po vsej verjetnosti izvlekel iz težav.

25. Td1-e1 d5-d4
26. Le3-d4: De5-d6
27. Tel-e5 Ld7-f5
28. Te5-f5: ———

Da se nekoliko opomore, črni žrtvuje kmeta, da bi prišel na d liniji proti f6.

Beli je začel z odlučnim napadom na slabega črnega kralja, ki je brez pravega varstva od lastnih figur.
28. ——— Dd6-d4:
29. Tf5: ———

To je že konec. Črni kralj je v matni mreži.

29. ——— Kg8-h8
30. Tg5-g8-! Kh8-g8:
31. Dd2-h6: ———

Črni se vda, ker grozi neubranljiv mat na g7. Mladi mojster Matanović, ki se je plasiral direktno v finalo za prihočnje šahovske prvenstvo, je z dosledno igro nadigral hrvatskega prvaka.

RADIO RADIO JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

Poročila v slovenščini vsak dan ob 7'00, (ob nedeljah ob 7'30), 13'00, 19'30 in 23'05. Poročila v italijanščini vsak dan ob 6'45 (ob nedeljah ob 7'15), 12'45, 19'15, in 23'00. Pregled tiska v slovenščini vsak dan ob 14'45' Pregled tiska v italijanščini vsak dan ob 14'30.

PETEK 9.XII.1949: 12.30-12.45: Poje Tito Schipa; 13.15-13.45: Iz Wagnerjevih oper; 13.45-14.00: Ljudska univerza (slov.); 18.00-18.15: Sportni pregled (ital.); 18.15-18.45: Komorna glasba; 18.45-19.00: Radijski obzornik (ital.); 19.45-20.00: Sevdalinka - izvaja narodni orkester-poje Kostič Stojna; 20.00-20.30: Ura hrvatske kulture; 20.30-20.50: Partizanske pesmi; 20.50-21.00: Z našim ljudstvom (ital.); 21.00-21.30: Komorni zbor; 21.30-22.00: Uganite kaj igramo; 22.00-22.30: Življenje jugoslovanskih narodov (slov.); 22.20-22.35: Ljajov: 8 ruskih narodnih pesmi za orkester.

SOBOTA: 10.XII.1949: 12.00-12.30: Opoldanski koncert, Mozart: Klavirski koncert v d-molu; 13.15-13.45: Narodne pesmi, pojeta Kozem Rožica in Trobec Danica - nato lahka glasba; 13.45-14.00: Gospodarski pregled (ital) 18.00-18.30: Borodin: Godalni kvartet v D-duru, nato lahka glasba; 18.30-19.00: Pionirska ura (ital.); 19.00-19.15: Romance Tostija in Denze; 19.45-20.00: Samospevi Josipa Pavličića; 20.00-20.30: Glasbene silke; 20.30-20.45: Politični komentar (slov.); 21.00-21.30: Veder sobotni večer (sl.); 21.30-22.00: Igra zabavni orkester; 22.00-22.30: Večerni koncert.

NEDELJA: 11.XII. 1949: 8.15-9.00: Znane orkestralne skladbe; 9.00-9.30: Kmetijska ura (slov.); 9.30-10.00: Kmetijska ura (ital.); 10.00-10.45: Iz jugoslovanske glasbene folkloze; 10.45-11.15: Život hrvata u Bujšini; 11.15-11.45: Nedeljski koncertni spored; 11.45-12.00: Našim ženam (slov.); 12.00-12.45: Glasba po željah (slov.); 13.15-14.00: Glasba po željah (ital.); 14.00-14.30: Pionirska oddaja (slov.); 17.30-18.00: Veder popoldanski spored; 18.15-19.00: Oddaja za podeželje (slov.); 19.00-19.15: Operni dueti; 20.00-20.30: Male skladbe velikih mojstrov; 20.30-20.45: Politični pregled (ital.); 20.45-21.00: Italijanske pesmi; 21.00-22.00: Slušna igra (ital.); 22.00-22.15: Sportni pregled (ital.); 22.15-22.30: Mozart: Mala nočna glasba. Vsak torek, sredo, četrtek in petek ob 17.30 do 17.45 oddaja «Aktualni politični pregled» (ital.).

Ameriški filmski komiki

Zgodovina burbozne kinematografije posveča posebno pozornost komikom bratom Marx. Bratje Marx so zasloveli že v letu 1930 v času, ko je pogosto nastopal v filmu tudi Harold Lloyd, komik z naočniki brez stekla; Harold Lloyd ni prav nič poglobljal svoje površne situacijske komike in po našinu igre ga lahko primerjamo s komikom Stanliom in Oltom, ki ju večkrat gledamo v današnjih filmih. Buster Keaton se je od njih razlikoval po tem, da je svoje šale uganjal s tragično masko brez sledu nasmeha. Bratje Marx so res nosilci novega posebnega stila, neke vrste filmski klovni in kritika govori o nekem njihovem originalnem ustvarjanju. Vendar pa se moramo uprašati, kako vpliva ljudska umetnost bratov Marx na ljudske množice in če je pozitiven!

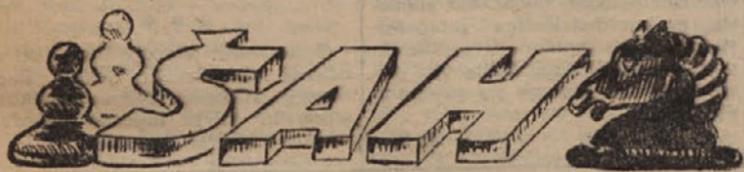
V ugodnem smislu pozitivna je filmska komedija Charlesa Chaplina, katerega ne dosega nobeden omenjenih komikov, kajti s svojo klovnosko figuro Chaplin najstrože kritizira družbo in človeka in vsak njegov film ima jasno pozitivno tendenco. Njegova intelektualizirana pantomina, njegova filmska fantazija je res ljudska in resnična. Chaplin vpliva s svojimi filmi na človeško dušo in razum. Fantazija bratov Marx pa ni vezana na kraj in ne na čas ter izživa nesmiselne efekte. V njih filmih zunan izčeš verjetnosti. Nekateri kritiki vidijo v umetnosti bratov Marx nek nadrealizem, toda nadrealizem ima neke svoje zakone, ki jih v filmskem ustvarjanju bratov Marx ni. Njihova nestvarnost ni nadstvarnost. Ker ne predstavljajo torej v svojih stvaritvah ljudskega značaja in ne življenjskih

likov, ne morejo ustvarjati filmov, ki bi vplivali vzgojno. Oni izdelajo sicer karikature, toda ne v smislu pozitivne satire. Človeka in družbo ustvarjajo po svoji fantaziji, ne pa na osnovi resničnega življenja. Vse našteje napake vsebujejo n. pr. ameriška komedija «Noč v Casablanci», in zato ne moremo razumeti, kako morejo podobne filmske komedije pritegniti milijonske mase Američanov.

Večina ameriških filmov zasleduje cilj, da uspeva ljudstvo, da ga odvajajo od resničnega življenja, da bi jim manj mislilo na vsakdanje težave. In še celo, kadar vsebuje kak ameriški film življenjsko dramo in obravnava socialne motive, prevladuje fantazija, kar je zlasti vidno v komediji. Naša publika ima tudi smisel za humor in za filmsko komedijo, toda drugačno vrste.

Filmska podjetja v Jugoslaviji so pričela snemati dokumentarne filme o delu jugoslovanskih gledališč. Ti filmi bodo seznanjali ljudi z razvojem jugoslovanske gledališke umetnosti, obenem pa bodo predstavljali trajni dokument, ki bo služil v pouk novim igralskim generacijam. Triglav-film in Ljubljana je na primer izdelal dokumentarni film o slovenski drami, Avala-film v Beogradu pa dokončuje dokumentarni film «80 letnica narodnega gledališča v Beogradu». Podjetje Zvezda film izdeluje dokumentarni film o metodah dela in najuspešnejših ustvaritvah jugoslovanskega dramskega gledališča.

Amerika je kar na veliko začela kopirati stare filme in jih pošiljati v svet. Tako bodo na novo opravili v življenje okrog 200 filmov.

Sicilijanska obramba

Sicilijanska obramba
1. e2-e4 c7-c5
2. Sg1-f3 Sb8-c6
3. d2-d4 c5-d4
4. Sf3-d4: Sg8-f6
5. Sb1-c3 d7-d6
6. Lc1-g5

Ta izpad lovca je bil večkrat igran na tem turnirju. Črni mora zelo paziti, da ne bi prišel v težave. Beli grozi oslabilni črne kmete po Lf6:

6. ——— e7-e5
To je edini dober odgovor na to varianto.

7. Dd1-d2 a7-a6
8. Ta1-d1 Lc8-d7
9. Lf1-e2 h7-h6

Črni si po nepotrebnem oslabilja kmete. Kakor bomo pozneje videli, bo beli usmeril svoj napad na to značilno slabost. Povsod v šahovskih knjigah zelo svarijo pred to potezo.

11. 0-0 b7-b5
12. a2-a3 Sc6-e5

V sicilijanski igri stremi beli z napadom na kraljevo krilo, medtem ko ima črni premoč na damskem krilu, kjer hoče začeti z napadom na odprt c liniji.

13. f2-f4 Se5-e4
14. Le2-e4: Dc7-e4:
15. Kg1-h1 Ta8-d8
16. h2-h3 Lf8-e7
17. e4-e5 Sf6-d5

Bolje je bilo de5: 18. fe5: Sh7, s kasnejšim Lg5 ali Sg5. Črni, ki je v obrambi, bi moral igrati na zamenjavo figur.

18. Sc3-d5: e6-d5:
19. e5-d6: Le7-d6:
20. f4-f5 Ld6-e5
Črni je že moral tu igrati Le7:
10. Lg5-e3 Dd8-c7
21. b2-b3 Dc4-c7

CAMMARATA IN NJEGOVA PUMPA

Rektor tržaške univerze prof. Cammarata (njegovo ime naj čitatelji nikar ne spravljajo v zvezo z fašističnim vzdevkom «camerata») je svečano ugotovil na juridični osnovi, da italska suverenost nad Trstom ni nikoli prenehala. Trdi se, da je ta znanstveni izcedek produkt Aireyve pumpe, ki s požrtvovalno vztrajnostjo polni prazne buče italijanskih ireden tlistov.

Prof. Cammarata je pumpo menjal, imena pa ne...

Iz Miklavževe torbe

Stara navada je, da otroci pišejo Miklavžu in mu sporočajo svoje želje. Toda tudi odrasli radi primejo za però in se obračajo na Miklavža, ki je tako mogočen. Čim več potreb je na svetu, tem več želja. Med milijoni pisem je Miklavž letos prejel tudi ta-le:

- 1) Dragi Miklavž! Prinesi hitro volitve v Anglijo in pa zmago Churchillu. Moja želja je namreč, da moja ljuba Anglija ostane pri starem ter ne doživi nikakih sprememb. Atlee.
- 2) Dragi Miklavž! Izprosi mojemu preljubljenemu Togliatti-ju dolgo življenje, ko vodi tako prijetno politiko do Trsta in s tem daje neprecenljive življenjske energije moji stranki. De Gasperi.
- 3) Dragi Miklavž! Sporoči mi vse podrobnosti sovjetske atomske bombe, da se vem ravnati in da se moji ljubí vojnoujskaski prijatelji mogoče ne prena-glijo. Truman.
- 4) Dragi Miklavž! Če je usojeno, da pride do tretje svetovne vojne, pomagaj Angliji, da bi bila pošteno premagana, da bo potem lahko pošljala živilske-pakete zmagovalcem, kakor se-daj nam Italija. Jurij, kralj an-gleški.
- 5) Dragi Miklavž! Izprosi De Gasperijevo vladi dolg obstanek na krmilu, kajti njeno življenje je moje življenje! Bandit Giuliano.
- 6) Dragi Miklavž! Ohrani še dolgo let sedanjo grško vlado, da ne pride ob kruh! Atenski krvnik Gavropulos.
- 7) Dragi Miklavž! Ne dovoli, da bi nas general Airey zapustil, ko tako lepo trobi v naš rog! Cosulich et Co.
- 8) Dragi Miklavž! Pošljí moji ljubljenci Franciji v mesecu decembru vsaj še kakih pet vlad! Auriol.
- 9) Dragi Miklavž! Pripravi mi mal kotiček na Luni. Na Zemlji mi postaja nekam tesno. Čan-kajšek.
- 10) Dragi Miklavž! Posreduj vendar, da bi kmalu prišlo do vojne! To večno čakanje mi že

preseđa. Meni je kar «za počta» Atomska bomba.

11) Dragi Miklavž! Pošljí mi vrečo kulture! Potrebujem, mi primanjkuje! V najnovejšem času sem namreč postal kulturnik. Bidovec.

12) Dragi Miklavž! Izprosi dolgo življenje tržaškim kominformistom, ki spričo pomanjkanja sposobnih pristašev postavljajo na vodstvo take tiče, kot sem jaz. Riko z Opčin.

13) Dragi Miklavž! Izprosi generalu Marshallu sto let, ko tako lepo podpira naš slavni «dolce far niente». Gennaro Mannaggia, napoletanski Lazzarone.

14) Dragi Miklavž! Le pridno podpihuj Zpadnjake, da se še bolj zaganjajo proti Vzhodu. Tako bomo kmalu prišli do ljubljene-nega orožja. Nemški Mišel.

15) Dragi Miklavž! Podvoji šte-vilo otrok v mojem razredu! Sedanjih petdeset mi je premalo. Bojim se za svoj kruh. Tržaški slovenski učitelj.

16) Dragi Miklavž! Izprosi nam enakopravnost s špekulanti, ki prirejajo puble plesne tekme v Trstu. Tako bomo vsaj prišli do zaželene dvorane. Slovensko narodno gledališče.

17) Dragi Miklavž! Ne pozabi niti enega mojih številnih prijateljev! Vsakemu kaj prinesí! Kraška burja.

RIKOTOVA RESNIČNA ZGODBA

OPENKA: Ja, kem pa greš Riko tako poklafran?

RIKO: Stuf sem vsega. Pikonirat grem...

OPENKA: Premalo Riko, politiko raje pusti in Vidalijska, ki nista za tebe...

RIKO: Kaj češ, že ke smo in ballo, ballemo, a...

(Po resničnih izjavah svetnika Rikota)

Odkrivanje suverenosti

Cammarata je odkril suverenost Italije nad Trstom. Vidali je odkril suverenost Sovjetske zveze nad Beogradom. Italijansko ljudstvo pa odkriva suverenost Amerike nad Rimom.

Aktualna odkritja

Rimski cesar Neron se je ročil v Trstu, menda celo v ulici Cavana. Vsi rimski svetniki so imeli že v času starega veka reziden-co v Trstu. Cesar Emanuel je v duhu živel vedno za Trst, umrl pa je s tržaškim grbom med rokami.

Vsi rimski papeži imajo že danes svoje brate po vseh tržaških župniščih. Romula in Rema ni došla rimska volkulja, temveč krava z gradu Sv. Justa. D'Annunzio je tržaški pesnik; njegova prastara teta je na tržaškem trgu prodajala peso.

Načelnja odkritja še sledi.

PEPI

Draga Pepi!

Toliko laži, o Titu se je zadnji čas nabralo, da o tem bi cele knjige že napisati se dalo. Da kulakom je izročil celo svojo že državo, tudi to je kominformu zadnje čase padlo v glavo. Da v rašista je prevzgojil slehernega državljana, tudi taka laž je bila v Budimpešti že podana. Čudovito so navni avtorji te bedastoče, nihče, ki normalno misli, v te laži verjeti noče.

Tu na našem so ozemlju kominformovski pristaši znašli se na dan Avnoja v prav nerodni vroči kaši. Vera Zučkova v Boljuncu skoro sapa je izgubila, ko neumorno po vsej vasi si občinstvo je lovila.

Kominformovci so rajši na pol litra se podali, kakor ga klevete njene bi v dnevni poslušali.

Tudi Bidovec neslavno iz Doline se je odpravil, ker premalo je občinstva za prošav skupaj spravil.

Vedno manj je takih norcev, ki laži bi jim dišale množice vse bolj se bodo od lažnivcev oteovale.

Proti aščavom kominform trumno pesnice prepeva, Mussolinijeva vzgoja iz podvigov teh odseva.

Vendar Babičevi kliki šovinizem se očita, šovinist je samo tisti, ki ni hotel izdati Tita. Tudi ti no, metaši že v Firence so prispeli, to nedeljo se s Francozi bodo tretjič spoprijeli. «Unità» pa za to tekmo na debelo propagira, naj jo sleherni, kdor more, z mržnjo v srcu bojkotira. Čim pa ta poziv v tem listu množice so opazile, so za zanimivo tekmo kar vse listke pokupile.

Za reklamo «Unità» bo vstopnico zastoj dobila, saj izvrstno propagando je za tekmo naredila.

Draga moja, to povem ti, ko sem tisti članek brala, sem sklenila, da še jaz bom se na tekmo odpeljala.

In če tebi čas dopušča, tja v Firence se odpravi, kjer že tretjič za prvenstvo se borita dve državi.

Te pozdravlja
Tvoja Juca.

MIZERABL MIZERIT

STARSI: Gospod inspektor, šole nam zapirajo. Prosimo vas, ukrenite vendar kaj...

MIZERIT: Ja, veste, ne moremo. Italijanski zakon nikjer ne predpisuje, da naj branimo slovenske šole.

Fritalux? ...

Leta 1948 se je med Belgijo, Holandijo in Luksemburgom sklenila gospodarska carinska zveza, ki jo poznamo pod imenom Benelux (začetni zlogi prizadetih držav: Belgique, Nederlande, Luxembourg). Sedaj so v teku pogajanja, da k tej zvezi pristopita še Francija in Italija. Italijanski novinarji si belijo glave, kakšno ime naj dobi ta nova zveza. Splošno se predlaga ime FRITALUX.

Burja ni tega mnenja. V tako ime bi sicer vstopile začetne črke Francije in Italije, izginile bi pa začetne črke Belgije in Holandije, tako, da bi ostala v imenu samo najneznatnejša od treh prvotnih držav: Luxembourg. Bolj pravilno bi bilo, da ostane v imenu najvažnejša od treh malih severnih držav, namreč Holandija. Ker pa ime Fritalux ne bi dobro zvenelo, naj bi se raje vneslo ime glavnega mesta Holandije: Aia (Haag). Novo ime bi potem glasilo: FRITAIA.

S tem bi bili posebno Tržačani zadovoljni, ker bi v njem srečali svojo slavno tržaško «fritajo», ki ne pomeni samo fajčno jed, ampak tudi na hitro skrpučano, nezrelo zadevo.

Državniki treh malih, a krepkih severnih držav pa naj pazijo, da svojega zdravega Beneluxa ne spremenijo v ponesrečeno «fritajo»!

Mihec in Jakec

Mihec: Hvala bogu! Juriste pa imamo dobre v Trstu. Alj si slišal, kako lepo je profesor Cammarata dokazal, da je Trst še vedno italijanski.

Jakec: Tega imenuješ jurista? To je navaden sanjač!

Mihec: Kako to misliš?

Jakec: Govoril je po pregovoru: Sto se babi htilo, to se babi snilo.